

Libyan tilannekatsaus syyskuussa 2021

Tietoa raportista

Tämä tilannekatsaus käsittelee Libyan turvallisuustilannetta 1.1.2020–31.8.2021 välisenä aikana. Libyan yleisen turvallisuustilanteen ohella tilannekatsauksessa keskitytään erityisesti Tripolin ja Al-Nuqat al-Khamsin piirikuntien turvallisuustilanteeseen. Lisäksi tilannekatsauksessa tarkastellaan yleisellä tasolla Libyan ihmisoikeustilannetta, humanitaarista tilannetta, maan sisäisesti siirtymään joutuneiden henkilöiden (IDP) ja palanneiden tilannetta sekä paluuseen ja yleisemmin maan sisällä liikkumiseen liittyviä erityisteemoja (liikkumisrajoitukset ja kansainvälisten lentokenttien toiminta).

Libyan turvallisuustilannetta käsiteltiin edellisen kerran Maahanmuuttoviraston maatietopalvelun 15.7.2020 julkaisemassa tilannekatsauksessa¹, jossa keskityttiin erityisesti Tripolin turvallisuustilanteeseen tammikuun ja kesäkuun 2020 välisenä aikana. Käsillä oleva tilannekatsaus on siten sekä aihepiirinsä että tarkastelujaksonsa osalta osin päällekkäinen aiemman tilannekatsauksen kanssa, minkä seurauksena nyt julkaistavassa tilannekatsauksessa keskitytään Tripolin piirikunnan osalta pääasiassa kesäkuun 2020 jälkeisiin tapahtumiin. Libyan kansainvälisten lentokenttien toimintaa käsiteltiin aiemmin maatietopalvelun 5.10.2020 julkaisemassa maatietovastauksessa.² Tämä tilannekatsaus keskittyy kyseisen erityisteeman osalta vuoden 2021 tilanteeseen.

Tilannekatsaus on laadittu noudattaen Euroopan unionin yhteisiä suuntaviivoja lähtömaatiedon tuottamisesta (2008). Se perustuu huolellisesti valittuihin lähteisiin, joista kaikki on listattu tilannekatsauksen lähdeluetteloon. Ilmeisiä ja kiistattomia tosiasioita lukuun ottamatta kaikki esitetty tieto on tarkastettu useammasta lähteestä, ellei muuta erikseen mainita. Tilannekatsauksessa esitetyt tiedot on hankittu, arvioitu ja käsitelty huolellisesti, vastausajan ollessa rajattu. Katsaus ei kuitenkaan pyri olemaan kaikenkattava, eikä sitä tule pitää yksinään minkään oleskeluluvan, pakolaisaseman tai turvapaikkahakemuksen perusteena. Vaikka jotain tapahtumaa, henkilöä tai organisaatiota ei olisi mainittu tilannekatsauksessa, se ei tarkoita, etteikö kyseistä tapahtumaa olisi tapahtunut tai kyseistä henkilöä tai organisaatiota olisi olemassa. Katsaus ei välttämättä edusta Maahanmuuttoviraston virallista kantaa, eikä se ole poliittinen kannanotto tai oikeudellinen arvio.

¹ Maahanmuuttovirasto/ maatietopalvelu 15.7.2020.

² Maahanmuuttovirasto/ maatietopalvelu 5.10.2020.

Tiivistelmä

Libyan kansainvälisesti tunnustetun hallituksen (GNA) ja ns. Libyan kansallisen armeijan (LNA) aseelliset taistelut pääkaupunki Tripolin hallinnasta jatkuivat vuoden 2020 alkupuoliskolla ja päättyivät kesäkuun 2020 alussa GNA:n joukkojen pakotettua LNA:n joukot vetäytymään kaupungista. Kesäkuussa 2020 Libyan konfliktin osapuolten joukot olivat asettuneet aseisiin Sirten ja Jufran kaupunkien välisille rintamalinjoille ja konfliktin arvioidaan saavuttaneen sotilaallisen pattitilanteen, mikä merkitsi käytännössä epävirallista tulitaukoa ja konfliktiin liittyvien laajamittaisten taisteluiden päättymistä. Konfliktin osapuolet pääsivät 23.10.2020 sopuun koko maan kattavasta, pysyvästä tulitauosta, ja 15.11.2020 poliittisesta tiekartasta, jonka on määrä johtaa maa 24.12.2021 pidettäviin presidentin- ja parlamenttivaaleihin. Libya on virallisesti 10.3.2021 virkaansa astuneen väliaikaishallituksen, ns. Kansallisen yhtenäisyyden hallituksen (GNU), hallinnassa. Tosiasiassa maata hallitsevat kuitenkin edelleen toisilleen vastakkaiset aseelliset liittoumat.

Lokakuun 2020 tulitauosta huolimatta Libyassa on raportoitu vuosien 2020 ja 2021 aikana vakavia ihmisoikeusloukkauksia, joihin ovat syyllystyneet erityisesti konfliktin eri osapuolten riveissä taistelleet aseelliset ryhmät. Libyan humanitaarinen tilanne heikentyi vuonna 2020 öljyntuotannon ja maan talouden romahtamisen sekä globaalin koronapandemian (COVID-19) seurauksena, ja vuonna 2021 arviolta 1,3 miljoonan libyalaisen katsotaan olevan humanitaarisen avun tarpeessa. Kesäkuun 2021 lopussa Libyassa raportoitiin 212 593 sisäisesti siirtymään joutunutta henkilöä (IDP). Libyalaiset ovat joutuneet pakenemaan kotipaikastaan ensisijaisesti turvallisuuteen liittyvien seikkojen takia, ja turvallisuustilanteen yleisen parantumisen raportoidaan johtaneen paluumuuton lisääntymiseen. Syyskuun 2021 alussa tulitauko on edelleen voimassa, ja Libyassa on nähty kesäkuusta 2020 lähtien merkittävä lasku niin turvallisuusvälikohtausten kuin siviiliuhrien määrässä. Rauhanprosessin raportoidaan kuitenkin pysähtyneen poliittisten erimielisyyksien seurauksena, ja sen saavutuksia pidetään hauraina.

About the report

This report concentrates on the security situation in Libya between 1 January 2020 and 31 August 2021. While addressing the overall security situation in the country, the report focuses especially on the security situation in the districts of Tripoli and Al-Nuqat al-Khams. In addition, the report discusses Libya's overall human rights situation, humanitarian situation, the situation of internally displaced persons (IDP) and returnees, and specific themes associated with returning to and moving inside the country (i.e. restrictions on the freedom of movement and the status of international airports).

The security situation in Libya was previously discussed in a report on the security situation of Tripoli between January and June 2020, published by the Finnish Immigration Service's Country Information Service on 15 July 2020. Due to the partial overlap between the current and the previous report with regards to both the topic and the timeframe discussed, the report at hand focuses mainly on events that have occurred in Tripoli district after June 2020. The status of Libya's international airports was discussed previously in a query response published by the Country Information Service on 5 October 2020. With regards to this specific theme, the report at hand focuses on the situation in 2021.

This report has been compiled in accordance with the common EU guidelines for processing country of origin information (2008). The report is based on carefully selected sources of information. All sources used are referenced. With the exception of obvious and indisputable facts, all information presented has been cross-checked from several sources unless stated otherwise. The information provided in the report has been obtained, evaluated and processed carefully within the limited time frame given. However, the report does not aim to be exhaustive, and it should not be considered conclusive as to the merit of any particular claim to a residence permit, refugee status or asylum. Even if a certain event, person or organization is not mentioned in the report, this does not mean that the event has not taken place or that the person or organization does not exist. The report does not necessarily reflect the opinion of the Finnish Immigration Service, and it is not a political statement or a judicial evaluation.

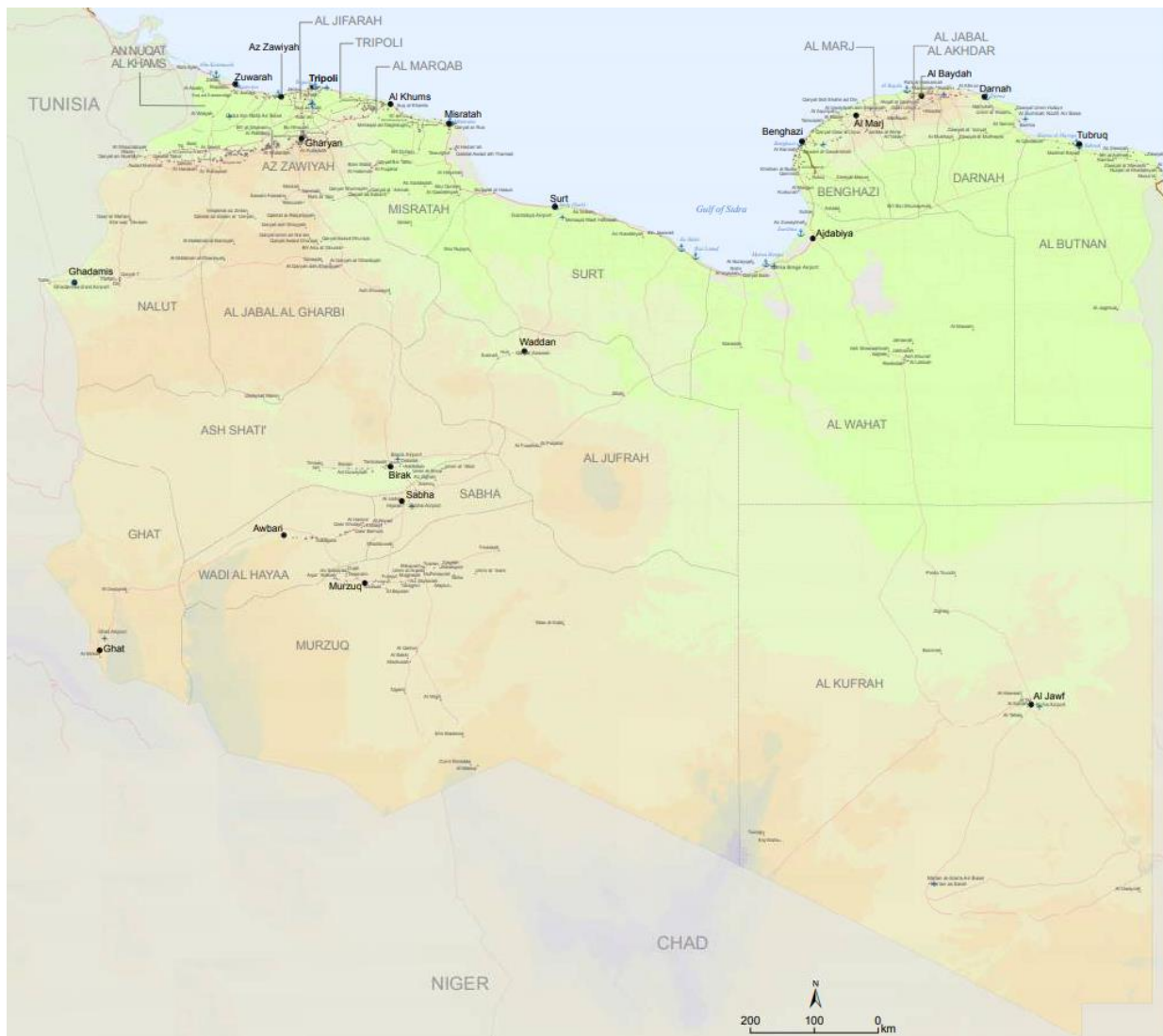
Summary

Libya's internationally recognized government (GNA) and the so-called "Libyan National Army" (LNA) continued their armed battles for the control of the capital city Tripoli during the first half of 2020. The battles ended early June 2020 with the GNA forcing the LNA forces to withdraw from the city. In June 2020, the parties to the Libyan conflict had deployed their troops along the frontlines between the cities of Sirte and Jufra, and it was estimated that the conflict had reached a military stalemate, resulting in an unofficial truce and ending the large-scale armed hostilities associated with the conflict. On 23 October 2020, the parties agreed on a complete and permanent ceasefire and, on 15 November 2020, on a political roadmap, that aims to lead the country to the Presidential and Parliamentary Elections scheduled to be held on 24 December 2021. Officially, Libya is currently governed by "the Government of National Unity" (GNU), a provisional government that assumed its position on 10 March 2021. However, the country is still effectively in control of rival armed coalitions.

Despite the October 2020 ceasefire, serious human rights violations have been reported in Libya in the course of 2020 and 2021. These violations have been committed, especially, by the armed groups affiliated with the parties to the conflict. Libya's humanitarian situation deteriorated in 2020 as a result of the collapse in Libya's oil production and the country's economy and the outbreak of the global COVID-19 pandemic. In 2021 approximately 1.3 million Libyans are estimated to be in need of humanitarian assistance. At the end of June 2021, the reported number of internally displaced persons (IDP) was 212 593. Libyans have been forcibly displaced from their place of habitual residence primarily because of the factors related to security, and the overall improvement of the security situation has led to increased number of returns. In early September 2021, the ceasefire is still in place and, since June 2020, Libya has experienced a major drop in both the number of security incidents and civilian casualties. However, the peace process has reportedly stalled because of political disagreements, and its achievements are considered fragile.

Sisällys

1 Yleinen turvallisuustilanne	7
2 Konfliktin luonne ja osapuolet	10
2.1 Libyan hallituksen (GNA) joukot	11
2.2 "Libyan kansallinen armeija" (LNA)	11
2.3 Terroristijärjestöt (ISIS, AQIM)	12
3 Aluekohtainen turvallisuustilanne	13
3.1 Libyan väkiluku ja maantiede	13
3.1.1 Tripolin piirikunta	15
3.1.2 Al-Nuqat al-Khamsin piirikunta	15
3.2 Länsi-Libya	16
3.3 Itä-Libya (ml. Sirten ja Jufran rintamalinja)	19
3.4 Etelä-Libya	21
4 Turvallisuusvälikohtaukset	22
4.1 Turvallisuusvälikohtaukset Tripolin piirikunnassa	23
4.2 Turvallisuusvälikohtaukset Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnassa	23
5 Libyan konfliktin siviiliuhrit	24
5.1 Siviiliuhrit Tripolin piirikunnassa	26
5.2 Siviiliuhrit Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnassa	28
6 Maamiinat, räjähdeseansat ja sodan räjähtämättömät jäänteet	29
6.1 Räjähdeseansat Tripolin piirikunnassa	31
6.2 Räjähdeseansat Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnassa	31
7 Ihmisoikeustilanne	32
7.1 Mielivaltaiset pidätykset, kidutus ja muu huono kohtelu	32
7.2 Sanan-, ilmaisun- ja mielipiteenvapaus	33
7.3 Naisten ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asema	35
7.4 Seksuaalisuuteen ja sukupuoleen perustuva väkivalta	37
7.5 Siirtolaisiin kohdistuvat oikeudenloukkaukset	37
7.6 Viranomaisuoja ja rankaisemattomuus	39
8 Humanitaarinen tilanne ja COVID-pandemia	40
9 Sisäisesti siirtymään joutuneet (IDP) ja palanneet	44
10 Liikkuminen	46
10.1 Liikkumisrajoitukset	46
10.2 Kansainvälisten lentokenttien toiminta	47
Lähteet	48

Kartta 1. Libya; Lähde: OCHA 12.7.2015/ (muokattu).

1 Yleinen turvallisuustilanne

Aseelliset taistelut Libyan pääkaupungin Tripolin ja ympäröivien alueiden hallinnasta käynnistyivät huhtikuussa 2019 ja päättyivät kesäkuussa 2020,³ jolloin myös Libyan aseellisen konfliktin esitetään tosiasiallisesti päättyneen.⁴ Kesäkuun 2020 alussa Libyan kansainvälisesti tunnustetun hallituksen (eng. *Government of National Accord*, lyh. GNA) joukot ja näiden kansainväliset tukijat pakottivat Itä-Libyaan hallitsevan, sotamarsalkka Khalifa Haftarin johtaman "Libyan kansallisen armeijan" (*Libyan National Army*, LNA) ja tämän liittolaiset vetäytymään Sirten ja Jufran kaupunkien suuntaan.⁵ Kesän 2020 alussa konflikti oli päätynyt sotilaalliseen pattitilanteeseen, jossa eri osapuolten joukot olivat sijoittuneet Sirten ja Jufran rintamalinjoille.⁶

Turkin sotilaallinen väliintulo⁷ GNA:n tueksi ratkaisi taistelut Tripolin hallinnasta.⁸ Kesään 2020 tultaessa Turkki oli kuitenkin tilanteessa, jossa sen olisi laajennettava mittavasti GNA:lle antamaansa sotilaallista tukea, mikäli tämä pyrki käynnistämään Luoteis-Libyan ulkopuolelle suuntautuvan hyökkäyksen. Myös LNA:n keskeisin ulkopuolinen tukija, Yhdistyneet arabiemiirikunnat (UAE)⁹, oli vastaavassa tilanteessa, mikäli se halusi vastata Turkin sotilaalliseen läsnäoloon Libyassa ja kumota GNA:n maan luoteisosien taisteluissa saavuttamat voitot.¹⁰ Kesäkuun 2020 alun pattitilanteen katsotaan merkinneen epävirallista tulitaukoa¹¹ GNA:n ja LNA:n joukkojen välisessä konfliktissa.

GNA:han kytköksissä olevat asejoukot ja LNA:n johto solmivat 23.10.2020 virallisesti koko Libyan kattavan ja pysyvän tulitauon.¹² Samalla konfliktin eri osapuolten sotilaskomentajat sopivat sotilasasioiden yhteiskomission, "5+5 -komitean" (*The 5 + 5 Joint Military Commission*) perustamisesta, jonka tehtävänä oli vastata tulitaukoa seuraavista sotilaallisista järjestelyistä.¹³ GNA:n pääministeri Faiez Mustafa Serraj ja LNA:n rinnalla Itä-Libyaan hallitsevan edustajainhuoneen puhemies Agila Saleh antoivat jo 21.8.2020 tahoillaan lausuntoja, joissa Libyaan vaadittiin koko maan laajuista tulitaukoa, Sirten demilitarisointia ja öljyntuotannon ja -viennin uudelleenaloittamista.¹⁴

Tutkija Wolfram Lacherin mukaan lokakuun 2020 tulitaukosopimus teki viralliseksi Libyassa kesäkuusta 2020 lähtien vallinneen pattitilanteen, johon myötävaikutti Turkin väliintulon ohella myös se, että konfliktiin osapuolet olivat rajoittaneet tammikuusta 2020 lähtien toistensa pääsyä Libyan öljytuloihin ja ajautuneet samalla kasvaviin talousvaikeuksiin.¹⁵

YK:n pääsihteerin turvallisuusneuvostolle 19.1.2021 luovuttaman raportin mukaan Libyan keskiosiin solmittu tulitauko oli pitänyt (vuoden 2020 jälkipuoliskolla).¹⁶ International Crisis

³ Human Rights Watch 2021, s. 421; International Crisis Group 21.5.2021, s. 2.

⁴ CATS Network 14.7.2021, s. 1.

⁵ Human Rights Watch 2021, s. 421.

⁶ Wehrey 9/2020, s. 34.

⁷ Sotilaallinen väliintulo perustui Turkin ja GNA:n välillä marraskuun 2019 lopulla solmittuun sopimukseen, jossa GNA myönsi Turkille oikeuden erityistalousvyöhykkeen (*exclusive economic zone*) perustamiseen itäiselle Välimerelle vastineeksi Turkin GNA:lle toimittamasta sotilaallisesta avusta. Tarkemmin, ks. esim. Wehrey 9/2020, s. 30–34.

⁸ Fishman & Hiney 6.5.2020; Lacher 4/2021, s. 2.

⁹ Yhdistyneiden arabiemiirikuntien keskeisestä roolista LNA:n tukijana, ks. esim. Wehrey 9/2020, s. 17, 27, *passim*.

¹⁰ Fishman & Hiney 6.5.2020.

¹¹ Freedom House 2021 [kohta A1].

¹² Human Rights Watch 2021, s. 420; UN Security Council 19.1.2021, s. 2.

¹³ International Crisis Group 21.5.2021.

¹⁴ UN Security Council 25.8.2020, s. 2.

¹⁵ Lacher 4/2021, s. 2.

¹⁶ UN Security Council 19.1.2021, s. 1.

Groupin 29.1.2021 julkaiseman katsauksen mukaan tulitaukosopimuksen ehtojen täytäntöönpano kuitenkin takkuili eri osapuolten syyttäessä toisiaan siitä, että nämä olivat jatkaneet ulkomaiden sotilaallisen avun vastaanottamista. Crisis Groupin mukaan Libyassa vallitsi (tammikuun 2021 lopussa) epävakaa ilmapiiiri, jonka puitteissa mikä tahansa vahinko, kuten sotilaskaluston yksipuolisen siirtelyn tulkitseminen hyökkäystä valmistelevalksi liikekannallepanoksi, saattaisi johtaa taisteluiden uudelleenpuhkeamiseen.¹⁷ YK:n pääsihteerin 22.3.2021 päivätyn raportin mukaan Libyan tulitaukosopimuksen implementoiminen aloitettiin toimenpiteillä Libyan rannikkoa pitkin kulkevan Sirten ja Abu Qurayn kaupunkien välisen tieosuuden (n. 120 kilometriä) avaamiseksi (ks. luku 6.) ja sen on määrä jatkaa vierastaistelijoiden ja palkkasotilaiden vetäytymisellä maasta.¹⁸

YK:n Libyan avustusohjelman (UNSMIL) koolle kutsuma "Libyan poliittisen dialogin foorumi" hyväksyi 15.11.2020 poliittisen tiekartan, joka viitoitti tien 24.12.2021 järjestettäviin presidentin- ja parlamenttivaaleihin.¹⁹ "Poliittisen dialogin foorumi" valitsi 5.2.2021 uuden toimeenpanevan väliaikaishallinnon, jonka on määrä johtaa Libya tuleviin vaaleihin asti. Väliaikaishallinnon presidentiksi valittiin Mohammad Younes Menfi ja pääministeriksi Abdul Hamid Mohammed Dabeiba.²⁰ Libyan uusi "Kansallisen yhtenäisyyden hallitus" (*Government of National Unity*, GNU) nimitettiin virkaansa Libyan edustajainhuoneen toimesta 15.3.2021 Tobrukissa järjestetyssä seremoniassa.²¹

Lacherin huhtikuussa 2021 esittämän arvion mukaan YK:n välittämän poliittisen dialogin menestystä voidaan pitää yllättävänä, sillä Libyan poliittiset jakolinjat olivat vahvistuneet viimeisten vuosien aikana, minkä lisäksi vuosien 2019–2020 sisällissota syvensi Libyan yhteiskunnallisia jakolinjoja. Länsi- ja Itä-Libyan poliittisten edustajien lähentyminen ei ole myöskään merkinnyt vuosien 2019–2020 sisällissodan varsinaisten osapuolten lähentymistä, vaan toisiaan vastaan taistelleet aseelliset ryhmät ovat edelleen liitoksissa toisilleen vastakkaisiin sotilaallisiin komentorakenteisiin. Lisäksi Libyan konfliktin osapuolet ylläpitävät edelleen ulkomaalaisten joukkojen ja palkkasotilaiden läsnäoloa maassa vastapuolen etenemisen estämiseksi.²² Lacher huomauttaa, että Itä-Libyassa valtaa pitävän LNA:n joukot ja Länsi-Libyassa toimivat aseelliset ryhmät ovat heikosti edustettuina Libyan poliittisen dialogin foorumeissa, ja ko. dialogin puitteissa on sovittu vain siitä, että Libyan poliittiset toimijat kilpailevat jatkossa valtion tarjoamasta rahoituksesta yhden ja saman hallituksen puitteissa. Samalla prosessi on Lacherin mukaan ohittanut GNA:n ja LNA:n toisilleen vastakkaisten aseellisten joukkojen olemassaolon ja näiden joukkojen riveissä taistelevien ryhmien kokemat vääryydet.²³

Lacher pitää sotamarsalkka Haftarin ja LNA:n valtarakennetta merkittävimpänä yksittäisenä esteenä Libyan yhtenäisten turvallisuusinstituutioiden muodostamiselle. Lacherin mukaan GNU kykenee toimimaan Libyan keski- ja itäosissa vain Haftarin suostumuksella, ja Haftarin alistuminen osaksi yhtenäistä sotilaallista komentorakennetta vaikuttaa epätodennäköiseltä. Länsi-Libyassa Tripolin militiat ovat Lacherin mukaan (edelleen) hyvin vaikutusvaltaisia valtioninstituutioiden puitteissa (ks. luku 2.1) ja nämä pyrkivät edistämään liittolaistensa nimityksiä uuden hallituksen tärkeisiin virkoihin.²⁴ Myös uudella pääministerillä Dabeiballa on laajat kontaktit Länsi-Libyan aseellisiin ryhmiin,²⁵ joista osan arvioidaan tukevan uutta pääministeriä edelleen.²⁶

¹⁷ International Crisis Group 29.1.2021.

¹⁸ UN Security Council 22.3.2021, s. 4.

¹⁹ UN Security Council 19.1.2021, s. 3.

²⁰ UN Security Council 11.5.2021, s. 1.

²¹ UN Security Council 11.5.2021, s. 2.

²² Lacher 4/2021, s. 1.

²³ Lacher 4/2021, s. 2.

²⁴ Lacher 4/2021, s. 3, 4.

²⁵ Lacher 4/2021, s. 3, 4.

²⁶ International Crisis Group 21.5.2021, s. 11.

International Crisis Groupin 21.5.2021 julkaiseman raportin mukaan pääministeri Dabeiba on sitoutunut julkisesti 24.12.2021 vaaleihin johtavaan tiekarttaan. Samalla diplomaattilähteet ovat kuitenkin kertoneet Dabeiban kaavailleen yksityisissä keskusteluissa valtakautensa pidentämistä tiekartan esittämästä 9 kuukaudesta kahteen vuoteen mm. sen perusteella, että vaalien järjestäminen joulukuussa 2021 vaarantaisi sodasta toipuvan maan vakauden. Crisis Groupin tietojen mukaan myös Dabeiban hallitusta lähellä olevat Tripoli-taustaiset milittiat olisivat painostaneet poliitikkoja siirtymähallinnon valtakauden pidentämiseen.²⁷ Crisis Group ilmaisee raportissa huolensa siitä, että Dabeiban hallituksen ja ulkovaltojen viivyttely Libyan asevoimien yhtenäisen komentorakenteen muodostamisessa saattaa osoittautua lyhytnäköiseksi esimerkiksi tilanteessa, jossa joulukuuksi 2021 suunnitellut vaalit siirtyvät tai jossa ulkovaltojen väliset jännitteet kärjistyvät johtaen Libyan sijaissodan²⁸ uudelleenpuhkeamiseen.²⁹

YK:n pääsihteerin 11.5.2021 päivätyn raportin mukaan Libyan konfliktin osapuolet jatkoivat edelleen tulitaukosopimuksen noudattamista.³⁰ YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi 16.4.2021 yksimielisesti Libyaan suunnitellun YK:n tarkkailuoperaation, jonka tarkoituksena on valvoa tulitaukosopimuksen noudattamista.³¹ International Crisis Groupin 21.5.2021 julkaiseman raportin mukaan Länsi- ja Itä-Libyan aseellisten joukkojen väliset rintamalinjat olivat sementoituneet Keski-Libyaan.³² Pääsihteerin 11.5.2021 päivätyssä raportissa kuitenkin mainitaan, että UNSMIL oli saanut tietoja Libyan keskiosiin, Sirten ja Jufnan väliselle alueelle perustetuista puolustusasemista ja -linnoitteista sekä ulkomaisten joukkojen ja kaluston edelleen jatkuvasta läsnäolosta. Myös useampiin Libyan itä- ja länsiosissa sijaitseviin sotilaslentotukikohtiin suuntautuneiden ilmakuljetusten raportoitiin jatkuvan, eikä Libyan keskiosissa vaikuttavien vierastaistelijoiden määrä tai toiminta ole vähentynyt.³³

YK:n pääsihteerin 11.5.2021 päivätyn raportin mukaan "5+5 -komitea" jatkoi Libyan yhteisten turvallisuusjoukkojen (poliisi) ja asevoimien perustamisen valmistelua.³⁴ Tutkija Wolfram Lacher toteaa CATS Networkille heinäkuussa 2021 antamassaan arvioissa, että maaliskuun 2021 ja "Kansallisen yhtenäisyyden hallituksen" muodostamisen jälkeen Libyassa on tapahtunut vain vähän edistystä (vuodesta 2011 jatkuneen) konfliktin ratkaisemiseksi. Lacherin mukaan keskustelut asevoimien yhtenäisen komentorakenteen muodostamiseksi ja ulkomaisten joukkojen vetämiseksi pois maasta ovat keskeytyneet.³⁵ UNSMIL julkaisi 26.8.2021 tiedotteen, jossa kiiteltiin kahden aseellisen ryhmän³⁶ muodostamien yhteisjoukkojen perustamista. Ko. yhteisjoukoilla oli määrä turvata "Suuren ihmisen tekemän joen"³⁷ toiminta ja UNSMIL kuvasi sitä hyvin merkittäväksi askeleeksi matkalla kohti Länsi- ja Itä-Libyan sotilasinstituutioiden ja siten koko Libyan yhdistämistä.³⁸

Lacher ennusti huhtikuussa 2021 julkaisemassaan analyysissa, että toistuvat aseellisten ryhmien väkivallanteot tulisivat pian osoittamaan, kuinka rajallinen kyky GNU:lla on vaikuttaa nimellisesti

²⁷ International Crisis Group 21.5.2021, s. 15–16.

²⁸ Termillä sijaissota (*proxy war*) kuvataan konfliktia, jossa kaksi ulkovaltaa taistelee toisiaan vastaan paikallisten liittolaistensa välityksellä.

²⁹ International Crisis Group 21.5.2021, s. 19.

³⁰ UN Security Council 11.5.2021, s. 3.

³¹ UN News 16.4.2021; Ks. myös UN Security Council 16.4.2021.

³² International Crisis Group 21.5.2021, s. 2.

³³ UN Security Council 11.5.2021, s. 3.

³⁴ UN Security Council 11.5.2021, s. 12.

³⁵ CATS Network (Lacher) 14.7.2021, s. 4–5.

³⁶ Ryhmät olivat "166. suojele- ja turvallisuuspataljoona" (*166 Battalion for Protection and Security*) ja Tareq Bin Ziyad -prikaati.

³⁷ "Suuri ihmisen tekemä joki" (*Great Man-Made River*) on maanalainen vedenjakelujärjestelmä, joka kuljetttaa Saharan pohjavesialtaista pumpattua makeaa vettä Libyan rannikon asukkaiden käyttöön.

³⁸ UNSMIL 26.8.2021.

Libyan valtion turvallisuusjoukkoina toimiviin militioihin.³⁹ Syyskuun 2021 alussa Tripolissa raportoitiin militioiden välisistä aseellisista yhteenotoista.⁴⁰ Tulitaistelut käynnistyivät 3.9.2021 Salah al-Dinin kaupunginosassa kahden keskeisen paikallisen militian, "444. prikaatin" ja "Vakauden tukijoukkojen" (*Stabilisation Support Force*) välillä ja taisteluiden raportoitiin olevan raskaimpia sitten GNA:n ja LNA:n vuoden takaisten yhteenottojen, eli vuosien 2019–2020 sisällissodan, päättymisen.⁴¹ Al Monitorin mukaan Tripolin keskustassa raportoitiin aiemmin samalla viikolla myös "Hallinnollinen hallintavirasto" -militian (*Administrative Control Agency*) joukkojen keskinäisistä yhteenotoista.⁴² Reutersin uutisessa Tripolin aseelliset yhteenotot yhdistetään Zawiyen kaupungissa elokuussa 2021 raportoituihin yhteenottoihin.⁴³ UNSMIL antoi 3.9.2021 julkilausuman, jossa se ilmaisi huolensa Tripolin aseellisista yhteenotoista sekä epäsuorasta tulituksesta Salah al-Dinin tiiviisti asutussa kaupunginosassa. Samalla UNSMIL vaati kaikkia keskeisiä viranomaisia käynnistämään kattavan aseistariisunta, demobilisaatio ja uudelleensopeutus -ohjelman ja turvallisuussektorin reformin saattaakseen kaiken aseellisen toiminnan Libyan valtion alaisuuteen.⁴⁴

International Crisis Groupin Libyan tilannetta elokuussa 2021 käsittelevän päivityksen mukaan YK:n tukema rauhanprosessi oli pysähtynyt Länsi- ja Itä-Libyan aseellisten koalitioiden välisten jännitteiden ja Libyan edustajainhuoneen Dabeiban hallituksen budjettiesityksille antamien toistuvien tyrmäysten seurauksena.⁴⁵ Tutkija Omar al-Hawarin 9.9.2021 julkaiseman, Libyan tulitaukosopimuksen täytäntöönpanoa käsittelevän arvion mukaan, sopimuskohdista on pantu täytäntöön noin 40%. Tulitaukoa on noudatettu, keskeisiä teitä on uudelleenavattu, vanginvaihtoa on tapahtunut ja konfliktin osapuolten välinen kommunikaatioyhteys on säilynyt. Erityisesti eri sopimuskohdien välinen keskinäisriippuvuus – esimerkiksi Abu Qurayn ja Jufran välisen tieosuuden avaamisen riippuvaisuus vierastaistelijoiden poistumisesta alueelta – teki kuitenkin saavutetuista onnistumisista hyvin hauraita.⁴⁶

2 Konfliktin luonne ja osapuolet

Libyan konfliktissa ovat olleet vastakkain Länsi-Libya hallinneeseen Libyan hallitukseen (GNA) kytköksissä olevat aseelliset ryhmät ja Itä-Libya hallinnassaan pitävään (ja suuren osan Etelä-Libyaasta vaikutuspiiriinsä saattaneeseen) "Libyan kansalliseen armeijaan" (LNA) kytköksissä olevat aseelliset ryhmät.⁴⁷ Konfliktin osapuolten välillä solmittiin 23.10.2020 koko maan kattava ja pysyvä tulitauko,⁴⁸ jonka raportoidaan pitäneen Länsi-Libyassa syyskuun 2021 alussa raportoiduista aseellisista yhteenotoista huolimatta (ks. edellä).

Libyan konfliktia tarkasteltaessa on syytä pitää mielessä, että maassa toimivat aseelliset ryhmät eivät ole usein selkeästi tunnistettavissa olevia, selvärajaisia organisaatioita, vaan moni ryhmä on vaihtanut toistuvasti nimeään ja liittolaisuhteitaan tavoitellessaan valtion virallista legitimitettiä ja rahoitusta.⁴⁹ Tutkija Wolfram Lacherin mukaan Libyassa on toiminut minä tahansa vuoden 2014 jälkeisenä ajanhetkenä useita satoja aktiivisia tai ei-aktiivisia aseellisia ryhmiä. Aseellisten ryhmien laaja enemmistö on pyrkinyt saamaan toiminnalleen joko Libyan

³⁹ Lacher 4/2021, s. 3.

⁴⁰ Elumami 3.9.2021; Al-Monitor 3.9.2021.

⁴¹ Elumami 3.9.2021.

⁴² Al-Monitor 3.9.2021.

⁴³ Elumami 3.9.2021.

⁴⁴ UNSMIL 3.9.2021.

⁴⁵ International Crisis Group [päiväämätön], s. 6–7 [numeroimaton].

⁴⁶ Al-Hawari 9.9.2021.

⁴⁷ EASO 7.12.2020, s. 4.

⁴⁸ Human Rights Watch 2021, s. 420; UN Security Council 19.1.2021, s. 2.

⁴⁹ Lacher 11/2020, s. 6.

sisä- tai puolustusministeriön virallisen legitimitietin. Lisäksi monet ryhmistä ovat saaneet palkkansa Libyan keskenään kilpailevilta hallituksilta, vaikka näiden toiminta ei ole ollut samanaikaisesti hallitusten tehokkaassa valvonnassa.⁵⁰

2.1 Libyan hallituksen (GNA) joukot

Libyan kansainvälisesti tunnustettu hallitus (*Government of National Accord*, GNA) johti maata virallisesti ennen "Kansallisen yhtenäisyyden hallituksen" (*Government of National Unity*, GNU) virkaanastumista. GNA perustettiin YK:n välittämän poliittisen vuoropuhelun tuloksena Marokon Skhiratissa joulukuussa 2015 solmitulla sopimuksella. Skhiratin sopimus sisälsi myös ehtoja Libyan turvallisuuteen liittyvistä järjestelyistä, joita Tripolissa vuoden 2011 jälkeen perustetut aseelliset ryhmät käyttivät hyväkseen liittoutumalla GNA:n ministeriöiden kanssa, kampeamalla kilpailevat aseryhmät pois Tripolista ja suojautumalla toimintaansa kohdistuvalta kritiikiltä vetoamalla kansainvälisesti tunnustetun hallituksen auktoriteettiin.⁵¹ Järjestelyn seurauksena Libyan pääkaupunki ja valtioninstituutiot päätyivät ns. Tripolin kartellin⁵² hallintaan.⁵³

Yhdysvaltain ulkoministeriön (USDoS) vuotta 2020 käsittelevän ihmisoikeusraportin mukaan GNA:lla on vain rajallinen valta turvallisuusjoukkojensa toimintaan. GNA:n turvallisuusjoukot ovat sekoitus osin säännönmukaisesti järjestäytyneitä yksiköitä, heimotaustaisia aseryhmiä ja siviiliväestön keskuudesta värvättyjä vapaaehtoisia.⁵⁴ YK:n asiantuntijajaneelin 9.12.2019 julkaisema raportti listasi GNA:n joukkojen muodostuvan 49 eri aseellisesta ryhmästä.⁵⁵ Turvallisuusanalyttikko Jason Packin mukaan valtaosa GNA:n kanssa liittoutuneista aseellisista ryhmistä ei perusta liittolaissuhdettaan GNA:ta kohtaan tuntemaansa uskollisuuteen vaan Libyan konfliktin toisen osapuolen – "Libyan kansallisen armeijan" ja sitä johtavan sotamarsalkka Khalifa Haftarin – kiivaaseen vastustamiseen.⁵⁶

GNA ja siihen liitoksissa olevat aseryhmät ovat saaneet Libyan konfliktin eri vaiheissa tukea erityisesti Turkilta ja Qatarilta.⁵⁷

2.2 "Libyan kansallinen armeija" (LNA)

"Libyan kansallisen armeijan"⁵⁸ (LNA) taustalla on eri aseellisten ryhmien vuonna 2014 muodostama löyhä liittouma,⁵⁹ jonka jäsenistä jokaisella oli omat johtajansa, aseistuksensa ja etunäkökohtansa.⁶⁰ YK:n asiantuntijajaneelin 9.12.2019 julkaisema raportti listasi LNA:n joukkojen muodostuvan 61 eri aseellisesta ryhmästä.⁶¹ Tutkija Tim Eatonin kesäkuussa 2021 julkaiseman raportin mukaan sotamarsalkka Khalifa Haftar ja tämän läheiset liittolaiset

⁵⁰ Lacher 11/2020, s. 5.

⁵¹ Badi 2020, s. 27.

⁵² "Tripolin kartellin" muodostavat Tripolissa toimivat neljä puolisoitilaallista militiaryhmää, jotka jakavat kaupungin hallinnan keskenään. Nämä ryhmät ovat: Tripolin vallankumouksellisten prikaati (*Tripoli Revolutionaries' Brigade*), "Erikoistorjuntajoukot" (*Special Deterrence Forces*), Keskusturvallisuusviraston Abu Salim -joukot (*Abu Salim Central Security Directorate*) ja Nawasi-militia tai "Nawasi-prikaati" (*Nawasi Brigade*). Badi 2020, s. 27.

⁵³ Lacher & Al-Idrissi 6/2018, s. 3, *passim*.

⁵⁴ USDoS 31.3.2021, s. 1.

⁵⁵ UN Security Council 9.12.2019, s. 92.

⁵⁶ Pack 5/2019, s. 21.

⁵⁷ Ks. esim. Allahoum 9.1.2020; Wehrey 9/2020.

⁵⁸ Libyan kansallinen armeija tunnetaan myös nimellä "Libyan arabiaasevoimat" (*The Libyan Arab Armed Forces*, LAAF).

⁵⁹ Eaton 6/2021, s. 10; Lacher 11/2020, s. 10.

⁶⁰ Lacher 11/2020, s. 10.

⁶¹ UN Security Council 9.12.2019, s. 92–93.

hallitsevat LNA:ta ja kykenevät toimimaan ohi LNA:n virallisen komentoketjun. Eatonin mukaan väite, jonka mukaan LNA olisi tosiasiallinen armeija, ei kestä useimpien tutkijoiden näkökulmasta kriittistä tarkastelua. Vaikka jotkin LNA:n osat muistuttavat säännönmukaisesti toimivia armeijan yksiköitä, valtaosa LNA:n vahvuudesta muodostuu heimosuhteiden ja maantieteen perusteella kootuista yksiköistä, minkä lisäksi sen riveissä on myös merkittävä joukko ideologisesti motivoituneita taistelijoita (salafisteja).⁶²

LNA:lla on ollut merkittävä vaikutusvalta Itä-Libyan siviilihallinnosta vastaavaan Libyan edustajainhuoneeseen.⁶³ Lacher arvioi marraskuussa 2020, että Khalifa Haftar hallitsi edelleen käytännössä itäistä Libya, käyttäen valtaansa LNA:n ja oman turvallisuuskoneistonsa kautta.⁶⁴ Eatonin mukaan Haftar on rakentanut LNA:sta sotilaallisen liittouman, jolla on ollut vahva ote kaikista elämän osa-alueista itäisessä Libyassa. Haftar on onnistunut ohittamaan Itä-Libyan siviilihallinnon ja dominoimaan maan itäosia mielivaltaisesti vuosina 2015–2021.⁶⁵ Eaton kuitenkin arvioi, että maaliskuussa 2021 virkaansa astunut "Kansallisen yhtenäisyyden hallitus" (GNU) on murtautunut LNA:n vallan sen hallitsemilla alueilla toimivaan siviilihallintoon. Eatonin mukaan on todennäköistä, että itäisen Libyan toimijat ja yhteisöt pyrkivät ohittamaan LNA:n ja neuvottelemaan GNU:n kanssa suoraan Libyan valtion Itä-Libyaan kohdentamasta rahoituksesta.⁶⁶

LNA:han kytköksissä olevat aseelliset ryhmät ovat saaneet Libyan konfliktin eri vaiheissa tukea erityisesti Yhdistyneiltä arabiemiirikunnilta (UAE), Egyptiltä, Sudanilta, Venäjältä ja Ranskalta.⁶⁷ Erityisesti Venäjän tukemilla palkkasotilailta, eli ns. Wagner-joukoilla, oli merkittävä rooli Tripolin kaupungista vuosina 2019–2020 käydyissä taisteluissa ja kyseisten joukkojen raportoidaan syyllistyneen ihmisoikeusloukkauksiin, kuten summittaisiin teloituksiin ja asuinalueiden miinoittamiseen.⁶⁸

2.3 Terroristijärjestöt (ISIS, AQIM)

Yhdysvaltain ulkoministeriön ihmisoikeusraportin mukaan terroristijärjestö "Islamilaisen valtion" (ISIS) Libyan haara pyrki ylläpitämään vuonna 2020 rajallista läsnäoloa Libyan lounaisosissa.⁶⁹ ISISin toimintaa Libyassa tammikuun ja huhtikuun 2020 välisenä aikana kuvattiin YK:n pääsihteerin 5.5.2020 päivätyssä raportissa rajoitetuksi. Tarkkailijat arvioivat ISISin ja muiden terroristijärjestöjen saattavan kuitenkin pyrkiä käyttämään hyväkseen eteläisessä Libyassa vallitsevaa yleistä turvallisuuden puutetta toimintansa laajentamiseksi.⁷⁰ Vuoden 2020 toukokuussa ISIS otti vastuulleen useita Fezzanin alueen (Etelä-Libyan) paikallisiin turvallisuusjoukkoihin kohdistuneita iskuja. Lisäksi ISISin raportoidaan käyttäneen raketteja ja improvisoituja räjähteitä LNA:han, tämän liittolaisiin ja tähän kytköksissä oleviin liikeyrityksiin kohdistuneissa iskuissa Sabhassa, Tараhinissa ja Umm al-Aranibissa.⁷¹ YK:n pääsihteerin 19.1.2021 päivätyssä raportissa ISISin ja Islamilaisen Maghrebin al-Qaidan (AQIM) todetaan olevan uhka, vaikka niiden toimintakyky oli heikentynyt terrorisminvastaisten operaatioiden seurauksena.⁷² Pääsihteerin 11.5.2021 päivätyssä raportissa ISISin ja AQIMin tukiverkoston läsnäolon ja toiminnan todetaan muodostavan Libyassa suoran uhan siviiliikohteille, hallinnon

⁶² Eaton 6/2021, s. 10.

⁶³ EASO 7.12.2020, s. 4.

⁶⁴ Lacher 11/2020, s. 3.

⁶⁵ Eaton 6/2021, s. 4.

⁶⁶ Eaton 6/2021, s. 30.

⁶⁷ Ks. esim. Allahoum 9.1.2020; Wehrey 9/2020.

⁶⁸ Wehrey & Weiss 8/2021, s. 13; ks. myös Ibrahim & Barabanov 11.8.2021.

⁶⁹ USDoS 31.3.2021, s. 2.

⁷⁰ UN Security Council 5.5.2020, s. 7.

⁷¹ UN Security Council 25.8.2020, s. 7.

⁷² UN Security Council 19.1.2021, s. 7.

instituutioille ja YK:lle. Ko. järjestöihin yhdistettäviä operaatioita ei kuitenkaan oltu raportoitu maassa raporttia edeltäneiden useamman kuukauden aikana.⁷³

3 Aluekohtainen turvallisuustilanne

3.1 Libyan väkiluku ja maantiede

Vuoden 2012 väestölaskennassa Libyan väkiluvuksi laskettiin 5 363 369.⁷⁴ Maailmanpankki arvioi Libyan vuoden 2020 väkiluvuksi 6 871 287.⁷⁵ Wordometer-sivuston YK:n väestöosaston (UNPD) tietoihin pohjautuvassa, jatkuvasti päivittyvässä arviossa Libyan vuoden 2021 väkiluvuksi arvioidaan 6 983 764.⁷⁶

CIA World Factbookin mukaan reilusti yli 90% Libyan väestöstä elää Välimeren rannikolla, lännessä Tripoliin ja idässä Al-Baydaan rajautuvalla alueella.⁷⁷ CIA World Factbookin julkaisemassa, Libyan väestötiheyttä kuvaavassa kartassa väestön kuvataan keskittyneen Luoteis-Libyassa myös Tripolin kaupungin länsipuolella sijaitsevalle rannikkoseudulle.⁷⁸ Libyan sisämaan todetaan olevan Saharan alueen aavikko-olosuhteiden ja pintaveden puutteen takia vähänasuttua.⁷⁹ YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO) mukaan vuonna 2018 Libyan väestöstä 80,1% eli kaupungeissa ja 19,9% maaseudulla.⁸⁰

Libyaa tarkasteltaessa maa jaetaan tavallisesti Länsi-, Itä- ja Etelä-Libyaan. Jaottelun taustalla on Libyan maakuntajako, jossa maa jaetaan Tripolitanian (Länsi-Libya), Kyrenaikan (Itä-Libya) ja Fezzanin (Etelä-Libya) maakuntiin.⁸¹

Tripolitanian maakuntaan kuuluvat seuraavat piirikunnat:

- Azzawiya
- Al-Jabal al-Gharbi
- Al-Jifara
- Al-Marqub
- Misrata
- Nalut
- Al-Nuqat al-Khams (Zuwara)
- Sirte
- Tripoli;

Kyrenaikan maakuntaan kuuluvat seuraavat piirikunnat:

- Bengasi

⁷³ UN Security Council 11.5.2021, s. 7.

⁷⁴ Tiedot saatavilla YK:n alaisen Afrikan kehityspankin (African Development Bank) ylläpitämästä portaalista: <https://libya.opendataforafrica.org/> (käyty 16.9.2021).

⁷⁵ World Bank [päiväämätön].

⁷⁶ Wordometer 16.9.2021.

⁷⁷ CIA 3.9.2021.

⁷⁸ Kartta katsottavissa osoitteessa: https://www.cia.gov/the-world-factbook/static/e4196a1f2069f8c2bd71675ff6277c93/LIBYA_Population_density.jpg (käyty 16.9.2021).

⁷⁹ CIA 3.9.2021.

⁸⁰ FAO [päiväämätön] [kohta "Rural and urban population"].

⁸¹ Maakuntajako on esitetty esim. kartoissa: OCHA 4.4.2017; REACH 7.9.2017.

- Al-Butnan (Tobruk)
- Derna
- Al-Jabal al-Akhdar
- Al-Kufra
- Al-Marj
- Al-Wahat (Ajdabia);

Fezzanin maakuntaan kuuluvat seuraavat piirikunnat:

- Ghat
- Al-Jufra
- Murzuq
- Sabha
- Wadi al-Hayat (Ubari)
- Wadi al-Shati.⁸²

Kartta 2. Tripolin ja Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnat; Lähde: OCHA/ ROMENA 2018, s. 49 (muokattu).

⁸² Piirikuntalistan koostamisessa on käytetty tilannekatsauksessa hyödynnettyjä karttalähteitä: OCHA 12.7.2015; OCHA 4.4.2017; REACH 7.9.2017.

Kartta 3. Luoteis-Libyan kaupungit; Lähde: OCHA 12.7.2015/ (muokattu).

3.1.1 Tripolin piirikunta

Tripolin piirikunta sijaitsee Länsi-Libyassa, Välimeren rannikolla. Piirikunta rajautuu maantieteellisesti idässä ja kaakossa Al-Marqubin piirikuntaan ja lännessä ja lounaassa Al-Jifaran piirikuntaan. Libyan pääkaupunki Tripoli toimii samalla myös Tripolin piirikunnan hallinnollisena keskuksena (ks. Kartta 2 edellä).

Libyan viimeisimmän, vuonna 2012 toteutetun virallisen väestölaskennan mukaan Tripolin piirikunnan väkiluku oli tuolloin 940 653.⁸³ Worldometer -sivuston YK:n väestöosaston lukuihin perustuvassa arvioissa Tripolin kaupungin vuoden 2021 väkiluvuksi arvioitiin 1 150 989⁸⁴ ja CIA World Factbookin arvioissa noin 1 170 000⁸⁵. Maahanmuuttoviraston heinäkuussa 2020 julkaistussa tilannekatsauksessa huomioidaan myös arviot, joiden mukaan Tripolin väkiluku olisi 1,5 tai jopa 3 miljoonaa.⁸⁶ YK:n pääsihteerin raportissa elokuulta 2020 puhutaan suurpiirteisesti Tripolin 2 miljoonasta asukkaasta.⁸⁷

3.1.2 Al-Nuqat al-Khamsin piirikunta

Al-Nuqat al-Khamsin piirikunta sijaitsee Länsi-Libyassa, Välimeren rannikolla. Piirikunta rajautuu maantieteellisesti idässä Tunisian vastaiseen rajaan, lännessä Azzawiyan piirikuntaan ja etelässä Al-Jabal al-Gharbin ja Nalutin piirikuntiin. Zuwaran kaupunki toimii piirikunnan hallinnollisena keskuksena. Tunisian ja Libyan välinen Ras Jedin rajanylityspiste sijaitsee piirikunnan luoteisosassa (ks. Kartta 2 edellä).

Vuoden 2012 viimeisen virallisen väestönlaskennan mukaan Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnan väkiluku on 292 440.⁸⁸ Käytettävissä olevista lähteistä ei löytynyt ajantasaisempaa arviota koko piirikunnan väkiluvusta. Worldometer-sivuston YK:n väestöosaston lukuihin perustuvassa

⁸³ Tiedot Afrikan kehityspankin (African Development Bank) ylläpitämästä portaalista: <https://libya.opendataforafrica.org/> (käyty 16.9.2021).

⁸⁴ Worldometer 16.9.2021.

⁸⁵ CIA 3.9.2021.

⁸⁶ Maahanmuuttovirasto/ maatietopalvelu 15.7.2020, s. 22.

⁸⁷ UN Security Council 25.8.2020, s. 2.

⁸⁸ Tiedot Afrikan kehityspankin (African Development Bank) ylläpitämästä portaalista: <https://libya.opendataforafrica.org/> (käyty 16.9.2021).

arviossa piirikunnassa sijaitsevan Ajaylatin kaupungin väkiluvuksi arvioidaan 130 546 ja Zuwaran kaupungin väkiluvuksi 45 000.⁸⁹

3.2 Länsi-Libya

YK:n pääsihteerin 5.5.2020 turvallisuusneuvostolle luovuttaman, Libyan tilannetta 15.1.2020 jälkeen tarkastelevan raportin mukaan Libyan hallituksen (GNA) ja "Libyan kansallisen armeijan" (LNA) väliset taistelut käynnistyivät tammikuussa 2020 asteittain uudelleen pääkaupunki Tripolin rintamalinjoilla. 26.1.2020 LNA käynnisti GNA:n vastaisen offensiivin Misratan kaupungin eteläpuolella sijaitsevan Abu Qurayn alueella, mikä johti konfliktiin osapuolten raskaisiin yhteenottoihin.⁹⁰ Aseelliset yhteenotot Tripolissa kävivät intensiivisemmiksi maaliskuussa 2020 ja laajenivat Watiyan lentotukikohdan ympäristöön, Libyan luoteisosiin.⁹¹ Maaliskuun 2020 lopulla raskasta tykistötulta ja raketti-iskuja jatkettiin Tripolin eteläosissa ja Libyan keski- ja länsiosissa. GNA:n joukot valtasivat huhtikuun 2020 puolivälissä kohteita Tripolista länteen, kohti Tunisian rajaa johtavalla rannikkotiellä. 18.4.2020 GNA:n joukot käynnistivät hyökkäyksen Tarhunan kaupungin valtaamiseksi.⁹²

YK:n pääsihteerin raportin mukaan intensiivisiä taisteluja GNA:n ja LNA:n joukkojen välillä käytiin raportin tarkastelujakson (eli tammikuun ja huhtikuun 2020) aikana Tripolin ja Abu Qurayn lisäksi Gharyanissa, Misratassa, Qarabullissa, Sabratassa, Surmanissa ja Zuwarassa.⁹³ Maaliskuun 2020 lopulla GNA:n joukkojen raportoidaan saaneen hallintaansa Surmanin, Sabratan, Ajaylatin, Raqdalín, Jumaylin, Zaltanin ja Assahin. Taisteluiden kehittymisen pelättiin vaarantavan sellaisten Länsi-Libyassa, Tunisian rajan tuntumassa sijaitsevien kaupunkien vakauden, jotka eivät olleet vielä altistuneet suoraan konfliktiin vaikutuksille.⁹⁴ GNA:n joukot valtasivat huhtikuussa kuusi Tripolin länsipuolella sijaitsevaa rannikkokaupunkia ja pakottivat tämän jälkeen LNA:n joukot vetäytymään asteittain asemistaan Tripolin eteläosissa.⁹⁵ Taistelut Tripolista kiihtyivät varhain toukokuussa 2020, mikä näkyi summittaisina tykistöpommituksina ja molemminpuolisena tykistötulen vaihtona.⁹⁶ LNA tulitti 9.5.2020 epäsuorasti Mitigan lentokenttää, vahingoittaen siviililentokoneita ja lentokentän infrastruktuuria. Molemmat osapuolet keskittivät joukkojaan erityisesti Tripolin ja Bani Walidin alueelle.⁹⁷

18.5.2020 GNA:n joukot saivat hallintaansa strategisen Watiyan lentotukikohdan Libyan luoteisosassa. Lentotukikohdan valtauksessa käytettiin kohdennettuja lennokki-iskuja, joita kohdistettiin myös LNA:n huoltoyhteyksiin.⁹⁸ Tämän jälkeen GNA:n joukot ryhtyivät etenemään Tripolista kaakkoon. 21.5. GNA valtasi Asabi'an ja pian tämän jälkeen alueet Mizdahin ja Nasamahin lähellä, mikä katkaisi LNA:n Tripolissa ja Tarhunassa olevien joukkojen huoltoyhteydet. 30.5.–3.6.2020 välisenä aikana LNA:n joukot ottivat kohteikseen Mitigan lentokentän, "Banana Projectin" kiitoradan ja Tajuran laivastotukikohdan tarkoituksenaan hankaloittaa GNA:n (ja sen tukijoiden) miehittämättömien lennokkien ja tykistön käyttöä.⁹⁹ GNA:n joukot valtasivat Tarhunan kaupungin 5.6.2020, mikä käytännössä päätti LNA:n offensiivin Tripolin valtaamiseksi.¹⁰⁰ Tarhunan valtaus onnistui ilman LNA:n ja siihen kytköksissä

⁸⁹ Worldometer 16.9.2021.

⁹⁰ UN Security Council 5.5.2020, s. 1.

⁹¹ UN Security Council 5.5.2020, s. 2.

⁹² UN Security Council 5.5.2020, s. 1.

⁹³ UN Security Council 5.5.2020, s. 5.

⁹⁴ UN Security Council 5.5.2020, s. 6.

⁹⁵ UN Security Council 25.8.2020, s. 1.

⁹⁶ UN Security Council 25.8.2020, s. 2.

⁹⁷ UN Security Council 25.8.2020, s. 5.

⁹⁸ UN Security Council 25.8.2020, s. 1.

⁹⁹ UN Security Council 25.8.2020, s. 5.

¹⁰⁰ UN Security Council 25.8.2020, s. 1.

olevien joukkojen vastarintaa, sillä ko. joukoille oli neuvoteltu vetäytymismahdollisuus Bani Walidin kautta Qardabiyan ja Jufran suuntaan.¹⁰¹

YK:n pääsihteerin 25.8.2020 turvallisuusneuvostolle luovuttaman raportin mukaan Tripolin 2 miljoonaa asukasta altistui jatkuvalla pommitukselle sekä toistuvilla veden- ja sähkönjakelussa konfliktin seurauksena ilmenneille katkoksille ennen LNA:n vetäytymistä kaupungista. Koronapandemiaan (COVID-19) liittyvien liikkumisrajoitusten kerrotaan pahentaneen tilannetta. UNSMIL raportoi lukuisia tapauksia, joissa maamiinoja, ansoja ja improvisoituja räjähteitä löydettiin LNA:n aiemmin hallussaan pitämiltä alueilta.¹⁰² Pääsihteerin raportissa kuvataan, miten LNA:n vetäytymisen jälkeen havaittiin, että osaan Tripolin kaupunginosista (Ayn Zarah, Salah al-Din, Airport Road ja Khallat al-Farjan) oli levitetty uhrin laukaistavaksi tarkoitettuja räjähteitä, joista monet oli sijoitettu tarkoituksella siten, että niitä oli vaikea havaita ja tehdä vaarattomiksi.¹⁰³ Amnesty Internationalin mukaan LNA:han kytköksissä olevat ei-valtiolliset toimijat asettivat Tripolin eteläisistä kaupunginosista vetäytyessään koteihin ja muihin siviilien omistamiin kiinteistöihin Venäjän toimittamia kiellettyjä henkilömiinoja ja muita ansoja. Näiden miinojen ja ansojen raportoidaan vaatineen siviiliuhreja.¹⁰⁴

Human Rights Watchin vuoden 2020 tilannetta käsittelevän ihmisoikeusraportin mukaan Libyan konfliktin eri osapuolten riveissä taistelevat aseelliset ryhmät jatkoivat vuonna 2020 laittomia surmia ja summittaisia tykistöpommituksia, jotka surmasivat siviilejä ja tuhosivat elinmahdollisuuksille tärkeää infrastruktuuria.¹⁰⁵ Amnesty Internationalin mukaan valtaosa Libyassa koituneista siviiliuhreista¹⁰⁶ oli seurausta summittaisista hyökkäyksistä, jotka toteutettiin epätarkalla aseistuksella tiheään asutuilla alueilla, sodan räjähtämättömistä jätteistä (*explosive remnants of war*, ERW) ja ilmaiskusta. Amnestyn mukaan Libyassa toimivat puolisoitilaalliset militiat ja aseelliset ryhmät syyllistyivät vakaviin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden rikkomuksiin, näistä osan täyttäessä sotarikoksen tunnusmerkit.¹⁰⁷

Human Rights Watchin mukaan LNA ja siihen kytköksissä olevat tahot toteuttivat huhtikuun 2019 ja kesäkuun 2020 välisenä aikana summittaisia tykistö-, ilma- ja lennokki-iskuja, jotka surmasivat ja haavoittivat satoja siviilejä ja tuhosivat siviili-infrastruktuuria. LNA:n ja sen ulkomaalaisten liittolaisjoukkojen raportoidaan käyttäneen kansainvälisen kiellon piiriin kuuluvia rypälepommeja. Kyseisten tahojen raportoidaan myös asettaneen Tripolin eteläisiin kaupunginosiin maamiinoja ja ansoja, jotka surmasivat ja haavoittivat ainakin 116 siviiliä toukokuun ja syyskuun 2020 välisenä aikana.¹⁰⁸ Myös GNA:han kytköksissä olevat aseelliset ryhmät olivat vastuussa summittaisista tykistöpommituksista ja ilma- ja lennokki-iskuista. Hallituksen joukot epäonnistuivat myös usein varmistamaan, ettei taistelutoimien kohteiksi joutuneiden sotilaskohteiden läheisyydessä ollut siviilejä, minkä raportoidaan johtaneen siviiliuhreihin.¹⁰⁹ Amnesty International mainitsee erikseen kesäkuussa 2020 raportoidun Turkin ilmaiskun, jonka yhteydessä ainakin 17 siviiliä sai surmansa ja 12 haavoittui Qasr Bin Ghashirin alueella, Tripolin lounaislaitamilla.¹¹⁰

Amnesty Internationalin mukaan aseelliset ryhmät ja militiat jatkoivat vuonna 2020 myös terveydenhuoltoon kohdistuvia hyökkäyksiä ja terveydenhuollon työntekijöiden sieppauksia.

¹⁰¹ UN Security Council 25.8.2020, s. 5.

¹⁰² UN Security Council 25.8.2020, s. 2.

¹⁰³ UN Security Council 25.8.2020, s. 5.

¹⁰⁴ Amnesty International 2021, s. 229.

¹⁰⁵ Human Rights Watch 2021, s. 420.

¹⁰⁶ Amnestyn vuosiraportissa kommentoidaan UNSMILin Libyassa tammikuun ja kesäkuun 2020 välisenä aikana raportoimia siviiliuhreja. UNSMILin mukaan ainakin 170 siviiliä sai surmansa ja 319 haavoittui em. ajanjakson aikana. UNSMILin uhrilukuja käydään tarkemmin läpi luvussa 5.

¹⁰⁷ Amnesty International 2021, s. 229.

¹⁰⁸ Human Rights Watch 2021, s. 421.

¹⁰⁹ Human Rights Watch 2021, s. 422.

¹¹⁰ Amnesty International 2021, s. 229.

Huhti- ja toukokuun 2020 aikana LNA:han kytköksissä olevat joukot pommittivat Tripolissa sijaitsevaa Al-Khadran yleistä sairaalaa, jossa hoidettiin koronapotilaita. Pommituksissa haavoittui 14 siviiliä ja niistä koitui sairaalalle aineellista vahinkoa.¹¹¹ YK:n pääsihteerin 25.8.2020 julkaiseman raportin mukaan Maailman terveysjärjestö (WHO) oli raportoinut vuoden 2020 aikana (30.6.2020 tultaessa) ainakin 25 hyökkäystä, jotka kohdistuivat terveydenhuollon laitoksiin, ambulansseihin ja lääkintähenkilökuntaan.¹¹²

Libyan hallituksen viranomaiset ilmoittivat löytäneensä kesäkuun ja marraskuun puolivälin 2020 välisenä aikana Tripolin kaakkoispuolella sijaitsevasta Tarhunan kaupungista ainakin 115 tunnistamattoman henkilön joukkohaudat. Lisäksi viranomaiset ilmoittivat löytäneensä Tarhunan yleisestä sairaalasta 106 henkilön ruumiit. Tarhunan kaupungin raportoidaan olleen Al-Kani-militian, LNA:n keskeisen Länsi-Libyassa toimivan liittolaisen hallinnassa.¹¹³ Amnesty Internationalin mukaan joukkohaudoista löydettiin miesten, naisten ja lasten ruumiita, ja Al-Kani -militiaa epäiltiin hautaan päätyneiden laittomista surmista.¹¹⁴ Human Rights Watchin mukaan Libyan hallituksen viranomaiset kertoivat myös löytäneensä 29 henkilön ruumiit Libyan eteläisistä kaupunginosista (LNA:n vetäytymisen jälkeen).¹¹⁵

YK:n pääsihteerin 19.1.2021 päivätyn raportin mukaan Libyan sähkönjakelu heikkeni elokuussa ja syyskuussa 2020, minkä seurauksena ympäri maata järjestettiin korruptiota, elinolosuhteiden heikkenemistä ja peruspalveluihin pääsyssä ilmeneviä puutteita vastustavia mielenosoituksia. Mielenosoituksia raportoitiin 20.8. Zawiyassa ja Sirtessä ja 23.8. Tripolissa ja muissa läntisen Libyan kaupungeissa. Tripolissa kymmeniä rauhanomaisia mielenosoittajia ja mielenosoitusten järjestäjiä otettiin kiinni ja pidätettiin mielivaltaisesti. Raporttien mukaan monia pidätettyjä kidutettiin, ja ainakin yksi pidätetyistä raiskattiin tuntemattoman aseellisen ryhmän toimesta. 23.8. Libyan sisäministeriö antoi lausunnon, jossa Tripoli-taustaisten ja muiden aseellisten ryhmien esitetään ampuneen mielenosoittajia summittaisesti. Libyan sisäministeriö pidätettiin hetkellisesti virastaan 29.8. hallituksessa tehtyjen muutosten yhteydessä. Hallituksen turvallisuusjoukkojen roolia mielenosoituksissa koskevan kuulemisen jälkeen 3.9. hänet kuitenkin palautettiin virkaansa.¹¹⁶

Human Rights Watchin mukaan Libyan hallitukseen kytköksissä olevat aseryhmät käyttivät elokuussa 2020 raskasta aseistusta Tripolissa järjestettyjen mielenosoitusten hajottamiseen.¹¹⁷ Amnesty Internationalin mukaan Al-Nawasi -militia käytti Tripolin elokuun 2020 mielenosoitusten hajottamisessa kovia ammuksia ja esimerkiksi raskaita konekiväärejä. Ainakin kolme mielenosoittajaa haavoittui ja ainakin 13 mielenosoittajaa katosi tahtonsa vastaisesti 12 päivän ajaksi. Mielenosoitusten seurauksena Libyan hallitus lähetti militioita kaikkialle Tripoliin ja asetti ulkonaliikkumiskiellon uusien mielenosoitusten estämiseksi. Lisäksi Al-Nawasi -militian raportoidaan myös pahoinpidelleen mielenosoitusten yhteydessä useita ihmisiä.¹¹⁸

Libyan sisäministeriö toteutti elokuun lopun ja joulukuun alun 2020 välillä etsintä- ja pidätysoperaatioita Zawiyassa ja muualla Libyan länsiosissa ko. alueilla toimivien rikollisverkostojen salakuljetustoiminnan vaikeuttamiseksi. 14.10. GNA:n poliisiviranomaiset pidättivät Abd al-Rahman al-Miladin, Zawiyen rannikkovartioston alueellisen johtajan, joka oli yhdistetty toistuvasti siirtolaisiin kohdistuneisiin väkivaltaisuuksiin.¹¹⁹ Maaliskuun 2021 alussa GNA

¹¹¹ Amnesty International 2021, s. 229.

¹¹² UN Security Council 25.8.2020, s. 8.

¹¹³ Human Rights Watch 2021, s. 421–422.

¹¹⁴ Amnesty International 2021, s. 229.

¹¹⁵ Human Rights Watch 2021, s. 421.

¹¹⁶ UN Security Council 19.1.2021, s. 5.

¹¹⁷ Human Rights Watch 2021, s. 420.

¹¹⁸ Amnesty International 2021, s. 230, 231.

¹¹⁹ UN Security Council 19.1.2021, s. 6.

koordinoi Tripolin eteläisissä kaupunginosissa terrorisminvastaisen operaation, jossa pidätettiin raportoidusti terroristijärjestö ISISiin kytköksissä olevia toimijoita.¹²⁰

YK:n pääsihteerin 11.5.2021 julkaiseman raportin mukaan aseellisten ryhmien keskinäinen kilpailu ja padotut vihamielisyydet nousivat jälleen pintaan Tripolissa ja Libyan länsiosissa "Kansallisen yhtenäisyyden hallituksen" (GNU) nimittämisen yhteydessä. Osa Tripolissa toimivista aseellisista ryhmistä ja läntisessä Libyassa toimivat aseryhmät antoivat 31.1.2021 lausunnon, jossa nämä kannattivat yhtenäishallituksen muodostamista.¹²¹ 21.2.2021 Tripolin Janzurin kaupunginosassa tapahtui turvallisuusvälikohtaus, jossa oli mukana silloisen sisäministerin Fathi Bashaghan turvatiimin ja "Vakauden tukikoneisto"¹²² -militian (*Stability Support Apparatus*) jäseniä. Yksi henkilö sai surmansa ja toinen haavoittui välikohtauksessa. Yksi sisäministerin turvatiimin jäsen ja kaksi "Vakauden tukikoneiston" jäsentä pidätettiin ja luovutettiin "Järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin torjuntaviraston" (*Deterrent Agency for Combating Organized Crime and Terrorism*) huostaan.¹²³

YK:n pääsihteerin elokuussa 2020 julkaistun raportin mukaan UNSMIL oli havainnut "hälyttävää" kasvua kostotoimien määrässä, joita raportoitiin LNA:n aiemmin hallitsemilla tai LNA:n tukialueiksi mielletyillä alueilla, kuten Tarhunassa, Asabi'assa ja Rujbassa.¹²⁴ Amnesty Internationalin mukaan Libyan hallitukseen kytköksissä olevat aseelliset ryhmät kohdistivat vuonna 2020 kostoiskuja siviileihin, joilla katsottiin olevan yhteyksiä vastapuolen joukkoihin. Huhtikuun ja kesäkuun 2020 välisenä aikana ryhmät ryöstivät siviilien koteja, sairaaloita ja julkisia rakennuksia ja sytyttivät tuleen omaisuutta alueilla, jotka olivat aiemmin LNA:n ja sen liittolaisten hallinnassa, kuten Al-Asabahin, Sabratan, Surmanin ja Tarhunan kaupungeissa ja joissakin Tripolin kaupunginosissa.¹²⁵

YK:n pääsihteerin 19.1.2020 päivätyn raportin mukaan aseelliset ryhmä jatkoivat toimintaansa Tarhunassa ilman rikosoikeudellisia seuraamuksia, minkä johdosta alueen turvallisuustilanne oli altis nopeille muutoksille. Lukuisten ihmisoikeusloukkausten ja väärinkäytösten – kuten tahdonvastaisten katoamisten, laittomien surmien ja laajamittaisen kiduttamisen – kerrotaan johtaneen rankaisemattomuuteen ja oikeusvaltion puuttumiseen Tarhunan alueella.¹²⁶ 23.1.2021 ihmisoikeusloukkausten kohteiksi joutuneiden henkilöiden perheenjäsenet järjestivät Tarhunassa mielenosoituksia, jotka johtivat ilkivaltaan ja viiden asumattoman talon polttamiseen. Talot kuuluivat LNA:ta tukeville perheille ja ns. 9. prikaatin tukijoille.¹²⁷

Kuten edellä luvussa 1. mainitaan, Tripolissa uutisoitiin syyskuun 2021 alussa paikallisten aseellisten ryhmien välisestä aseellisista yhteenotoista, joiden todettiin olevan raskaimpia sitten GNA:n ja LNA:n vuodentakaisen taisteluiden päättymisen (ks. edellä).

3.3 Itä-Libya (ml. Sirten ja Jufran rintamalinja)

YK:n pääsihteerin 25.8.2020 päivätyn raportin mukaan Misratan eteläpuolella, Sirstä länteen sijaitsevan Abu Qurayn ja Washkah'n rintamalinjalla raportoitiin maaliskuusta 2020 lähtien joukkojen mobilisaation, miehittämättömillä lennokeilla ja hävittäjillä tehtyjen ilmaiskujen ja epäsuoran tulenvaihdon lisääntymisestä. GNA käynnisti 5.6.2020 sotilasoperaation Sirten ja Jufran valtaamiseksi, mutta sen joukot kärsivät 6.6. merkittäviä tappioita LNA:ta tukevien lennokkien ja taisteluhävittäjän toteuttamassa yllätysiskussa, minkä seurauksena joukot vetäytyivät ja asettuivat aseisiin 25 kilometriä Sirstä länteen. GNA:n joukot päättivät

¹²⁰ UN Security Council 11.5.2021, s. 8.

¹²¹ UN Security Council 11.5.2021, s. 6.

¹²² Ko. militiasta käytetään tässä tilannekatsauksessa myös nimitystä "Vakauden tukijoukot".

¹²³ UN Security Council 11.5.2021, s. 7.

¹²⁴ UN Security Council 25.8.2020, s. 1–2.

¹²⁵ Amnesty International 2021, s. 229.

¹²⁶ UN Security Council 19.1.2021, s. 6.

¹²⁷ UN Security Council 11.5.2021, s. 7.

operaationsa Sirten valtaamiseksi 7.6. toisen epäonnistuneen etenemisyrityksen jälkeen. LNA julisti Sirten ylle 21.6.2020 lentokieltoalueen.¹²⁸

YK:n pääsihteerin raportin mukaan Libyan konfliktin osapuolten joukkojen mobilisaatio ja varustelu jatkuivat elokuussa 2020, mikä lisäsi aseellisten yhteenottojen riskiä Sirten ja Jufran ympäristössä.¹²⁹ Konfliktin osapuolten kerrotaan jatkaneen joukkojensa mobilisoimista ja edistyneen sotilaskaluston (mm. taistelupanssarivaunut ja -ajoneuvot) sijoittelua Sirteen ja sen läheisyyteen.¹³⁰ YK:n pääsihteerin 19.1.2021 päivätyssä raportissa todetaan, että Länsi-Libyaan johtavaan GNA:han kytköksissä olevat joukot olivat edelleen läsnä Abu Qurayn ja Washkah'n alueella ja partioivat aktiivisesti lokakuussa 2020 solmitusta tulitaukosopimuksesta huolimatta, minkä lisäksi Watiyan ja Misratan lentokentillä raportoitiiin sotilasrahtikuljetuksista. LNA:n ja sen liittolaisten todettiin jatkavan linnoitteiden ja ilmatorjuntajärjestelmillä varustettujen etuvartioiden ylläpitämistä Sirten ja Jufran välisellä alueella ja Jufran lentotukikohdan pohjoispuolella.¹³¹

Libyan kansallinen öljy-yhtiö (*National Oil Corporation*) vahvisti 23.10.2020, että Ra's Lanufin öljysatamaan sijoitetut ulkomaiset asejoukot olivat poistuneet sataman alueelta.¹³² YK:n pääsihteerin 22.3.2021 julkaistun tilanapäivityksen mukaan ulkomaisten joukkojen läsnäolo tai toiminta Libyan keskiosissa ei ollut vähentynyt lokakuun 2020 tulitaukosopimuksesta huolimatta.¹³³ YK:n pääsihteerin 11.5.2021 päivätyssä raportissa todetaan, että Sirten kaupunkiin ja sen ympäristöön sijoitetut vierastaistelijat ja palkkasotilaat siirrettiin pois kaupungista, jotta Ghardabiyan lentokenttä voitiin avata uudelleen ja Libyan edustajainhuone pystyi kokoontumaan kaupungissa 8.–10.3.2021. Raportin mukaan suurin osa vierastaistelijoiden ja palkkasotilaista palasi kuitenkin myöhemmin alkuperäisiin aseimiinsa.¹³⁴

YK:n pääsihteerin 5.5.2020 päivätyn raportin mukaan Itä-Libyan alueella raportoitiiin (tammikuun ja huhtikuun 2020 välisenä aikana) rikollisesta toiminnasta ja sodan räjähtämättömiin jäänteisiin liittyvistä turvallisuusvälikohtauksista.¹³⁵ Myös YK:n pääsihteerin 19.1.2021 ja 11.5.2021 päivättyjen raporttien mukaan itäisessä Libyassa raportoitiiin edelleen (syksyn 2020 ja kevään 2021 aikana) rikollisesta toiminnasta, kuten surmista, lunnastarkoituksessa tehdyistä sieppauksista, autovarkauksista ja kiristyksestä.¹³⁶ YK:n pääsihteerin raporteissa huomioidaan myös kaksi Bengasissa tämä tilannekatsauksen tarkastelujakson aikana tapahtunutta korkean profiilin surmaa: Hanan al-Barassi, ihmisoikeuksiin erikoistunut asianajaja ja poliittinen aktivisti ammuttiin kuoliaaksi Bengasissa 10.11.2020.¹³⁷ Barassi oli tunnettu mm. sotamarsalkka Khalifa Haftarin kriitikkona (ks. luku 7.3). Mahmoud al-Werfalli, Libyan kansalliseen armeijaan kytköksissä olevan Al-Saiqa -prikaatin komentaja (ja epäilty sotarikollinen¹³⁸) ammuttiin kuoliaaksi Bengasissa 24.3.2021.¹³⁹

Human Rights Watchin mukaan myös Libyan itäosissa sijaitseissa Bengasin, Tobrukin ja Al-Marjin kaupungeissa järjestettiin syyskuussa 2020 väestön heikkoja elinolosuhteita kritisoineita mielenosoituksia. LNA:han kytköksissä olevat aseryhmät vastasivat joihinkin mielenosoituksiin avaamalla tulen.¹⁴⁰ Amnesty Internationalin mukaan LNA:han kytköksissä olevat aseryhmät

¹²⁸ UN Security Council 25.8.2020, s. 6.

¹²⁹ UN Security Council 25.8.2020, s. 1.

¹³⁰ UN Security Council 25.8.2020, s. 6.

¹³¹ UN Security Council 19.1.2021, s. 2.

¹³² UN Security Council 19.1.2021, s. 2.

¹³³ UN Security Council 22.3.2021, s. 5.

¹³⁴ UN Security Council 11.5.2021, s. 2.

¹³⁵ UN Security Council 5.5.2020, s. 7.

¹³⁶ UN Security Council 19.1.2021, s. 6; UN Security Council 11.5.2021, s. 7.

¹³⁷ UN Security Council 19.1.2021, s. 6.

¹³⁸ Ks. luku 7.6.

¹³⁹ UN Security Council 11.5.2021, s. 7.

¹⁴⁰ Human Rights Watch 2021, s. 420.

käyttivät syyskuussa 2020 kovia ammuksia Itä-Libyassa sijaitsevien Bengasin ja Al-Marjin kaupungissa järjestettyjen mielenosoitusten hajottamiseen, minkä seurauksena Al-Marjin kaupungissa yksi siviili sai surmansa ja ainakin kolme haavoittui. Lisäksi ainakin 11 henkilöä pidätettiin. Aiemmin elokuussa LNA:han kytköksissä olevat aseryhmät pahoinpitelivät Al-Marjissa järjestettyjen mielenosoitusten yhteydessä useita ihmisiä.¹⁴¹ YK:n pääsihteerin 19.1.2021 päivätyn raportin mukaan pääosin rauhanomaisia mielenosoituksia järjestettiin syyskuussa 2020 Bengasissa, Ajdabiyassa, Baydassa, Qubbah'ssa ja Marjissa. 12.9.2021 yhden siviilin raportoidaan kuolleen ja kolmen loukkaantuneen Marjissa. UNSMILin kerrotaan vaatineen tapahtumien perinpohjaista tutkimista ja kaikkien Libyan kansalliseen armeijaan kytköksissä olevien aseryhmien mielivaltaisesti kiinni ottamien ja pidättämien henkilöiden vapauttamista.¹⁴²

28.2.2021 Libyan kansallinen armeija lähetti suuren, 166. jalkaväkipataljoonaan kuuluvan sotilasosaston Darnaan, Begasin itäpuolelle. Operaation tarkoituksena oli palauttaa laki ja järjestys alueelle ja se kohdistui terroristijärjestö ISIin, jonka joukkoja toimi edelleen alueella.¹⁴³

3.4 Etelä-Libya

YK:n pääsihteerin 5.5.2020 päivätyn raportin mukaan LNA:n operaatiot Länsi-Libyassa jatkoivat (tammikuun ja huhtikuun 2020 välisenä aikana) Libyan eteläosissa vallitsevan "turvallisuustyhjiön" (*security vacuum*) pahentamista, ja rikollisuuden ja epäilysti terrorismiin liittyvän toiminnan raportoitiin jatkuvan alueella. Tebu-heimoihin kytköksissä olevien aseryhmien raportoidaan perustaneen Sabhassa tarkastuspisteitä ja vaatineen laittomia maksuja ihmisten ja hyödykkeiden liikkumisesta alueella. 30.1.2020 yhden siviilin raportoidaan kuolleen Mahdiah'n tiellä kahden tuntemattoman aseryhmän välillä tapahtuneissa yhteenotoissa. Alueella raportoitiin myös salamurhista, autovarkauksista, sieppauksista ja salakuljetuksesta.¹⁴⁴

YK:n pääsihteerin 25.8.2020 julkaiseman raportin mukaan Libyan hallitus (GNA) ja LNA jatkoivat kilvoitteluaan eteläisessä Libyassa poliittisista liittolaisista ja instituutioiden hallinnasta. Huhtikuun 2020 jälkeen useiden aiemmin LNA:han kytköksissä olleiden ryhmien kerrotaan siirtyneen GNA:n tukijoiksi, mikä mahdollisti hetkellisesti 10.6.2020 Libyan kansallisen öljy-yhtiön toiminnan uudelleenkäynnistämisen Shararan öljykentällä, kunnes LNA ja sen liittolaiset sulki ko. kentän uudelleen. Libyan konfliktin raportoitiin näkyvän Etelä-Libyan paikallishallintojen toiminnassa siten, että LNA:han kytköksissä olevat joukot ovat monesti vastuussa paikallistason turvallisuusasioista samalla kun GNA:han kytköksissä olevat tahot kontrolloivat julkishallinnon rahankäyttöä.¹⁴⁵ Varhain syyskuussa 2020 ympäri Libyaa raportoituja mielenosoituksia järjestettiin myös Sabhan kaupungissa.¹⁴⁶

YK:n pääsihteerin 19.1.2021 päivätyn raportin mukaan Etelä-Libyassa raportoitiin rikollisesta toiminnasta myös ko. raportin raportointijakson (eli elokuun lopun ja joulukuun alun 2020 välisenä) aikana. Libyan kansalliseen armeijaan kytköksissä oleva aseryhmä häiritsi 25.8.2020 paikallisvaalien järjestämistä Traghin kunnassa ja vaalien järjestäminen keskeytettiin myös Qatrunin ja Sharqiyan kunnissa vastaavan häirinnän takia.¹⁴⁷ YK:n pääsihteerin 11.5.2021 julkaiseman raportin mukaan rikollinen toiminta ja aseellisten ryhmien väliset väkivaltaiset

¹⁴¹ Amnesty International 2021, s. 230, 231.

¹⁴² UN Security Council 19.1.2021, s. 6.

¹⁴³ UN Security Council 11.5.2021, s. 7.

¹⁴⁴ UN Security Council 5.5.2020, s. 7.

¹⁴⁵ UN Security Council 25.8.2020, s. 6.

¹⁴⁶ UN Security Council 19.1.2021, s. 6.

¹⁴⁷ UN Security Council 19.1.2021, s. 7.

yhteenotot lisääntyivät Libyan eteläosissa (tammikuusta toukokuuhun 2021 ulottuvan raportointijakson aikana).¹⁴⁸

YK:n pääsihteerin turvallisuusneuvostolle 19.1.2021 luovuttaman raportin mukaan LNA perusti linnoitteita ja ilmapuolustusjärjestelmällä varustettuja etuvartioasemia Birak al-Shatin ja Tamanhintin lentotukikohtien läheisyyteen.¹⁴⁹ Libyan kansallinen öljy-yhtiö vahvisti 23.10.2020, että Shararan öljykentälle sijoitetut ulkomaiset asejoukot olivat poistuneet öljykentän alueelta.¹⁵⁰

LNA toteutti syksyn 2020 aikana terrorisminvastaisia operaatioita Libyan eteläosissa. Operaatioita toteutettiin erityisesti Ghadwah'in, Awbarin, Murzuqin ja Tmisanin kylien välisellä alueella ja Birak al-Shatin tukikohdan länsipuolella. ISISin Pohjois-Afrikan "emiirin" Abu Moaz al-Iraqin raportointiin kuolleen 14.9.2020 toteutetussa operaatiossa. LNA kohdisti 27.11. operaation Al-Qaidan (AQIM) tukiverkkoon Awbarissa ja pidätti aseiden ja huumeiden välittämisestä syytettyjä henkilöitä.¹⁵¹ 14.3.2021 Libyan kansallinen armeija ilmoitti, että se joukot olivat toteuttaneet eteläisessä Libyassa operaation, joka johti merkittävän ISIS-johtajan Muhammad Miloud Muhammadin pidätykseen.¹⁵² ISIS toteutti 6.6.2021 Sebhan kaupungissa sijaitsevaan tarkastuspisteeseen kohdistuneen itsemurhapommi-iskun, jossa sai surmansa kaksi henkilöä, joista toinen oli poliisitaustainen.¹⁵³

16.2.2021 UNSMIL tuomitsi Sabhan kaupunkiin kohdistuneen kranaatinheitiniskun, jossa 1 lapsi sai surmansa ja 29 muuta henkilöä (joukossa 2 lasta) haavoittui.¹⁵⁴ Isku kohdistui Libyan vallankumouksen eli diktaattori Muammar Gaddafin hallinnon syrjäyttämisen 10-vuotispäivää juhlistavaan tapahtumaan.¹⁵⁵

4 Turvallisuusvälikohtaukset

ACLED tilastoi Libyassa vuonna 2020 yhteensä 1105 turvallisuusvälikohtausta¹⁵⁶, joista 340 määritellään taisteluiksi, 706 räjähdeseisiin liittyväksi ja/tai asymmetriseksi väkivallaksi¹⁵⁷ ja 59

¹⁴⁸ UN Security Council 11.5.2021, s. 7.

¹⁴⁹ UN Security Council 19.1.2021, s. 7.

¹⁵⁰ UN Security Council 19.1.2021, s. 2.

¹⁵¹ UN Security Council 19.1.2021, s. 7.

¹⁵² UN Security Council 11.5.2021, s. 8.

¹⁵³ Arab Weekly 7.6.2021; Reuters 7.6.2021.

¹⁵⁴ UN Security Council 11.5.2021, s. 7.

¹⁵⁵ Abdullah 17.2.2021.

¹⁵⁶ Tässä tilannekatsauksessa ACLEDin tilastoimia turvallisuusvälikohtauksia käsitellään muodossa, jossa laskuista on jätetty pois kategorioihin "mellakat" (*riots*), "mielenosoitukset" (*protests*) ja "strategiset kehityskulut" (*strategic developments*) luokitellut turvallisuusvälikohtaukset, joiden ei voida katsoa liittyvän suoraan Libyan aseelliseen konfliktiin.

¹⁵⁷ ACLED käyttää näistä iskuista määritelmää "*Explosions/Remote violence*" ja toteaa kyseisen kategorian kattavan pommeilla, kranaateilla ja improvisoiduilla räjähteillä (IED) tehdyt iskut, tykkitulen ja tykistöpommitukset, ohjusiskut, raskaan konekivääritulen, ilma- tai lennokki-iskut, kemialliset aseet ja itsemurhaiskut. ACLEDin mukaan tällaisia iskuja ei raportoida erillisinä turvallisuusvälikohtauksina silloin, mikäli ne tapahtuvat osana tiettyä taistelua. Lisäksi ACLED raportoi samassa kategoriassa maamiinoin, räjähdeseisiin ja sodan räjähtämättömiin jäänteisiin liittyvistä turvallisuusvälikohtauksista (ks. luku 6 alla). ACLEDin käyttämä määritelmä avataan tarkemmin osoitteessa: <https://acleddata.com/2019/03/22/explosions-remote-violence-in-war/> (käyty 16.9.2021).

siviileihin kohdistuvaksi väkivallaksi. Turvallisuusvälikohtauksista 1058 raportoitiin Länsi-Libyassa¹⁵⁸, 22 Itä-Libyassa¹⁵⁹ ja 25 Etelä-Libyassa^{160, 161}

ACLED tilastoi 1.1.2021–31.8.2021 yhteensä 64 turvallisuusvälikohtausta, joista 29 taisteluita, 15 räjähdeseisiin liittyviä tai muita asymmetrisiä iskuja ja 20 siviileihin kohdistuvia iskuja. Turvallisuusvälikohtauksista 42 raportoitiin Länsi-Libyassa¹⁶², 12 Itä-Libyassa¹⁶³ ja 10 Etelä-Libyassa^{164, 165}

4.1 Turvallisuusvälikohtaukset Tripolin piirikunnassa

Koska Libyan vuosien 2019–2020 sisällissota käytiin pääasiassa maan pääkaupungin Tripolin hallinnasta, Tripolin piirikunta korostuu GNA:n ja LNA:n joukkojen välisiä aseellisia yhteenottoja koskevassa raportoinnissa (ks. luvut 1 ja 3.2 edellä).

Vuosi 2020

ACLED tilastoi vuonna 2020 Tripolin piirikunnassa yhteensä 556 turvallisuusvälikohtausta, joista 166 taisteluita, 376 räjähdeseillä ja/tai asymmetrisesti tehtyjä iskuja ja 14 siviileihin kohdistuneita iskuja.¹⁶⁶

Vuosi 2021 (1.1.–31.8.2021)

ACLED tilastoi 1.1.2021–31.8.2021 välisenä aikana Tripolin piirikunnassa yhteensä 17 turvallisuusvälikohtausta, joista 6 taisteluita, 3 räjähdeseillä ja/tai asymmetrisesti tehtyjä iskuja ja 8 siviileihin kohdistuneita iskuja. Tilastoidut taistelut olivat pääasiassa militioiden keskinäisiä tai sisäisiä yhteenottoja.¹⁶⁷ Kaikki raportoidut räjähdeseillä ja/tai epäsymmetrisesti tehdyt iskut olivat maamiinoin liittyviä turvallisuusvälikohtauksia (ks. luku 6).¹⁶⁸

4.2 Turvallisuusvälikohtaukset Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnassa

Vuonna 2020 GNA:n ja LNA:n joukkojen välisiä taisteluita käytiin Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnassa YK:n pääsihteerin raporttien mukaan erityisesti maaliskuun ja toukokuun välillä 2020, jolloin Tripolista käytyjen taisteluiden raportoidaan laajentuneen taisteluiksi Al-Nuqat al-

¹⁵⁸ Länsi-Libyan osalta turvallisuusvälikohtauksia raportoitiin seuraavissa piirikunnissa: Al-Jabal al-Gharbi, Al-Jifara, Al-Marqub, Al-Nuqat al-Khams, Azzawiya, Misrata, Nalut, Sirte ja Tripoli.

¹⁵⁹ Itä-Libyan osalta turvallisuusvälikohtauksia raportoitiin seuraavissa piirikunnissa: Bengasi, Al-Butnan, Derna, Al-Marj ja Al-Wahat.

¹⁶⁰ Etelä-Libyan osalta turvallisuusvälikohtauksia raportoitiin seuraavissa piirikunnissa: Al-Jufra, Murzuq, Sebha, Wadi al-Hayat ja Wadi Al-Shati.

¹⁶¹ ACLED 1.1.2020-31.8.2021 [excel]. Libya.

¹⁶² Turvallisuusvälikohtauksia raportoitiin seuraavissa piirikunnissa: Al-Jabal al-Gharbi, Al-Jifara, Al-Nuqat al-Khams, Azzawiya, Misrata, Sirte ja Tripoli.

¹⁶³ Turvallisuusvälikohtauksia raportoitiin seuraavissa piirikunnissa: Bengasi, Derna ja Al-Wahat

¹⁶⁴ Turvallisuusvälikohtauksia raportoitiin seuraavissa piirikunnissa: Al-Jufra, Sebha ja Wadi al-Hayat.

¹⁶⁵ ACLED 1.1.2020-31.8.2021 [excel]. Libya.

¹⁶⁶ ACLED 1.1.2020-31.8.2021 [excel]. Libya.

¹⁶⁷ Tällaisia yhteenottoja raportoitiin 16.6. "Tripolin vallankumouksellisten prikaatin" ja "166. prikaatin" välillä, 22.7. "Erikoistorjuntajoukkojen" (*Special Deterrence Forces*) ja "Vakauden tukijoukkojen" välillä, 4.8. (kahteen eri otteeseen) tuntemattomien aseryhmien välillä ja 31.8. "Hallinnollisen hallintaviraston" eri johtajien välillä. 17.4. raportoitiin yhteenotosta Libyan oikeuslaitoksen poliisin (*judicial police*) ja "Vakauden tukijoukkojen" välillä.

¹⁶⁸ ACLED 1.1.2020-31.8.2021 [excel]. Libya.

Khamsin piirikunnassa sijaitsevan Watiyan lentotukikohdan ja useiden piirikunnassa sijaitsevien kaupunkien (mm. Ajaylat, Riqdalin, Jumayil) hallinnasta (ks. luku 3.2).¹⁶⁹

Vuosi 2020

ACLED tilastoi vuonna 2020 Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnassa yhteensä 48 turvallisuusvälikohtausta, joista 14 taisteluita, 33 räjähdeseilla ja/tai asymmetrisesti tehtyjä iskuja ja 1 siviileihin kohdistunut isku.¹⁷⁰

Vuosi 2021 (1.1.–31.8.2021)

ACLED tilastoi 1.1.2021–31.8.2021 välisenä aikana Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnassa yhteensä 13 turvallisuusvälikohtausta, joista 8 taisteluita, 1 räjähdeseilla ja/tai asymmetrisesti tehtyjä iskuja ja 4 siviileihin kohdistuvia iskuja.

ACLEDin tietojen perusteella vuonna 2021 taisteluita käytiin erityisesti Ajaylatissa, jossa Zawiyān ja Ajaylatin paikalliset milittiat ottivat ensimmäisen kerran yhteen 10.–12.6. puhjenneissa taisteluissa ja taisteluiden raportointiin jatkuvan 26.–1.7. jo kolmatta viikkoa. Vuonna 2021 Ajaylatissa raportointiin taisteluita myös Al-Fiharan paikallisen milittian ja Ammar Balkour -milittian (26.6.), Al-Nasrin paikallisen milittian ja tuntemattoman aseryhmän (5.8.) ja Al-Fiharan paikallisen milittian ja Ajaylatin paikallisen milittian välillä (6.8.). Tarkastelujakson aina räjähdeseilla tehty isku raportointiin 28.7., jolloin tuntematon aseryhmä heitti Libyan poliisin joukkoja kohti kranaatin Sabratassa.¹⁷¹

The Libyan Observer uutisoi 14.6.2021 Libyan sisäministerin ja turvallisuusoperaatioista vastaavan osaston johtajan arvioineen Ajaylatin kaupungin turvallisuustilannetta ja päättäneen mm. tarkastuspisteiden (*security post*) perustamisesta ja pysyvän partiointitoiminnan käynnistämisestä kaupungissa.¹⁷²

5 Libyan konfliktin siviiliuhrit

YK:n pääsihteerin viimeisimmän, 11.5.2021 YK:n turvallisuusneuvostolle luovutetun raportin mukaan Libyassa lokakuussa 2020 solmittu tulitauko on johtanut siviiliuhrien lukumäärän "dramaattiseen" vähenemiseen, joskin ihmisoikeusloukkaukset maassa ovat jatkuneet (ihmisoikeustilanteesta tarkemmin, ks. luku 7).¹⁷³

UNSMILin koko Libyaa koskevat uhriluvut

Siviiliuhrien lukumäärän vähenemistä voidaan tarkastella vertailemalla YK:n Libyan avustusoperaation (UNSMIL) vuosina 2020 ja 2021 vahvistamien siviiliuhrien määriä.

UNSMIL dokumentoi 1.1.–31.3.2020¹⁷⁴ välisenä aikana ainakin 131 siviiliuhria, joiden joukossa 64 kuollutta ja 67 haavoittunutta. Tammikuun ja maaliskuun 2020 aikana maataisteluiden raportointiin olevan johtava syy konfliktista koituneisiin siviiliuhreihin (taistelut vastasivat 73%

¹⁶⁹ Ks. myös EASOn tarkempi analyysi: EASO 7.12.2020, s. 13.

¹⁷⁰ ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

¹⁷¹ ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

¹⁷² The Libyan Observer 14.6.2021.

¹⁷³ UN Security Council 11.5.2021, s. 9.

¹⁷⁴ YK:n pääsihteerin 5.5.2020 päivätyssä raportissa siviiliuhrien raportointijaksoksi mainitaan yhtäällä 1.1.–31.3.2020 ja toisaalla 1.1.–25.3.2020 (UN Security Council 5.5.2020, s. 1, 13). Tässä tilannekatsauksessa raportointijaksoksi mainitaan selkeyden vuoksi "1.1.–31.3.2020", sillä myös pääsihteerin raportissa puhutaan vuoden 2020 "kolmen ensimmäisen kuukauden" kuolonuhreista. (UN Security Council 5.5.20, s. 13).

kaikista siviiliuhreista). Taisteluiden siviiliuhreista 78 (joiden joukossa 32 kuollutta ja 46 haavoittunutta) koitui raskaiden aseiden ja 18 (12 kuollutta ja 6 haavoittunutta) käsiaseiden käytön seurauksena. Kohdistetut tapot (*targeted killings*) aiheuttivat 20 siviiliuhria (joista 14 kuolleita ja 6 haavoittuneita), ilmaiskut 9 siviiliuhria (6 kuollutta ja 3 haavoittunutta) ja improvisoidut räjähteet 6 siviiliuhria (joista kaikki haavoittuneita).¹⁷⁵

UNSMIL dokumentoi 1.4.–30.6.2020 välisenä aikana Libyassa ainakin 358 siviiliuhria, joiden joukossa 106 kuollutta ja 252 haavoittunutta. Uhrien määrän todetaan kasvaneen 173% suhteessa vuoden 2020 ensimmäiseen neljännekseen. Uhreja koitui eniten maataisteluiden (ml. epäsuoran tulen) ja sodan räjähtämättömien jäänteiden seurauksena. Ns. Libyan kansallisen armeijan (LNA) joukkojen raportoidaan olleen vastuussa 80%:sta ja Libyan hallitukseen (GNA) kytköksissä olevien joukkojen 11%:sta kaikista siviiliuhreista.¹⁷⁶

UNSMIL dokumentoi 26.8.–3.12.2020 välisenä aikana ainakin 18 siviiliuhria, joiden joukossa 9 kuolonuhria ja 9 haavoittunutta. Siviiliuhrien todetaan vähentyneen verrattuna vuoden 2020 toiseen neljännekseen, minkä katsotaan olevan seurausta konfliktiin liittyvien väkivaltaisuuksien päättymisestä.¹⁷⁷

Vuonna 2020 UNSMIL dokumentoi siis yhteensä 179 siviiliukuolonuhria, joista 170 raportoitiin 1.1.–30.6.2020 välisenä aikana.

UNSMIL dokumentoi 20.1.2021–11.5.2021 välisenä aikana¹⁷⁸ ainakin 31 siviiliuhria, joiden joukossa oli 3 kuollutta ja 28 haavoittunutta.¹⁷⁹

Human Rights Solidarityn koko Libya koskevat uhriluvut

Libyalaisestaustaisen, Sveitsissä toimivan Human Rights Solidarity -kansalaisjärjestön mukaan Libyan konflikti vaati tammikuun ja kesäkuun 2020 välisenä aikana yhteensä 1 982 uhria, joiden joukossa 1 353 kuollutta, 466 haavoittunutta ja 163 siepattua tai pidätettyä henkilöä. Uhreista 765 oli taustaltaan siviilejä ja 1 217 taistelijoita.¹⁸⁰

Human Rights Solidarityn mukaan vuonna 2020 yhteensä 1 834 henkilöä joutui sieppausten, salamurhien ja muiden väkivaltaisten turvallisuusvälikohtausten uhreiksi. Uhreista 1 768 oli taustaltaan siviilejä ja 66 asevoimien, poliisin tai muiden turvallisuusjoukkojen henkilöstöä. Uhreista 960 joutui pidätysten, 337 sieppausten¹⁸¹, 316 surmien¹⁸², 103 salamurhien ja 118 muiden turvallisuusvälikohtausten¹⁸³ kohteiksi. Uhreista 509 sai surmansa, 125 haavoittui, 106 katosi, 957 joutui pidätetyksi ja 137 säilyi vahingoittumattomana. Turvallisuusvälikohtauksia raportoitiin eniten¹⁸⁴ Bengasissa (370), Tripolissa (299), Tarhunassa (176), Sabhassa (89), Zlitinissa (86), Al-Baydassa (82), Ajdabiyassa (78), Bani Walidissa (66), Misratassa (61), Al-Kufrassa (53) ja Sirtessä (53).¹⁸⁵

¹⁷⁵ UN Security Council 5.5.2020, s. 13.

¹⁷⁶ UN Security Council 25.8.2020, s. 8.

¹⁷⁷ UN Security Council 19.1.2021, s. 8–9.

¹⁷⁸ Raportointijaksoa ei määritellä raportissa eksplisiittisesti, vaan se on päätelty maatietopalvelun toimesta YK:n pääsihteerin raporttien julkaisuajankohtien perusteella.

¹⁷⁹ UN Security Council 11.5.2021, s. 9.

¹⁸⁰ Human Rights Solidarity 19.7.2020, s. 1, 4 [numeroimaton].

¹⁸¹ Raportin mukaan siepatuista yhteensä 104 surmattiin, joista 91 siepattiin ja surmattiin laittomasti Tarhunassa Al-Kani -militian toimesta.

¹⁸² Raportissa käytetty termi "murha" (*murder*).

¹⁸³ Muiksi turvallisuusvälikohtauksiksi mainitaan raportissa räjähdyskset, satunnaiset ammuskelut (*random shooting*) ja aseelliset hyökkäykset (*armed assault*).

¹⁸⁴ Edellä on listattu kaikki ne kaupungit, joissa turvallisuusvälikohtauksia on tilastoitu Human Rights Solidarityn toimesta yli 50.

¹⁸⁵ Human Rights Solidarity [päiväämätön]a, s. 1, 6, 8, 14.

Human Rights Solidarityn mukaan tammikuun ja kesäkuun 2021 välisenä aikana yhteensä 1 655 henkilöä joutui sieppausten, salamurhien ja muiden väkivaltaisten turvallisuusvälikohtausten uhreiksi. Uhreista 1 577 oli taustaltaan siviilejä ja loput asevoimien, poliisin ja muiden turvallisuusjoukkojen henkilöstöä.¹⁸⁶ Uhreista 1 162 joutui pidätysten, 119 sieppausten¹⁸⁷, 144 surmien ja 80 salamurhien uhreiksi. Lisäksi 150 henkilöä joutui jonkin muun turvallisuusvälikohtauksen uhriksi.¹⁸⁸ Uhreista 269 sai surmansa, 115 haavoittui, 38 katosi, 993 joutui pidätetyksi ja 240 säilyi vahingoittumattomana.¹⁸⁹ Uhreja raportoitiin eniten Tripolisissa (419), Bengasissa (283), Al-Kufrassa (167), Sabhassa (100), Misratassa (61), Sirtessä (57) ja Ajdabiyassa (51).¹⁹⁰

ACLEDin koko Libyaa koskevat uhriluvut

ACLED tilastoi vuonna 2020 Libyassa raportoiduissa turvallisuusvälikohtauksissa yhteensä 1507 kuolonuhria. Kuolleista arviolta¹⁹¹ 311 oli siviilejä. Siviilikuolonuhreista 285 raportoitiin 1.1.–30.6.2020 välisenä aikana.

ACLED tilastoi vuonna 2021 Libyassa raportoiduissa turvallisuusvälikohtauksissa yhteensä 60 kuolonuhria, joista arviolta 21 siviilejä.¹⁹²

5.1 Siviiliuhrit Tripolin piirikunnassa

Vuosi 2020

ACLED tilastoi vuonna 2020 Tripolin piirikunnassa 14 turvallisuusvälikohtausta, joissa piirikunnan siviiliväestöön kohdistettiin suoraa väkivaltaa. Näissä turvallisuusvälikohtauksissa sai surmansa yhteensä 26 henkilöä. Mikäli tilastoista jätetään pois surmansa saaneet taistelutoimiin osallistuneet henkilöt (sotilaat, militioiden taistelijat ja syyrialaiset palkkasotilaat), tällaisten turvallisuusvälikohtausten siviilikuolonuhrien määräksi saadaan 17.¹⁹³ ACLED tilastoi Tripolin piirikunnassa myös 35 taistelua ja räjähdeseilla toteutettua ja/tai asymmetristä iskua¹⁹⁴, joissa koitui yhteensä 92 siviilikuolonuhria¹⁹⁵. Mikäli uhrilukuun lasketaan mukaan myös maamiinojen,

¹⁸⁶ Human Rights Solidarity 23.8.2021, s. 1.

¹⁸⁷ Raportin mukaan siepatuista yhteensä 34 surmattiin. Luku pitää sisällään 21 Tarhunassa, LNA:han kytköksissä olevan Al-Kani-militian toimesta laittomasti siepattua ja surmattua henkilöä. (Human Rights Solidarity 23.8.2021, s. 2). Siepattuja ja surmattuja käsitellään raportissa erillään surmatuista.

¹⁸⁸ Human Rights Solidarity 23.8.2021, s. 8 [numeroimaton].

¹⁸⁹ Human Rights Solidarity 23.8.2021, s. 16 [numeroimaton].

¹⁹⁰ Human Rights Solidarity 23.8.2021, s. 10 [numeroimaton].

¹⁹¹ ACLED ei erottele tilastoissaan johdonmukaisesti siviilejä muista turvallisuusvälikohtausten kuolonuhreista. Tämän vuoksi tilannekatsauksessa esitetyt luvut ACLEDin tilastoimista siviilikuolonuhreista ovat pelkästään tilastojen tapauskuvauksista koostettuja arvioita, joihin on laskettu säännönmukaisesti varsinaisten "siviilien" ohella esimerkiksi "naisiksi", "lapsiksi" ja "siirtolaisiksi" kuvatut kuolonuhrit, muttei esimerkiksi pelkästään "miehiksi" tai tietyn maan kansalaisiksi kuvattuja kuolonuhreja. ACLEDin tapauskuvaukset sisältävät myös mainintoja, joiden mukaan tietyssä turvallisuusvälikohtauksessa surmansa sai "tuntematon määrä siviilejä". Myöskään tällaisia mainintoja ei ole otettu lukuun tilannekatsauksessa esitetyissä arvioissa.

¹⁹² ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

¹⁹³ ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

¹⁹⁴ Useimmat siviilikuolonuhreja vaatineista iskuista olivat Libyan kansallisen armeijan (LNA) summittaisia tykistöpommituksia, joista (toistaiseksi) viimeiset tilastoitiin Tripolin piirikunnassa 31.5.2020

¹⁹⁵ ACLEDin vuonna 2020 Tripolin piirikunnassa tilastoimista turvallisuusvälikohtauksista eniten siviilikuolonuhreja vaati LNA:ta tukevien joukkojen 4.1.2020 Hadban sotilasakatemiaan tekemä ilmaisku, jossa sai ACLEDin mukaan surmansa vähintään 30 upseerikokelasta. (ACLED 1.1.2020–

räjähdeansojen ja sodan räjähtämättömien jäänteiden¹⁹⁶ aiheuttamat 15 siviilikuolonuhria, ACLEDin vuonna 2020 tilastojen siviilikuolonuhrien kokonaismääräksi saadaan 107.¹⁹⁷

- 3.1.2020 yhteensä 5 siviiliä sai surmansa Libyan hallituksen (GNA) ja Libyan kansallisen armeijan (LNA) joukkojen välisten yhteenottojen yhteydessä Salah al-Dinin kaupunginosassa.
- 9.1.2020 tuntematon aseryhmä ampui kuoliaaksi 2 eritrealaista pakolaista Tripolissa sijaitsevassa pidätyskeskuksessa.
- 12.1.2020 LNA:n joukot surmasivat 6 siviiliä, jotka yrittivät poistua Sidran alueella, Ayn Zarah'ssa sijaitsevista kodeistaan.
- 10.3.2020 GNA:n joukot teloittivat 7 syyrialaista palkkasotilasta Tripolissa. 7.4.2020 GNA:n alaisuudessa toimiva poliisikomentaja surmasi nuoren miehen ilman raportoitua syytä Ghut Alshaalissa, Tripolissa.
- 6.5.2020 sosiaalisessa mediassa kiersi video, jossa LNA:n sotilaat kiduttavat kuoliaaksi GNA:n sotilaan ja nigerialaisen pidätetyn, jonka väitettiin toimineen palkkasotilaana GNA:n riveissä.
- 29.5.2020 tuntematon aseryhmä surmasi Taqurghasta kotoisin olevan, sisäisesti siirtymään joutuneen siviilin Al Falah'n pakolaisleirillä Tripolin Abu Salimin kaupunginosassa.
- 15.9.2020 GNA:n alaisuudessa toimiva poliisikomentaja avasi tulen ja surmasi nuoren siviilimiehen Qurjissa, Tripolissa.
- 11.11.2020 Ousoud Tajoura -prikaati kidutti ja surmasi Al Daman -prikaatiin kuuluneen henkilön Tagiurassa sijaitsevassa vankilassa.¹⁹⁸

Vuonna 2020 siviileihin kohdistettiin ACLEDin mukaan väkivaltaa myös viidessä muussa turvallisuusvälikohtauksessa.

- 3.1.2020 tuntematon asemies avasi tulen Tripolissa sijaitsevassa sairaalassa, mutta uhreista ei raportoitu.
- 1.3.2020 "Erikoistorjuntajoukot" (*Special Deterrence Forces*) sieppasivat Afriqiyah Airways -lentoyhtiön johtajan kotinsa edustalla Tripolissa (ja hänet vapautettiin 5.3.).
- 7.3.2020 "Erikoistorjuntajoukot" sieppasivat Afriqiyah Airwaysin johtajan uudelleen.
- 21.4.2020 "Nawasi prikaati" -militia sieppasi siviilin Tripolissa.
- 21.10.2020 GNA:han kytköksissä oleva Tripolin vallankumouksellisten prikaati -militia sieppasi Libyan mediainstituutin johtajan Tripolissa.¹⁹⁹

31.8.2021 [excel]. Libya.) Human Rights Watchin mukaan kyseinen lennokka-isku toteutettiin 5.1.2020 ja siinä sai surmansa 26 ja haavoittui kymmeniä upseerikokelaita. Human Rights Watchin mukaan iskussa käytettiin Yhdistyneiden arabiemiirikuntien (UAE) LNA:n tueksi toimittamaa lennokkia. (Human Rights Watch 2021, s. 422.)

¹⁹⁶ Tilastoitu niin ikään räjähdeseilla toteutettujen ja/tai asymmetristen iskujen kategoriassa.

¹⁹⁷ ACLED 1.1.2020-31.8.2021 [excel]. Libya.

¹⁹⁸ ACLED 1.1.2020-31.8.2021 [excel]. Libya.

¹⁹⁹ ACLED 1.1.2020-31.8.2021 [excel]. Libya.

Vuosi 2021 (1.1.–31.8.2021)

ACLED tilastoi 1.1.2021–31.8.2021 Tripolin piirikunnassa kahdeksan turvallisuusvälikohtausta, joissa siviiliväestöön kohdistettiin suoraa väkivaltaa. Näissä turvallisuusvälikohtauksissa sai surmansa yhteensä 3 siviiliä.²⁰⁰ Kuolonuhreja koitui kolmessa eri välikohtauksessa:

- 8.4.2021 vanginvartijat avasivat tulen Tripolissa sijaitsevassa pidätyskeskuksessa ja surmasivat 1 siirtolaisen ja haavoittivat kahta muuta.
- 12.7.2021 tuntemattoman aseryhmän jäsenet, joita väitettiin paikallisen militian jäseniksi, tunkeutuivat kahvilaan Al-Sabaassa ja ampuivat yhden siviilin kuoliaksi. Tämän jälkeen ryhmän jäsenet veivät surmatun ruumiin mukanaan ja ammuskelivat summittaisesti.
- 20.8.2021 "Vakauden tukijoukot" -militia ampui siviilin kuoliaksi autoonsa Tripolissa.²⁰¹

Vuonna 2021 siviileihin on kohdistettu ACLEDin mukaan väkivaltaa myös viidessä muussa turvallisuusvälikohtauksessa.

- 7.6.2021 tuntemattomat asemiehet hyökkäsivät Ayn Zarah'ssa kunnallishallinnon toimistoon, pahoinpitelivät henkilökuntaa ja sieppasivat toimiston johtajan.
- 14.7.2021 tuntematon aseellinen ryhmä sieppasi Libyan nuorisoministeriön varajohtajan kotoaan Tripolissa (ja vapauttivat hänet seuraavana päivänä).
- 16.7.2021 tuntematon aseellinen ryhmä sieppasi merkittävän naisaktivistin valtatie varrelta Tripolissa ja vei hänet tuntemattomaan paikkaan.
- 27.7.2021 "Tripolin vallankumouksellisten prikaatin" taistelijat tunkeutuivat Ayn Zarah'n kunnallishallinnon toimistoon ja pahoinpitelivät ja sieppasivat Ayn Zarah'n kunnallisneuvoston jäseniä.
- 2.8.2021 tuntematon aseryhmä sieppasi Libyan varapääministerin henkilöstöpäällikön ja tämän kollegan.²⁰²

Myös Tripolin piirikunnassa vuonna 2021 raportoidut taistelut ovat johtaneet ACLEDin mukaan siviiliuhreihin:

- 22.7.2021 "Erikoistorjuntajoukot" ja "Vakauden tukijoukot" ottivat aseellisesti yhteen useissa Tripolin kaupunginosissa, minkä seurauksena surmansa sai 3 siviiliä.

Mikäli em. turvallisuusvälikohtausten siviilikuolonuhrit lasketaan yhteen maamiinojen²⁰³ Tripolissa vuonna 2021 vaatimien kuolonuhrien kanssa (ks. luku 6), ACLEDin Tripolin piirikunnassa 1.1.–31.8.2021 tilastojen siviilikuolonuhrien kokonaismääräksi saadaan 9 kuolonuhria.

5.2 Siviiliuhrit Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnassa

Vuosi 2020

ACLED tilastoi vuonna 2020 Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnassa vain yhden turvallisuusvälikohtauksen, jossa piirikunnan siviiliväestöön kohdistettiin suoraa väkivaltaa. Kyseinen välikohtaus tapahtui 16.2.2020, jolloin Libyan kansallisen armeijan (LNA) joukkojen raportoidaan siepanneen Algerian kansalaisen Ajalyatissa. Kyseisen välikohtauksen tai muiden

²⁰⁰ ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

²⁰¹ ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

²⁰² ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

²⁰³ Myös nämä on tilastoitu räjähdeseilla toteutettujen ja/tai asymmetristen iskujen kategoriassa.

vuonna 2020 Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnassa raportoitujen turvallisuusvälikohtausten yhteydessä ei raportoitu siviiliuhreista.²⁰⁴

Vuosi 2021 (1.1.–31.8.2021)

ACLED tilastoi 1.1.2021–31.8.2021 Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnassa neljä turvallisuusvälikohtausta, joissa siviiliväestöön kohdistettiin suoraa väkivaltaa. Näissä turvallisuusvälikohtauksissa sai surmansa yhteensä 2 siviiliä.²⁰⁵ Siviilikuolonuhreja koitui kahdessa eri turvallisuusvälikohtauksessa.

- 15.6.2021 tuntemattoman aseellisen ryhmän jäsenet ampuivat yhden siviilin kuoliaaksi Zuwarassa.
- 10.7.2021 Zuwaran kaupungin kadulta löydettiin kuolleen siviilihenkilö, joka oli kidutettu kuoliaaksi tuntemattoman aseryhmän toimesta.²⁰⁶

Vuonna 2021 siviileihin on kohdistettu ACLEDin mukaan väkivaltaa myös kahdessa muussa turvallisuusvälikohtauksessa.

- 6.4.2021 tuntemattoman aseryhmän jäsenet sieppasivat poliisikomentajan Zuwarassa.
- 3.7.2021 Zawiyen paikallinen militia teki Ajaylatissa rynnäkönnön yliopistoon ja avasi tulen kohti yliopiston opiskelijoita.²⁰⁷

Myös Ajaylatissa kesäkuussa 2021 militaryryhmien välillä puhjenneissa taisteluissa raportoitiin tuntematon määrä siviiliuhreja, ACLEDin vahvistaessa taisteluiden osalta kuitenkin vain yhden siviilikuolonuhrin.²⁰⁸

ACLEDin Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnassa 1.1.–31.8.2021 vahvistamien siviilikuolonuhrien kokonaismääräksi saadaan 3 kuolonuhria.

6 Maamiinat, räjähdeansat ja sodan räjähtämättömät jäänteet

YK:n pääsihteerin 11.5.2021 turvallisuusneuvostolle luovuttaman raportin mukaan yhteensä yli 3,8 miljoonan neliömetrin suuruinen osuus Libyan maa-alueesta on mahdollisesti räjähteiden saastuttama ja edellyttää miinanraivausoperaatioiden suorittamista alueella.²⁰⁹ Raportin mukaan Tripolin eteläosia koskeva selvitys räjähdeseiden käytöstä alueella vuosina 2019–2020 paikansi 750 aluetta, joiden tiedettiin tai epäiltiin saastuneen alueilla käytetyistä räjähteistä. Saastumisen raportoitiin olevan useimpien alueiden kohdalla seurausta sodan räjähtämättömistä jäänteistä, mutta joillakin alueilla epäiltiin olevan myös maamiinoja.²¹⁰

YK:n pääsihteerin 25.8.2020 päivätyn raportin mukaan yli 280 sodan räjähtämättömiä jäännettä raivattiin (toukokuun 2020 puolivälin jälkeen) Tripolin eteläosissa ja Misratassa. Misratassa sijaitsevalla aseiden varastointialueella sattui 6.5.2020 useita isoja räjähdyskappaleita, minkä seurauksena alueella käynnistettiin hätätilavalmiusoperaatio räjähteiden puhdistamiseksi ja hävittämiseksi.²¹¹ Pääsihteerin raportoi 57 henkilön saaneen surmansa ja 111 haavoittuneen toukokuun 2020 puolivälin jälkeen Sirtessä ja Tripolin eteläosissa maamiinoin, räjähdeansoihin

²⁰⁴ ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

²⁰⁵ ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

²⁰⁶ ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

²⁰⁷ ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

²⁰⁸ ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

²⁰⁹ UN Security Council 22.3.2021, s. 12.

²¹⁰ UN Security Council 22.3.2021, s. 12.

²¹¹ UN Security Council 25.8.2020, s. 11.

ja sodan räjähtämättömiin jäänteisiin liittyvissä turvallisuusvälikohtauksissa. Uhrien joukossa oli 101 siviiliä ja 67 miinanraivaajaa.²¹² Sirtessä sattuneiden turvallisuusvälikohtausten kerrotaan vaatineen 7 siviiliuhria ja niiden raportoidaan olleen seurausta räjähteistä, jotka ovat päätyneet alueelle joko huhtikuun 2019 ja kesäkuun 2020 välisenä aikana tai aiemmin. Sirten alueen räjähdesaasteiden määrästä ei voitu kuitenkaan esittää määrällistä arviota ennen kuin tutkimuksia kyettäisiin toteuttamaan alueella turvallisesti.²¹³

YK:n pääsihteerin 19.1.2021 päivätyn raportin mukaan räjähteisiin liittyvät turvallisuusvälikohtaukset vähenivät raportointijakson aikana (oletettavasti 26.8.–3.12.2020) aikaisempaan jaksoon verrattuna. 26.8. jälkeen maassa oli tilastoitu 18 räjähteisiin liittyvää turvallisuusvälikohtausta, jotka olivat tapahtuneet eteläisen Tripolin ja Sirten alueella ja joissa oli koitunut yhteensä 28 uhria (26 siviiliä ja 2 miinanraivaajaa), joista 11 kuoli ja 17 haavoittui välikohtausten seurauksena.²¹⁴ Syksyllä 2020 UNSMILin tukemat miinanraivausoperaatiot keskittyivät Misratan alueelle ja Tripolin eteläosiin. 30.9. päätökseen saatiin vuoden kestänyt raivausurakka, jossa raivattiin yli 540 sodan räjähtämättömiä jäännettä 59 557 neliömetrin suuruiselta alueelta.²¹⁵

Toimet Sirten ja Abu Qurayn välisen tieosuuden avaamiseksi käynnistettiin GNA:n ja LNA:n yhteishankkeella miinojen, räjähdeansojen ja sodan räjähtämättömien jäänteiden raivaamiseksi tieosuudelta. Hanke käynnistyi 10.2.2021 ja 10.3.2021 tultaessa GNA oli raivannut sovitun 70 kilometrin osuuden Abu Qurayn ja Buwayrat al-Hasunin välillä. 11.3.2021 tultaessa LNA oli raivannut omasta osuudestaan noin 47%. Raivausoperaation aikana osapuolet olivat paikantaneet noin 5 tonnia sodan räjähtämättömiä jäännetä.²¹⁶

YK:n pääsihteerin 11.5.2021 päivätyssä raportissa 15 henkilön raportoidaan saaneen surmansa ja 5 loukkaantuneen räjähdesaasteisiin liittyvissä turvallisuusvälikohtauksissa Tripolin ja Sirten kaupungeissa.²¹⁷ Raportti vahvisti miinanraivausoperaatioiden olevan käynnissä myös Bengasissa, Misratassa, Sabhassa ja Sirtessä ja niiden todetaan johtaneen positiivisiin tuloksiin.²¹⁸ Raportin mukaan rannikkotien raivaustöissä oli tapahtunut merkittävää edistystä. Tiestä 120 kilometriä oli raivattu räjähteistä, joita oli kertynyt 7,5 tonnia. Raivaustyöt saatiin päätökseen 21.3.2021. Tietä ei oltu kuitenkaan vielä avattu, minkä raportoitiin olevan seurausta "poliittisista esteistä" ja jännitteistä Länsi-Libyan aseellisten ryhmien ja Abu Qurayn läheisyydessä toimivien, Libyan kansallista armeijaa tukevien palkkasotilaiden välillä.²¹⁹ Rannikkotie avattiin virallisesti 31.7.2021.²²⁰

Human Rights Solidarity -järjestön mukaan Libyan Mine Action and War Remnants Center raportoi maamiinojen ja sodan räjähtämättömien jäänteiden vaatineen toukokuun ja maaliskuun 2021 välisenä aikana yhteensä 236 uhria, joista 93 kuoli ja 143 haavoittui. Uhreista 69% oli siviilejä. Siviiliuhrien vuoteen 2019 verrattuna suhteellisen suuren osuuden todetaan olleen seurausta miinoista ja improvisoiduista räjähteistä (IED), joita LNA:n joukot ja näitä tukevat venäläiset palkkasotilaat (ns. Wagner-joukot) asettivat siviilien vahingoittamistarkoituksessa mm. asuinalueille ja terveydenhuoltolaitoksiin Tripolin eteläisissä kaupunginosissa ja Sirten kaupunkia ympäröivillä alueilla.²²¹ Human Rights Solidarityn mukaan

²¹² UN Security Council 25.8.2020, s. 13.

²¹³ UN Security Council 25.8.2020, s. 13.

²¹⁴ UN Security Council 19.1.2021, s. 6.

²¹⁵ UN Security Council 19.1.2021, s. 11.

²¹⁶ UN Security Council 22.3.2021, s. 4.

²¹⁷ UN Security Council 22.3.2021, s. 13.

²¹⁸ UN Security Council 11.5.2021, s. 12.

²¹⁹ UN Security Council 11.5.2021, s. 11.

²²⁰ UN Secretary-General 31.7.2021.

²²¹ Human Rights Solidarity [päivämätön]b, s. 1, 2 [numeroimaton].

sodan räjähtämättömät jäänteet vaativat Libyassa tammikuun ja kesäkuun 2021 välisenä aikana yhteensä 73 uhria, joiden joukossa 30 kuollutta ja 43 haavoittunutta.²²²

6.1 Räjähdesaasteet Tripolin piirikunnassa

Kuten edellä käy ilmi, erityisesti Tripolin eteläiset kaupunginosat korostuvat maamiinoja, improvisoituja räjähteitä (IED) ja sodan räjähtämättömiä jäänteitä koskevassa raportoinnissa. ACLED raportoi vuonna 2020 yhteensä 22 sodan räjähtämättömiin jäänteisiin, räjähdeansoihin tai maamiinoin liittyvästä turvallisuusvälikohtauksesta. Näistä 9 välikohtauksessa koitui siviilikuolonuhreja, joita raportoitiin yhteensä 15²²³.²²⁴

22.5.2020 LNA:n joukkojen asettamat maamiinat surmasivat Tripolin eteläisissä kaupunginosissa kolme kotiinsa palaamassa ollutta, sisäisesti siirtymään joutunutta henkilöä (IDP). 26.5. LNA:n joukkojen asettama maamiina räjähti Mashru al-Hadhaban asuinalueella sijaitsevassa kodissa, surmaten kaksi kotiinsa palannutta IDP:tä. 10.6. LNA:n asettama maamiina räjähti Tripolin lentokenttätiellä surmaten yhden siviilin ja haavoittaen toista. Niin ikään 10.6. LNA:n asettamat maamiinat surmasivat 7 ja haavoittivat 10:tä siviiliä (joukossa 3 miinanraivaukseen erikoistunutta poliisia) Ayn Zarah'n ja Wadi al-Rabien kaupunginosissa. 13.6. LNA:n joukkojen asettama maamiina surmasi yhden siviilin Ayn Zarah'ssa, 14.6. yhden siviilin Salah al-Dinissä ja 15.6. yhden siviilin (haavoittaen toista) Tripolin lentokenttätiellä. 5.7. kaksi avustustyöntekijää sai surmansa yrittäessään purkaa LNA:n asettamaa maamiinaa Ayn Zarah'n kaupunginosassa. 7.7. yksi siviili haavoittui LNA:n asettaman maamiinan räjähdyksessä Ayn Zarah'ssa. 9.8. LNA:n asettama maamiina surmasi egyptiläisen siviilin Ayn Zarah'ssa.²²⁵

ACLED raportoi 1.1.2021–31.8.2021 yhteensä kolmesta sodan räjähtämättömiin jäänteisiin, räjähdeansoihin tai maamiinoin liittyvästä turvallisuusvälikohtauksesta. Kaikista välikohtauksista koitui siviilikuolonuhreja, joita raportoitiin yhteensä 3.

18.3.2021 tuntemattoman aseryhmän asentama maamiina surmasi yhden lapsen ja haavoitti kahta muuta Ayn Zarah'n alueella. 26.3. LNA:han kytköksissä olevien venäläisten palkkasotureiden (ns. Wagner-joukot) väitetysti asettama maamiina surmasi yhden siviilin Tripolissa sijaitsevalla virkistysalueella (Tripoli Wildlife Area). 29.3. LNA:n joukkojen väitetysti asettama maamiina surmasi tuntemattoman Afrikan maan kansalaisuuden omaavan (vieras)työläisen Ayn Zarah'n alueella.²²⁶

6.2 Räjähdesaasteet Al-Nuqat al-Khamsin piirikunnassa

ACLED ei tilastoinut vuonna 2020 tai 1.1.2021–31.8.2021 välisenä aikana Nuqat al-Khamsin piirikunnassa yhtään maamiinoin, räjähdeansoihin tai sodan räjähtämättömiin jäänteisiin liittyvää turvallisuusvälikohtausta.²²⁷

²²² Human Rights Solidarity 23.8.2021, s. 2.

²²³ Luvusta on poistettu ACLEDin 7.7.2020 ilmeisen virheellisesti raportoima kuolonuhri, jonka todetaan tapahtumakuvauksessa kuitenkin vain haavoittuneen Ayn Zarah'n kaupunginosassa sattuneessa räjähdyksessä.

²²⁴ ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

²²⁵ ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

²²⁶ ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

²²⁷ ACLED 1.1.2020–31.8.2021 [excel]. Libya.

7 Ihmisoikeustilanne

YK:n pääsihteerin 11.5.2021 turvallisuusneuvostolle luovuttaman raportin mukaan ihmisoikeusloukkaukset ovat jatkuneet Libyassa lokakuussa 2020 solmitusta tulitauosta huolimatta. UNSMIL dokumentoi (tammikuusta toukokuuhun 2021 ulottuvan raportointijakson aikana) surmia, tahdonvastaisia katoamisia, konfliktiin liittyvää seksuaalista väkivaltaa (mukaan lukien raiskauksia), mielivaltaisia kiinniottoja ja pidätyksiä, hyökkäyksiä aktivisteja ja ihmisoikeuspuolustajia vastaan ja viharikoksia.²²⁸ Raportin mukaan kansalaisyhteiskunnan edustajat ja ihmisoikeuspuolustajat altistuvat eri aseryhmien suorittamille mielivaltaisille pidätyksille, huonolle kohtelulle ja kidutukselle. Ilmaisunvapauden heikentäminen on jatkunut aktivistien ja ihmisoikeuspuolustajien altistuessa viharikoksille. Aktiivisten ihmisoikeuspuolustajien todetaan kohtaavan väkivaltaa, solvaamista, sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa parjausta ja uhkailua.²²⁹

7.1 Mielivaltaiset pidätykset, kidutus ja muu huono kohtelu

YK:n pääsihteerin 19.1.2021 julkaiseman raportin mukaan arviolta 8 800 ihmistä pidettiin (joulukuussa 2020) yhteensä 27 virallisessa, Libyan oikeusministeriön alaisessa vankilassa. Pidätetyistä arviolta 60% oli tutkintavankeudessa. Pidätetyillä oli rajattu pääsy oikeusapuun pidätyksensä laillisuuden haastamiseksi tai heihin kohdistuneisiin väärinkäytöksiin liittyvien korvausten hakemiseksi. Lisäksi tuhansien raportoitiin olevan pidätettyinä laittomissa, aseellisten ryhmien ylläpitämissä pidätyskeskuksissa, joissa pidätetyt altistuivat kidutukselle, kiristykselle, raiskauksille ja muille ihmisoikeusloukkauksille.²³⁰ YK:n pääsihteerin 25.8.2020 päivätyssä raportissa UNSMILin todetaan vastaanottaneen (pidätyskeskuksiin liittyen) tietoja mielivaltaisten pidätysten ja kidutuksen ohella myös tahdonvastaisista katoamisista, laittomista teloituksista, vierailuoikeuden kieltämisestä ja oikeussuojakeinoihin pääsyn estämisestä.²³¹ YK:n pääsihteerin tammikuussa 2021 antaman lausunnon mukaan laittomat pidätykset olivat yksi Libyan konfliktin ajureista, ja tämä painotti tarvetta kaikkien mielivaltaisesti pidätettyjen tai muutoin laittomasti vapautensa menettäneiden henkilöiden vapauttamiseen, laittomien pidätyskeskusten sulkemiseen ja laillisesti pidätettyjen siirtämiseen Libyan viranomaisten ylläpitämiin virallisiin pidätyskeskuksiin.²³² (Mielivaltaisesti pidätettyjä naisia ja lapsia käsitellään tarkemmin alaluvussa 7.3.)

Amnesty Internationalin mukaan militiat, aseryhmät ja turvallisuusjoukot jatkoivat käytäntöä, jossa tuhansia ihmisiä oli pidätettyinä mielivaltaisista perusteista, ilman syytteen nostamista tai oikeudenkäyntiä. Joidenkin raportoidaan olleen pidätettyinä jopa 10 vuoden ajan. Kesäkuussa 2020 LNA:n hallitsemassa Ajdabiyan kaupungissa siepattiin ainakin 11 Magharba-heimoon kuuluvaa henkilöä. Pidätyksen epäiltiin perustuvan siihen, että pidätetyt olivat sukua LNA:ta vastustavalle Ibrahim Jadralle, "Öljylaitosten vartio" -militian (*Petroleum Facilities Guard*) entiselle johtajalle. Länsi-Libyassa GNA:han kytköksissä olevat militiat, kuten "Erikoisjuntajoukot" (*Special Deterrence Forces*), Bab Tajoura -prikaati, Al-Nawasi -prikaati, Abu Selim -prikaati ja "Al-Zawiya -tukijoukkojen ensimmäinen divisioona" (*Al-Zawiya Support Force-First Division*), jatkoivat mielivaltaisia pidätyksiä, jotka kohdistuivat kymmeniin henkilöihin. Militiat ja aseryhmät myös kiduttivat (tai kohtelivat muutoin kaltoin) järjestelmällisesti ja ilman rangaistusta sekä virallisissa että epävirallisissa pidätyskeskuksissa pidettyjä henkilöitä, kohdistaen näihin pahoinpitelyitä, sähköshokkeja, valeteloituksia, pakottamista epämurkaviin asentoihin ja seksuaalista väkivaltaa. Heinäkuussa 2020 Tarek Abdelhafiz niminen henkilö

²²⁸ UN Security Council 11.5.2021, s. 9.

²²⁹ UN Security Council 11.5.2021, s. 10.

²³⁰ UN Security Council 19.1.2021, s. 9.

²³¹ UN Security Council 25.8.2020, s. 9.

²³² UN Security Council 19.1.2021, s. 17.

kidutettiin kuoliaksi sen jälkeen, kun Libyan kansalliseen armeijaan kytköksissä oleva 128. prikaati oli ensin pidättänyt tämän 14 päivää aiemmin Honin kaupungissa.²³³

Ihmisoikeusjärjestöjen mukaan aseelliset ryhmät vastasivat elo-syyskuussa 2020 eri puolilla Libyaä järjestettyihin mielenosoituksiin liiallisella voimankäytöllä ja mielivaltaisilla pidätyksillä.²³⁴ Human Rights Watchin mukaan Tripolissa toimivat, Libyan hallitukseen kytköksissä olevat aseelliset ryhmät käyttivät kuolettavaa voimaa 23. ja 29.8. välisenä aikana järjestettyjen ja pääosin rauhanomaisten korruptionvastaisten mielenosoitusten hajottamiseen. Ryhmät käyttivät mielenosoitusten hajottamiseen konekiväärejä ja ajoneuvoihin asennettuja ilmatorjunta-aseita surmaten yhden ja haavoittaen joitakin mielenosoittajia. Lisäksi ryhmät myös pidättivät ihmisiä mielivaltaisesti ja syyllistyivät pidätysten aikana kidutukseen ja tahdonvastaisiin katoamisiin. Syyskuussa 2020 kuolettavaa voimaa käytettiin myös LNA:han kytköksissä olevien aseryhmien toimesta Bengasin ja Al-Marjin kaupungeissa järjestettyjen mielenosoitusten tukahduttamiseen.²³⁵ Kuten luvussa 3.2 todettiin, kymmeniä rauhanomaisia mielenosoittajia ja mielenosoitusten järjestäjiä otettiin kiinni ja pidätettiin mielivaltaisesti Tripolissa elokuun 2020 mielenosoitusten yhteydessä. YK:n pääsihteerin tietoon tulleiden raporttien mukaan monia pidätettyjä kidutettiin ja ainakin yksi pidätetystä raiskattiin tuntemattoman aseellisen ryhmän toimesta.²³⁶

Yhdysvaltain ulkoministeriön (USDoS) vuotta 2020 käsittelevän ihmisoikeusraportin mukaan libyalaiset ja kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt raportoivat kymmenien aktivistien, poliitikkojen, tuomareiden ja journalistien kadonneen tahtonsa vastaisesti Länsi- ja Itä-Libyassa toimivien turvallisuuspalveluiden tai aseryhmien toimesta. Lisäksi tällaisia henkilöitä oli pidätetty sen takia, että nämä olivat osoittaneet lausunnoissaan tai teoissaan epäuskollisuutta GNA:ta tai LNA:ta kohtaan. Esimerkiksi 26.2.2020 tuntemattomat henkilöt sieppasivat tuomari Mohamed bin Amerin Libyan länsiosissa sijaitsevassa Al-Khomsin kaupungissa, eikä hänen olinpaikastaan ollut USDoSin mukaan edelleenkään (maaliskuussa 2021) tietoa. USDoS huomioi myös LNA:n Tripolissa käynnistämää offensiivisiä kritisoineen naiskansanedustaja Siham Sergiwan 17.7.2019 tapahtuneen katoamisen, jolla todetaan olleen "kylmäävä vaikutus" ("*chilling effect*") Libyan naisten poliittiseen osallistumiseen.²³⁷

7.2 Sanan-, ilmaisun- ja mielipiteenvapaus

Freedom Housen vuotta 2020 käsittelevän raportin mukaan tavallisilla Libyan kansalaisilla ei ole roolia maan poliittisessa päätöksenteossa, jota hallitsevat aseelliset ryhmittymät, ulkovaltojen hallitukset, öljyteollisuuden intressit, salakuljetussyndikaatit ja muut politiikan ulkopuoliset voimat. Kansalaiset ja siviilitaustaiset poliitikot ovat joutuneet aseellisten ryhmien väkivallan ja uhkailun kohteiksi. Libyan poliittinen umpikuja ja aseellinen konflikti estivät vuonna 2020 kaikkia väestönsia käyttämästä poliittisia oikeuksiaan. Ilman jonkin voimakkaan aseellisen ryhmän tukea jääneiden paikallisyhteisöjen todetaan olevan erityisen marginalisoituja. Etnisten vähemmistöjen edustuksen raportoidaan jääneen "Poliittisen dialogin foorumin" puitteissa puutteelliseksi. Amazigh- ja Tuareg-järjestöjen todetaan sanoutuneen irti YK:n johdolla käydystä dialogista, sillä kyseiset vähemmistöyhteisöt kokevat jääneensä prosessin ulkopuolelle. Freedom Housen mukaan uskonnonvapautta loukataan Libyassa usein käytännön tasolla. Lähes kaikki libyalaiset ovat taustaltaan sunnimuslimeja, ja kristittyjen ja muiden vähemmistöjen raportoidaan joutuneen aseellisten ryhmien, kuten terroristijärjestö ISISin paikallisten liittolaisten, hyökkäysten kohteiksi.²³⁸

²³³ Amnesty International 2021, s. 230–231.

²³⁴ Amnesty International 2021, s. 230; Freedom House 2021 [kohta E1].

²³⁵ Human Rights Watch 2021, s. 424.

²³⁶ UN Security Council 19.1.2021, s. 5.

²³⁷ USDoS 31.3.2021, s. 5–6.

²³⁸ Freedom House 2021 [kohdat B3, B4 ja D2].

Amnesty Internationalin vuoden 2020 tilannetta käsittelevän ihmisoikeusraportin mukaan militiat ja aseelliset ryhmät jatkoivat Libyassa mielivaltaisten kiinniottojen, pidätysten ja uhkausten kohdistamista toimittajiin ja sosiaalisen median käyttäjiin pelkästään sen perusteella, että nämä tekivät työtään tai ilmaisivat kriittisiä mielipiteitä. Tripolin ja Misratan militioiden raportoidaan pysäyttäneen ajoneuvoja tarkastuspisteillä, vaatineen matkustajia näyttämään puhelimiensa sisällön ja pidättäneen sellaisia, joiden puhelinten katsottiin sisältävän kriittistä materiaalia.²³⁹ YK:n pääsihteerin 19.1.2021 päivätyn raportin mukaan sen tarkastelujakson (syyskuun lopun ja joulukuun alun 2020 välisenä) aikana raportoitiin joidenkin toimittajien mielivaltaisista pidätyksistä LNA:n toimesta Libyan itäisissä osissa. Useimmat pidätyksistä liittyivät pidätettyjen toimittajantyöhön tai heidän heimo- ja perhetaustaansa.²⁴⁰

Human Rights Watchin vuotta 2020 käsittelevän ihmisoikeusraportin mukaan Al-Nawasi -militia sieppasi 14.12.2019 toimittaja Reda Fhelboomin Mitigan lentokentällä Tripolissa heti tämän saavuttua maahan. Fhelboomia pidettiin aluksi 12 päivää kahdessa eri pidätyslaitoksessa, joissa tätä kuulusteltiin ja kohdeltiin huonosti. Militia syytti Fhelboomia laittoman kansalaisjärjestön (NGO) perustamisesta. Pidätys perustui Fhelboomin vuonna 2015 kirjoittamaan, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä käsittelevään artikkeliin. Tammikuussa 2020 Fhelboom asetettiin lopulta syytteeseen "journalismin harjoittamisesta ilman lupaa ja yhteydenpidosta kansainvälisen järjestön kanssa ilman valtion hyväksyntää". Human Rights Watchin raportin laadintahetkellä (vuoden 2021 alussa) Fhelboomin tapauksen käsittely oli edelleen kesken.²⁴¹

Heinäkuussa 2020 Itä-Libyassa toimiva sotilastuomioistuin tuomitsi toimittaja Ismail Bouzreeba al-Zwayn "terrorismin" liittyvien syytteiden perusteella 15 vuodeksi vankilaan pelkästään sen vuoksi, että Al-Zwayn oli työskennellyt mediassa ja ilmaissut Libyan kansallista armeijaa kritisoineita mielipiteitä.²⁴² Human Rights Watchin mukaan Zwayn oikeudenkäynti pidettiin salaisena ja tämän tuomio liittyi "yhteydenpitoon terrorismia tukevan televisiokanavan kanssa", millä viitattiin Zwayn aiempaan työhön yksityisellä Alnabaa -satelliittikanavalla.²⁴³ Elokuussa 2020 Libyan hallitukseen kytköksissä olevat militiat pidättivät toimittaja Sami al-Shariffin Tripolissa järjestettyjen mielenosoitusten yhteydessä.²⁴⁴ Amnesty Internationalin mukaan Sharif siepattiin Al-Nawasi -militian toimesta sen perusteella, että tämä oli raportoinut mielenosoituksista, ja tätä pidettiin vangittuna 11 päivän ajan tuntemattomassa paikassa.²⁴⁵ Human Rights Watchin mukaan Sharif olisi pidätetty osana laajempaa operaatiota, johon osallistui Al-Nawasi -militian lisäksi myös "Erikoisjuntajoukot" ja "Yleiset turvallisuusjoukot" - militiat. Lisäksi Human Rights Watch raportoi Sharifin kertoneen, että mielenosoittajien häiriköivät ja hyökkäsivät mielenosoituksista raportoineen kuvausryhmän kimppuun.²⁴⁶

Pääsihteerin 19.1.2021 päivätyn raportin mukaan tuntematon aseryhmä pidätti Tripolissa laittomasti 21.10.2020 Libyan medialiiton johtaja Mohamed Omar Baaion, tämän kaksi poikaa ja Libya al-Wataniya -televisiokanavan uuden ohjelmapäällikön Hind Ammarin. Kaikki pidätetyt vapautettiin myöhemmin UNSMILin ja muiden toimijoiden myötävaikutuksella.²⁴⁷ Niin ikään lokakuussa 2020 Libyan hallituksen alueilla läntisessä Libyassa toimivien kansalaisjärjestöjen työntekijät raportoivat, että hallinnon kansalaisyhteiskuntaan erikoistunut komissio oli vaatinut järjestöiltä lupausta siitä, etteivät nämä ottaisi yhteyttä kansainvälisiin toimijoihin ilman edeltä käsin pyydettyä lupaa. Sekä GNA:n että LNA:n hallitsemilla alueilla

²³⁹ Amnesty International 2021, s. 229–230.

²⁴⁰ UN Security Council 19.1.2021, s. 9.

²⁴¹ Human Rights Watch 2021, s. 424–425.

²⁴² Amnesty International 2021, s. 230.

²⁴³ Human Rights Watch 2021, s. 424.

²⁴⁴ Amnesty International 2021, s. 230; Human Rights Watch 2021, s. 424.

²⁴⁵ Amnesty International 2021, s. 230.

²⁴⁶ Human Rights Watch 2021, s. 424.

²⁴⁷ UN Security Council 19.1.2021, s. 9.

toimivat kansalaisaktivistit raportoivat militioiden tai aseryhmien näihin kohdistamista uhkauksista, valvonnasta ja pelottelusta.²⁴⁸

7.3 Naisten ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asema

Freedom Housen vuotta 2020 käsittelevän raportin mukaan Libyan islamilaiseen sharia-lakiin perustuvat lait ja tapakulttuuri asettavat naisen epätasaveroiseen asemaan avioliiton ja avioeron kaltaisissa, henkilöoikeudelliseen asemaan liittyvissä asioissa. Ulkomaalaisen miehen kanssa avioituneilla naisilla ei ole täysiä kansalaisoikeuksia eivätkä nämä kykene siirtämään Libyan kansalaisuutta lapsilleen.²⁴⁹ Human Rights Watchin vuoden 2020 ihmisoikeustilannetta käsittelevän raportin mukaan Libyan henkilöoikeudellista asemaa koskeva lainsäädäntö syrjii naisia avioliittoon, avioeroon ja perintöön liittyvissä asioissa.²⁵⁰

Libyan lainsäädäntö ei erityisesti kriminalisoi perheväkivaltaa.²⁵¹ Freedom Housen mukaan monet perheväkivaltatapaukset jäivät raportoimatta siihen liittyvän sosiaalisen stigman ja kostotoimien pelon takia.²⁵² Yhdysvaltain ulkoministeriön (USDoS) vuotta 2020 käsittelevän ihmisoikeusraportin mukaan perheväkivallasta ei ole saatavilla luotettavia tilastoja ja sosiaaliset ja kulttuuriset esteet – kuten poliisin ja oikeuslaitoksen haluttomuus puuttua ja perheen haluttomuus raportoida tapauksista – myötävaikuttavat Libyan hallinnon puutteelliseen kykyyn puuttua tapauksiin.²⁵³ Human Rights Watchin mukaan Libyan ylin oikeusneuvosto nimitti lokakuussa 2020 viisi naistuomaria kahteen Tripoliin ja Bengasiin perustettuun erikoistuomioistuimeen, joiden tarkoituksena on käsitellä tapauksia, joihin liittyy naisiin ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa. Vuoden 2020 lopussa ko. tuomioistuimet eivät kuitenkaan olleet vielä toiminnassa.²⁵⁴

Freedom Housen mukaan raiskaukset ja muu seksuaalinen väkivalta ovat muodostuneet Libyan konfliktin synnyttämän laittomuuden ilmapiirin seurauksena entistä vakavammaksi ongelmaksi.²⁵⁵ Human Rights Watchin mukaan Libyan rikoslaki sallii kevennetyn tuomion tapauksissa, joissa vaimonsa (tai muun naispuolisen sukulaisensa) surmannut tai tätä vahingoittanut mies epäili uhria avioliiton ulkopuolisesta suhteesta.²⁵⁶ Rikoslaki vapauttaa myös raiskaukseen syyllistyneen henkilön syytteistä silloin, mikäli tämä menee naimisiin uhrinsa kanssa.²⁵⁷ USDoSin mukaan raiskauksen uhri saattaa joutua "avioliiton ulkopuolisen suhteen" perusteella rikossyytteeseen, mikäli tämä ei kykene täyttämään raiskauksesta raportoimiselle asetettua korkeaa näyttökynnystä. Siirtolaistaustaisten naisten ja tyttöjen todetaan olevan erityisen haavoittuvassa asemassa raiskausten ja muun seksuaalisen väkivallan osalta (ml. pakkoprostituutio ja seksuaaliseksi orjuuttamiseksi luokiteltava seksuaalinen hyväksikäyttö).²⁵⁸

YK:n pääsihteerin 19.1.2021 päivätyn raportin mukaan Libyan oikeusministeriön alaisissa pidätyskeskuksissa on pidätettynä arviolta 278 naista, minkä lisäksi noin 200 naista on pidätettynä Mitigan pidätyskeskuksessa. UNSMIL on vastaanottanut raportteja seksuaalisesta väkivallasta, kidutuksesta ja huonosta kohtelusta sekä muista seksuaalisista väärinkäytöksistä, joita pidätyskeskusten vartijat olisivat kohdistaneet ISIS-kytköksistä epäiltyihin naisiin ja lapsiin. Naispuolisten vartijoiden puutteen kerrotaan pahentavan vankiloissa ja pidätyskeskuksissa

²⁴⁸ Amnesty International 2021, s. 230.

²⁴⁹ Freedom House 2021 [kohta G3].

²⁵⁰ Human Rights Watch 2021, s. 425.

²⁵¹ Freedom House 2021 [kohta G3]; Human Rights Watch 2021, s. 425.

²⁵² Freedom House 2021 [kohta G3].

²⁵³ USDoS 31.3.2021, s. 32.

²⁵⁴ Amnesty International 2021, s. 231.

²⁵⁵ Freedom House 2021 [kohta G3].

²⁵⁶ Human Rights Watch 2021, s. 425.

²⁵⁷ Human Rights Watch 2021, s. 425; USDoS 31.3.2021, s. 32.

²⁵⁸ USDoS 31.3.2021, s. 32.

naisiin ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa.²⁵⁹ YK:n pääsihteerin 11.5.2021 päivätyn raportin mukaan UNSMIL ja UNICEF toteuttivat helmikuun 2021 alussa tarkastuskäynnin Judaydan pidätyskeskukseen, jossa oli pidätettyinä terroristijärjestö ISISiin liittyvistä kytköksistä epäiltyinä yhteensä 39 naista ja 59 lasta. Pidätetyistä 14 naisen ja 22 lapsen raportoidaan olleen mielivaltaisesti pidätettyinä yli 5 vuoden ajan ja joidenkin lapsista kerrotaan syntyneen vankeudessa. Useimmat naisista oli vangittu Sabratassa tuntemattomien aseryhmien toimesta ja altistettu kidutukselle ja seksuaaliselle väkivallalle (ml. raiskauksille) pidätyksen aikana.²⁶⁰

YK:n pääsihteerin 25.8.2020 julkaiseman raportin mukaan Libyan naisille tarjolla oleva julkinen tila mielipiteidensä esittämiseen sekä poliittiseen elämään ja konfliktinjälkeiseen jälleenrakennusprosessiin osallistumiseen oli kaventumassa nopeasti. Raportin mukaan joihinkin naisiin oli kohdistunut fyysisiä uhkia ja hyökkäyksiä, jotka liittyivät ilmeisesti ko. naisten julkisiin rooleihin.²⁶¹ Amnesty Internationalin mukaan naisaktivistit ja -poliitikot kohtaavat Libyassa myös sukupuoleen perustuvia väärinkäytöksiä ja verkossa tapahtuvaa uhkailua.²⁶²

Amnesty Internationalin mukaan Al-Kaniat -aseryhmä sieppasi ainakin neljä naista huhtikuussa 2020 oletettavasti sen takia, että heidän perheensä oli kytköksissä GNA:han. Marraskuussa 2020 tuntemattomat asemiehet ampuivat julkisesti asianajaja Hanan al-Barassin Bengasissa päivä sen jälkeen, kun Barassi oli ilmoittanut sosiaalisessa mediassa julkaisevansa Khalifa Haftarin pojan Saddam Haftarin korruptoituneisuuden paljastavan videon. Barassi ja tämän tytär olivat vastaanottaneet jo aiemmin uhkauksia korruptionvastaisen toimintansa takia.²⁶³ Human Rights Watchin mukaan Barassi oli Itä-Libyassa toimivien aseellisten ryhmien tunnettu kriitikko, joka vastusti aseryhmien ja viranomaisten korruption ja vallan väärinkäytösten lisäksi myös naisiin kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa ja häirintää.²⁶⁴

Libyan rikoslaki kieltää kaiken avioliiton ulkopuolisen seksuaalisen kanssakäymisen, mukaan lukien suostumukseen perustuvat suhteet samaa sukupuolta olevien henkilöiden välillä, ja säätää niistä raipparangaistuksen tai enimmillään 5 vuotta vankeutta.²⁶⁵ USDoSin mukaan Libyan paikalliset islamilaisen lain tulkinnat kodifioivat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen Libyan yhteiskunnan ja viranomaisten tahoilta kokeman syrjinnän. Työpaikoilla tapahtuvasta tai asumiseen, koulutukseen ja terveydenhuoltoon pääsyyn liittyvästä, seksuaaliseen tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvasta syrjinnästä on saatavilla vain vähän tietoa. USDoSin kuulemien tahojen mukaan tällaisesta syrjinnästä raportoiviin henkilöihin saattaisi kohdistua väkivallan tai muiden väärinkäytösten uhkaa.²⁶⁶

USDoSin mukaan Libyassa raportoitiin vuonna 2020 henkilön seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin liittyvästä fyysisestä väkivallasta, häirinnästä ja kiristämistapauksista. Aseellisten ryhmien todetaan usein valvovan (hallitsemillaan alueilla) sitä, että paikallisyhteisöissä noudatetaan aseryhmien komentajien käsityksiä "islamilaisesta" käytöksestä. Ryhmien todetaan myös häiritsevän ja uhkailevan oletetusti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia henkilöitä ja heidän perheitään.²⁶⁷ Amnesty Internationalin mukaan Länsi-Libyassa toimiva "Erikoisröjuntajoukot" -militia (*Special Deterrence Forces*)²⁶⁸ jatkoi vuonna 2020 miespuolisten henkilöiden pidättämistä näiden oletetun seksuaalisen

²⁵⁹ UN Security Council 19.1.2021, s. 10.

²⁶⁰ UN Security Council 11.5.2021, s. 9.

²⁶¹ UN Security Council 25.8.2020, s. 10.

²⁶² Amnesty International 2021, s. 231.

²⁶³ Amnesty International 2021, s. 231.

²⁶⁴ Human Rights Watch 2021, s. 424.

²⁶⁵ Human Rights Watch 2021, s. 425; Ks. myös Amnesty International 2021, s. 231.

²⁶⁶ USDoS 31.3.2021, s. 36–37.

²⁶⁷ USDoS 31.3.2021, s. 37.

²⁶⁸ Militiasta käytetään myös nimitystä "Al-Radaa -joukot" (*Al-Radaa Forces*).

suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin perusteella ja altistavan pidätettyjä kidutukselle ja muulle huonolle kohtelulle.²⁶⁹

7.4 Seksuaalisuuteen ja sukupuoleen perustuva väkivalta

YK:n pääsihteerin 11.5.2021 turvallisuusneuvostolle luovuttaman raportin mukaan arviolta 153 000 Libyassa oleskelevan ihmisen katsotaan olevan vuonna 2021 vaarassa joutua sukupuoleen perustuvan väkivallan kohteeksi.²⁷⁰ Seksuaalisen- ja sukupuoleen perustuvan väkivallan arvioidaan olevan Libyassa aliraportoitua kostotoimien pelon, uhkailun ja syrjivien sukupuolienormien takia tekojen raportoimisesta koituvan leimautumisen takia.²⁷¹ UNSMIL vastaanotti lukuisia raportteja konfliktiin liittyvästä seksuaalisesta väkivallasta, jota tapahtui myös virallisissa pidätyskeskuksissa. Raikausten, seksuaalisen häirinnän ja salakuljettajien, aseellisten ryhmien ja joissakin tapauksissa myös viranomaisten²⁷² harjoittaman ihmissalakuljetuksen riskin todetaan olevan korkea siirtolais- ja pakolaisnaisten kohdalla.²⁷³

Human Rights Watchin mukaan naisiin ja tyttöihin kohdistui seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa valtiollisten ja ei-valtiollisten toimijoiden taholta, viranomaisten epäonnistuessa tarjoamaan heille suojelua tai korvauksia kärsitystä väkivallasta. Lisäksi naisten ja tyttöjen kerrotaan kohtaavan esteitä oikeuden hakemisessa raiskauksiin ja muuhun seksuaaliseen väkivaltaan liittyvissä tapauksissa, sillä näitä saatetaan syyttää avioliiton ulkopuolisesta suhteesta tai nämä saattavat altistua väitetysti väkivaltaan syyllistyneen henkilön kostolle.²⁷⁴

7.5 Siirtolaisiin kohdistuvat oikeudenloukkaukset

YK:n pääsihteerin 11.5.2021 turvallisuusneuvostolle antaman raportin mukaan Libyan hallituksen alaisen Laittoman siirtolaisuuden vastaisen viraston (*Directorate for Combating Illegal Migration*, DCIM) virallisissa pidätyskeskuksissa laittomasti pidättämien siirtolaisten ja pakolaisten määrä oli lisääntynyt. 2.5.2021 tultaessa pidätettyjen määrän raportoitiin olevan yli 4 300. Pidätettyjä pidettiin äärimmäisen huonoissa oloissa ilman asianmukaista oikeusturvaa ja heidän joukossaan raportoitiin myös kuolemantapauksia ja loukkaantumisia.²⁷⁵ YK:n pääsihteerin 19.1.2021 julkaiseman raportin mukaan vuonna 2020 yli 11 900 siirtolaista ja pakolaista pysäytettiin merellä, palautettiin Libyaan ja otettiin tämän jälkeen usein mielivaltaisesti säilöön, jossa nämä altistuivat väärinkäytöksille. Lisäksi osa merellä pysäytetyistä oli kadonnut täydellisesti Libyaan palauttamisen jälkeen.²⁷⁶ Palveluihin pääsyyn liittyvän syrjinnän ja asiakirjojen puutteen raportoitiin edelleen estävän siirtolaisia ja pakolaisia ruokaan, terveydenhuoltoon, asumiseen, koulutukseen ja erityisiin suojelutarpeisiin liittyvien perustarpeidensa täyttämisessä.²⁷⁷

YK:n pääsihteerin mukaan siirtolaisiin ja pakolaisiin kohdistui rutiininomaisesti syrjintää, kiinniottoja, mielivaltaisia pidätyksiä, kidutusta ja muita ihmisoikeusloukkauksia ja väärinkäytöksiä. UNSMILin kerrotaan vastaanottaneen tietoja kidutuksesta, ruoan ja terveydenhuollon epäamisestä, tahdonvastaisista katoamisista ja seksuaalisesta- ja sukupuoleen perustuvasta väkivallasta Laittoman siirtolaisuuden vastaisen viraston ylläpitämissä Suq al-Khamisin, Abu Salimin, Nasirin ja Abu Isan pidätyskeskuksissa. Miehiä ja

²⁶⁹ Amnesty International 2021, s. 231.

²⁷⁰ UN Security Council 22.3.2021, s. 13.

²⁷¹ UN Security Council 19.1.2021, s. 10.

²⁷² Directorate for Combating Illegal Migration

²⁷³ UN Security Council 11.5.2021, s. 9.

²⁷⁴ Human Rights Watch 2021, s. 425.

²⁷⁵ UN Security Council 11.5.2021, s. 10.

²⁷⁶ UN Security Council 19.1.2021, s. 10.

²⁷⁷ UN Security Council 19.1.2021, s. 13.

poikia oli myös väitetysti ammuttu ja pahoinpidelty vakavasti ja rutiininomaisesti keskusten vartijoiden toimesta, millä pyrittiin lunnasrahojen kiristämiseen pidätettyjen omaisilta. Lisäksi pakoon yrittäviä pidätettyjä oli ammuttu, minkä kerrotaan johtaneen haavoittumisiin ja kuolemantapauksiin.²⁷⁸

Noin 355 siirtolaista ja turvapaikanhakijaa, joiden joukossa naisia ja lapsia, pidätettiin näiden koteihin, työpaikoille ja muille kokoontumispaikoille 28.9.2020 Ajaylatissa, Sabratan laitamilla kohdistuneissa Libyan turvallisuusjoukkojen operaatioissa. Kiinniotetut vietiin Laittoman siirtolaisuuden vastaisen viraston (DCIM) ja Libyan puolustusministeriön turvallisuusviraston kontrolloimalle Sabratan Dahmanin kokoontumispaikalle. Kaksi kiinniotettua miestä haavoittui ampumisten seurauksena ja kaksi naista joutui seksuaalisen pahoinpitelyn kohteiksi. 1.10. ainakin 3 siirtolaista sai surmansa Dahmanin kokoontumispaikalla aseistettujen miesten toimesta sen jälkeen, kun paikalle kootut olivat osoittaneet mieltään ruoan, veden ja terveyspalveluiden puutteen takia.²⁷⁹

DCIM:n viranomaisten raportoidaan myös toteuttaneen (vuoden 2020 syksyllä) laajamittaisia pakkopalautuksia Libyan eteläosissa, Tšadin ja Sudanin vastaisella rajalla ns. hätätilatoimenpiteiden varjolla, minkä on pelätty merkitsevän siirtolaisten kollektiivista karkottamista. Kufran pidätyskeskuksen raportoidaan muuttuneen tosiasialliseksi palautuskeskukseksi. Vasta perustetun, Assahissa päämajaansa pitävän aavikon partioimiseen erikoistuneen viraston raportoidaan lisänneen partiointia ja tarkastuksia Algerian vastaisella rajalla minkä pelätään johtavan siirtolaisten syrjivään profiloimiseen ja ilman asianmukaisten oikeussuojakeinojen noudattamista toimeen pantuihin karkotuksiin.²⁸⁰

Human Rights Watchin mukaan tuntemattomat asemiehet surmasivat toukokuussa 2020 Mizdah'ssa yhteensä 30 ihmissalakuljettajan "turvataloon" sijoitettua siirtolaista (joukossa 24 bangladeshilaista ja 6 Afrikan valtioiden kansalaista) sen jälkeen, kun siirtolaiset olivat surmanneet libyalaisen vangitsijansa. Mizdah oli surmien tapahtumahetkellä LNA:n joukkojen hallinnassa. Heinäkuussa 2020 Libyan viranomaiset ampuivat kuoliaiksi kolme sudanilaista siirtolaista sen jälkeen, kun nämä yrittivät paeta pakkorantautumisen jälkeen.²⁸¹ YK:n pääsihteerin mukaan Mizdah'ssa sattui 27.5.2020 turvallisuusvälikohtaus, jossa salakuljettajiin kytköksissä olevien tahojen kerrottiin surmanneen 30 ja haavoittaneen 11 siirtolaista.²⁸² Libyan sisäministeriö ilmoitti 2.3.2021 ottaneensa kiinni 27 bangladeshilaisen ja 4 Saharan eteläpuolisesta Afrikasta kotoisin olevan siirtolaisen ja pakolaisen surmien pääepäillyn eteläisessä Libyassa sijaitsevassa Mizdah'ssa.²⁸³

YK:n pääsihteerin 11.5.2021 päivätyn raportin mukaan laittoman siirtolaisuuden vastaisen viraston ylläpitämän Abu Salimin pidätyskeskuksen vartijat avasivat 23. ja 26.2.2021 umpimähkäisesti tulen surmaten ainakin 5 siirtolaista ja haavoittaen monia muita. 8.4.2021 Al-Mabanin pidätyskeskuksessa raportoitiin samanlainen turvallisuusvälikohtaus, jossa vartijat ampuivat yhden siirtolaisen kuoliaaksi ja haavoittivat useita muita.²⁸⁴ Järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin torjuntaviraston alainen 444. pataljoona toteutti 5.–13.3.2021 useita ratsioita, jotka kohdistuivat Bani Walidissa toimiviin ihmissalakuljettajiin, ja tekivät useita pidätyksiä. Ratsioiden aikana kiinni otetut siirtolaiset ja pakolaiset pidätettiin operation jälkeen.²⁸⁵

²⁷⁸ UN Security Council 19.1.2021, s. 10.

²⁷⁹ UN Security Council 19.1.2021, s. 10.

²⁸⁰ UN Security Council 19.1.2021, s. 10.

²⁸¹ Human Rights Watch 2021, s. 426.

²⁸² UN Security Council 25.8.2020, s. 9.

²⁸³ UN Security Council 11.5.2021, s. 10.

²⁸⁴ UN Security Council 11.5.2021, s. 10.

²⁸⁵ UN Security Council 11.5.2021, s. 10.

7.6 Viranomais suojele ja rankaisemattomuus

Freedom Housen vuotta 2020 käsittelevän raportin mukaan Libyan oikeuslaitoksen rooli on edelleen epäselvä, sillä maassa ei ole voimassa pysyvää perustuslakia ja tuomareihin, asianajajiin ja syyttäjiin kohdistuu usein uhkailua ja hyökkäyksiä. Kansallisen oikeusjärjestelmän katsotaan käytännössä romahtaneen, sillä tuomioistuimilla ei ole mahdollisuutta toimia suuressa osassa Libyaa. Epävirallisten riitojensovittelemekanismien kerrotaan täyttäneen joissakin tapauksissa kansallisen oikeusjärjestelmän romahtamisen synnyttämän tyhjiön. Lisäksi "Libyan kansallisen armeijan" (LNA) todetaan ylläpitävän Itä-Libyassa omaa sotilastuomioistuinjärjestelmäänsä.²⁸⁶

Yhdysvaltain ulkoministeriön (USDoS) vuotta 2020 käsittelevä ihmisoikeusraportti kuvaa rankaisemattomuutta vakavaksi ja Libyan yhteiskunnan läpäiseväksi ongelmaksi. Länsi- ja Itä-Libyan hallinto-, turvallisuus- ja poliittisten koneistojen välisten jakolinjojen, Etelä-Libyassa vallitsevan "turvallisuustyhjiön", kaikkialla Libyassa läsnäolevien rikollisryhmien sekä hallituksen heikkouden ja sen pelkästään Libyan länsiosiin rajoittuvan vaikutusvallan todetaan rajoittavan merkittävästi hallituksen kykyä maassa tapahtuvien väärinkäytösten tutkimiseen. USDoSin mukaan Libyan hallitus on ryhtynyt rajoitettuihin toimiin vaikutusvaltansa piiriin kuuluvilla alueilla raportoitujen väärinkäytösten tutkimiseksi, mutta hallituksen vaikutusvallan ja resurssien rajallisuus sekä poliittiset näkökohdat ovat vähentäneet sen kykyä ja halua väärinkäytöksiin syyllistyneiden henkilöiden syytteeseen asettamiseen ja rankaisemiseen.²⁸⁷

Human Rights Watchin vuoden 2020 ihmisoikeustilannetta käsittelevän raportin mukaan Libyassa vallitseva rankaisemattomuus, turvattomuus ja aseelliset konfliktit tekevät rikosoikeusjärjestelmästä viallisen. Tuomarit ja syyttäjät altistuvat häirinnälle, uhkailulle, fyysisille hyökkäyksille, sieppauksille ja jopa surmille. Siviili- ja sotilastuomioistuimet toimivat lähinnä Tripolisissa ja Bengasissa ja niiden toimintaan on yhdistetty vakavia oikeussuojakeinoihin liittyviä huolenaiheita. Libyan vankeinhoitoviranomaiset jatkoivat vuonna 2020 tuhansien henkilöiden pitkäkestoista, mielivaltaista pidättämistä ilman syytettä.²⁸⁸ USDoSin mukaan monet Libyassa vuonna 2020 raportoiduista surmista, kuten edellä, luvuissa 7.1 ja 7.5 käsitellyt mielenosoittajien ja siirtolaisten surmat, jäivät tutkimatta toimivan oikeus- ja turvallisuuskoneiston puuttumisen takia.²⁸⁹

USDoSin mukaan Libyan hallituksen (GNA) turvallisuusjoukkojen jäsenet syyllistyivät vuonna 2020 lukuisiin väärinkäytöksiin. Siviilivirkamiehillä on vain nimellinen valta Libyan poliisiin ja muuhun turvallisuuskoneistoon, ja turvallisuuteen liittyvät poliisitehtävät hoidetaan tavallisesti epävirallisten aseryhmien toimesta, jotka suorittavat tehtävät ilman muodollista koulutusta tai valvontaa ja joutuvat vain vaihtelevasti vastuuseen tekemisistään. USDoSin mukaan Libyan oikeusministeriö ja yleisen syyttäjän toimisto antoivat vuonna 2020 pidätysmääräyksiä ja ryhtyivät valmistelemaan niiden tietoon tullessiin väärinkäytöksiin liittyviä syytteitä. Poliisien rajallinen toimintakyky ja kustotoimiin liittyvä pelko estivät kuitenkin ko. tahojen antamien määräysten noudattamista.²⁹⁰ Freedom Housen mukaan aseellisten ryhmien jatkuva puuttuminen oikeusprosesseihin ja asianosaisten estynyt pääsy oikeusapuun ja oikeuden asiakirjoihin ovat vaikeuttaneet Libyan kansalaisten oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja oikeusturvaan. LNA:n sotilastuomioistuimet ohittavat rutiininomaisesti oikeusturvaan liittyvät perusperiaatteet, ja niitä käytetään toisinajattelun tukahduttamiseen. Libyan keskenään taistelevien militioiden ja näitä tukevien ulkovaltojen todetaan suhtautuvan välinpitämättömyydellä siviiliväestön fyysiseen turvallisuuteen.²⁹¹

²⁸⁶ Freedom House 2021, [kohdat F1, F2 ja F3].

²⁸⁷ USDoS 31.3.2021, s. 2.

²⁸⁸ Human Rights Watch 2021, s. 422.

²⁸⁹ USDoS 31.3.2021, s. 4.

²⁹⁰ USDoS 31.3.2021, s. 1, 2.

²⁹¹ Freedom House 2021, [kohdat F1, F2 ja F3].

Amnesty Internationalin vuoden 2020 tilannetta käsittelevän raportin mukaan Libyan lainsäädäntö mahdollistaa tuomitsemisen kuolemaan laajasti erilaisten rikosten kohdalla, eivätkä tällaiset rangaistukset siis rajoitu esimerkiksi tapauksiin, jossa rikoksen tekijä syyllistyy uhrinsa tarkoitukselliseen surmaamiseen. Toukokuussa 2020 LNA:n hallitsemisessa Bengasin ja Al-Baydan kaupungeissa toimivat kaksi sotilastuomioistuinta tuomitsivat siviileitä kuolemaan räikeän epäoikeudenmukaisissa oikeudenkäynneissä, joissa tuomituilta evättiin pääsy näitä vastaan esitettyyn todistusaineistoon ja oikeus asianmukaisen puolustuksen järjestämiseen.²⁹² Human Rights Watchin mukaan Libyan rikoslaki säättää kuolemanrangaistuksen yli 30 eri artiklan perusteella teoista, jotka liittyvät esimerkiksi henkilön tai henkilöiden sanomisiin ja kokoontumisiin. Kuolemanrangaistuksia ei ole kuitenkaan pantu täytäntöön vuoden 2010 jälkeen, vaikka henkilöiden tuomitsemista kuolemaan on jatkettu sekä siviili- että sotilastuomioistuimissa.²⁹³

Amnesty Internationalin vuotta 2020 käsittelevän raportin mukaan kansainvälisen oikeuden rikoksiksi määrittelemiin tekoihin ja muihin vakaviin ihmisoikeusrikoksiin syyllistyneet Libyan viranomaiset ja militioiden ja aseellisten ryhmien jäsenet nauttivat lähes täydellistä rikosoikeudellista koskemattomuutta. Tuomarit ja syyttäjät ovat joutuneet militioiden ja aseellisten ryhmien kohteiksi, ja konfliktin molemmat osapuolet ovat ohittaneet Kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) pidätysmääräykset, jotka koskevat Saif al-Islam Gaddafia, Al-Tuhamy Mohamed Khaledia ja Mahmoud al-Werfallia. Amnesty Internationalin mukaan yhteensä 33 ihmisen murhaamisesta Bengasissa ja lähialueilla etsitty Werfalli toimi vuonna 2020 edelleen yhtenä LNA:n Saiqa-joukkojen komentajista.²⁹⁴ (Werfalli ammuttiin kuoliaaksi Bengasissa 24.3.2021.²⁹⁵) Huhtikuussa 2020 Libyan syyttäjänlaitoksen etsintäkuuluttama Ahmad "al-Amu" al-Dabbashi, joka lisättiin kesäkuussa 2018 YK:n pakotelistalle ihmissalakuljetussyytteiden takia, nähtiin taistelemassa GNA:n joukkojen rinnalla Sabratassa. 14.10.2020 GNA:n sisäministeriö antoi pidätysmääräyksen Abdelrahman "Bidja" Miladista, jota epäiltiin osallisuudesta ihmissalakuljetukseen. Amnesty International kuvaa Miladista annettua pidätysmääräystä tekona "harvinaislaatuiseksi".²⁹⁶

8 Humanitaarinen tilanne ja COVID-pandemia

Maailmanpankin Libyan tilannetta keväällä 2021 tarkastelevan raportin mukaan edeltävä vuosi 2020 oli Libyan talouden näkökulmasta monelta osin lähihistorian huonoin. Libyan öljyntuotannossa alkoi tammikuussa 2020 yhdeksän kuukautta kestänyt sulkua, jonka aikana öljyntuotanto putosi noin 228 000 barreliin päivässä, mikä vastasi arvoltaan vain kuudesosaa vuoden 2019 tuotannosta. Koska öljyntuotanto vastaa noin 60% Libyan talouden kokonaistuotannosta ja yli 90% valtion tuloista, sulun seuraukset heikensivät merkittävästi Libyan taloutta. Lokakuun 2020 tulitaukosopimuksen solmimisen jälkeen tuotanto palautui asteittain, mutta se jäi silti vuositasolla keskimäärin noin kolmannekseen vuoden 2019 tasosta. Maailmanpankki arvioi Libyan talouden supistuneen noin 31% öljytulojen laskun seurauksena. Talouden supistumisen todetaan pahentaneen maassa pitkään jatkuneen konfliktin vaikutuksia ihmisten sosiaalisiin olosuhteisiin ja köyhyys. Koronaviruspandemian (COVID-19) raportoidaan lisänneen talouden heikentämisen synnyttämää taloudellista- ja sosiaalista syrjäytymistä.²⁹⁷

²⁹² Amnesty International 2021, s. 232.

²⁹³ Human Rights Watch 2021, s. 423.

²⁹⁴ Amnesty International 2021, s. 231.

²⁹⁵ UN Security Council 11.5.2021, s. 7.

²⁹⁶ Amnesty International 2021, s. 231.

²⁹⁷ World Bank 2021, s. ix-x.

YK:n pääsihteerin 11.5.2021 turvallisuusneuvostolle antaman raportin mukaan turvattomuus, peruspalveluiden puute, talouteen ja hallintoon liittyvät kriisit ja koronapandemia (COVID-19) ovat lisänneet humanitaarisen avun tarvetta kaikkialla Libyassa. Vuonna 2021 arviolta 1,3 miljoonan libyalaista on humanitaarisen avun tarpeessa, siinä missä vuonna 2020 vastaava luku oli 900 000. Vuonna 2021 avun tarvitsijoiden joukossa arvioidaan olevan 173 000 sisäisesti siirtymään joutunutta henkilöä (IDP), 228 000 kotialueillaan palannutta henkilöä, 304 000 siirtolaista, 44 000 pakolaista ja 502 000 muuta haavoittuvassa asemassa olevaa henkilöä. Ruuan hinnan raportoidaan nousseen 20% koronapandemiaa edeltävästä tasosta ja lisäävän osaltaan humanitaarisen avun tarvetta.²⁹⁸ Humanitaaristen toimijoiden pääsyä avun tarvitsijoiden luo rajoittavat byrokratiaan ja alueiden turvallisuustilanteeseen liittyvät rajoitteet. Helmikuussa 2021 tapauksia, joissa pääsyä rajoitettiin, raportoitiin 283, jonka todetaan olevan alhaisin luku useaan kuukauteen.²⁹⁹

ECHOn (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations) 18.6.2021 julkaiseman tilannepäivityksen mukaan Libyan humanitaarinen tilanne on edelleen vakava, sillä maan taloustilanteen ja koronapandemian seurauksena väestöllä ei ole enää keinoja mukautua (uusiin humanitaarisiin vaikeuksiin). Monet libyalaisista ovat menettäneet elinkeinonsa ja maan terveydenhuoltojärjestelmä on lähellä romahdusta. Räjähämättömät ammukset (*unexploded ordnance*, UXO) sekä turvallisuuden, peruspalveluiden ja elinkeinojen puute hankaloittavat IDP:iden paluuta.³⁰⁰ ECHO totesi 11.2.2021 julkaisemassaan tilannepäivityksessä entistä useamman libyalaisen tarvitsevan raha-avustuksia ruuan ostamiseen, veden hankkimiseen, vuokran maksamiseen tai terveyspalveluihin pääsyyn.³⁰¹ Kesäkuun 2021 päivityksessä sähkön-, raha-avustusten ja koronarokotteiden jakelun raportoidaan parantuneen. ECHOn mukaan päivätyöläiset, pakolaiset ja siirtolaiset ovat kuitenkin menettäneet tulonsa koronapandemian seurauksena, ja heillä on vaikeuksia perustarpeidensa täyttämässä mm. ruuan, terveydenhoidon, koulutuksen, asumisen, suojelun, veden ja sanitaation osalta.³⁰²

Maailmanpankin mukaan Libyan talouden romahdus näkyi valtion kulutuksen ja sitä kautta myös yksityisen kulutuksen vähenemisenä.³⁰³ Maailmanpankin vuonna 2015 julkaiseman tutkimuksen mukaan laaja enemmistö, eli 85% Libyan aktiivisesta työvoimasta³⁰⁴ työskenteli julkisella sektorilla³⁰⁵. Vain 10% työvoimasta työskenteli teollisuuden (ml. öljyteollisuus) tai maatalouden parissa.³⁰⁶ Vuonna 2020 Libyan hallituksen (GNA) menoista n. 61% kului julkisen sektorin palkkoihin. Taloustilanteen kiristyessä GNA ilmoitti leikkaavansa maan korkeimpien poliittisten viranhaltijoiden palkkoja tammikuusta 2020 lähtien 40%:lla ja kaikkien muiden julkisen sektorin työntekijöiden palkkoja 20%:lla huhtikuusta 2020 lähtien. Maailmanpankin mukaan ei ollut kuitenkaan selvää, pantiinko leikkauksia koskaan täytäntöön.³⁰⁷

Vuonna 2015 Maailmanpankki totesi Libyan työttömyysasteen olevan yksi maailman korkeimpia. Vuoden 2012 datan perusteella työttömyysasteeksi arvioitiin 19% ja nuorisotyöttömyyden osalta 48%. Vuoden 2021 kesäkuussa Maailmanpankki arvioi Libyan työttömyysasteeksi Kansainvälisen työjärjestön (ILO) datan perusteella 19,4%.³⁰⁸ Vuonna 2015

²⁹⁸ UN Security Council 22.3.2021, s. 13.

²⁹⁹ UN Security Council 22.3.2021, s. 14.

³⁰⁰ ECHO 18.6.2021, s. 1 [numeroimaton].

³⁰¹ ECHO 11.2.2021, s. 1 [numeroimaton].

³⁰² ECHO 18.6.2021, s. 1 [numeroimaton].

³⁰³ World Bank 2021, s. x.

³⁰⁴ Maailmanpankki arvioi vuodelta 2012 peräisin olevan datan perusteella Libyan 5-miljoonaisen väestön aktiivisen työvoiman kooksi noin 1,9 miljoonaa, joista 1,5 miljoonaa työskentelee Libyassa. Työssä käyvien naisten osuus työvoimasta on 34%, eli noin 646 000.

³⁰⁵ Työssä käyvistä naisista 93% työskenteli julkisella sektorilla.

³⁰⁶ World Bank 2015, s. xii.

³⁰⁷ World Bank 2021, s. ix.

³⁰⁸ World Bank 15.6.2021.

työttömyyden syiksi arvioitiin paisuneesta julkisesta sektorista seuraava pula sekä ammattitaitoa vaativista että ei ammattitaitoa vaativista töistä, tehoton siirtyminen koulusta työelämään, julkisen sektorin töihin liittyvä jonotuskäytäntö ja libyalaisien vähäisempi halukkuus vastaanottaa manuaalisia töitä, joihin palkataan usein ulkomaista, matalan ammattitaidon työvoimaa.³⁰⁹ YK:n maailman ruokaohjelman (WFP) heinäkuussa 2021 julkaiseman tutkimuksen mukaan Libyan työmarkkinat olivat edelleen epävakaita ja monet tutkimuksessa tarkastelluista libyalaisista kotitalouksista raportoivat olevansa joko täysin vailla työtä tai osa-aikatoimen varassa.³¹⁰

Freedom Housen vuoden 2020 tilannetta käsittelevän raportin mukaan libyalaisilla on muodollinen oikeus (maaomaisuuden ja kiinteistöjen) omistamiseen ja liikeyritysten perustamiseen, mutta nämä mahdollistavaa lain suojaa ei ylläpidetä käytännössä. Liikeyrityksiä ja koteja on vahingoitettu taisteluiden ja muiden levottomuuksien yhteydessä tai takavarikoitu militioiden toimesta erityisesti Libyan itäosissa. Maassa vallitsevan turvattomuuden kerrotaan myös häiritsevän vakavasti päivittäistä kaupankäyntiä ja tarjoavan aseellisille ryhmille mahdollisuuden hallitsevan aseman saavuttamiseen salakuljetusverkostojen ja epävirallisten markkinoiden puitteissa.³¹¹

IOM:n sisäisesti siirtymään joutuneiden (IDP) ja palanneiden tilannetta toukokuun ja kesäkuun 2021 aikana käsittelevän raportin mukaan IDP-väestön keskeisimmät humanitaariset tarpeet liittyivät majoitukseen, ruoka-apuun ja terveyspalveluihin pääsyyn. Palanneiden kohdalla vastaavat tarpeet liittyivät ruokaan ja muihin perushyödykkeisiin (*non-food items*) ja terveyspalveluihin pääsyyn. Libyan (humanitaarisen) kriisin rapauttamat selviytymismekanismit ja näistä seuraava taloudellinen haavoittuvuus raportoitiin keskeisimmäksi haasteeksi humanitaaristen tarpeiden täyttämiseksi. Terveyspalveluihin pääsyn raportoitiin olevan rajoitettua lääkkeiden epätasaisen saatavuuden takia, minkä lisäksi monet terveydenhuoltolaitokset eivät olleet täysin toiminnassa.³¹²

WFP:n mukaan Libyassa elää 699 000 ruokaturvatonta henkilöä, joiden joukossa on 123 000 siirtolaista, 77 000 sisäisesti siirtymään joutunutta (IDP), 7 000 pakolaista, 77 000 kotialueilleen palannutta ja 415 000 muuta libyalaista. Ruokaturvattomasta väestöstä 37,4% on lapsia.³¹³ WFP toteaa heinäkuussa 2021 julkaisemassaan katsauksessa, että Libyassa vallitseva (pitkittynyt) turvattomuuden tila sekä maata koettelevat talouskriisit ja koronapandemia ovat johtaneet tilanteeseen, jossa maan väestöllä ja erityisesti sisäisesti siirtymään joutuneilla kotitalouksilla on vaikeuksia ruokaan liittyvien tarpeidensa täyttämiseksi. WFP:n mukaan käsillä oleva tilanne on johtanut ruoan hankkimiseen liittyvän henkisen paineen kasvuun ja erilaisten selviytymisstrategioiden³¹⁴ omaksumiseen.³¹⁵ OCHA siteeraa Libyan humanitaarista tilannetta heinäkuussa 2021 tarkastelevassa katsauksessaan Maailmanpankin arviota, jonka mukaan Libyan vaatimattomaksi kuvattu maataloustuotanto nojaa vahvasti kastelujärjestelmiin, vesiresurssien vaatimattomuuden, karujen ilmasto-olosuhteiden ja heikon maaperän rajoittaessa tuotantoa merkittävästi. Heikkojen satojen kerrotaan pakottavan Libyan tuomaan maan ulkopuolelta noin 75% paikallisten tarpeiden tyydyttämiseen tarkoitettua ruoasta.³¹⁶

Maailmanpankin mukaan Libyan talouden romahtamisella on ollut kielteisiä vaikutuksia myös veden- ja sähköjakeluun. Konfliktin puhkeamisen jälkeen yli puolet Libyan terveydenhuoltolaitoksista on joko tuhoutunut tai jouduttu sulkemaan lääkkeiden, terveydenhuoltotarvikkeiden ja -henkilökunnan puutteen takia. Yli 6% Libyan kouluista on

³⁰⁹ World Bank 2015, s. xii.

³¹⁰ WFP 7/2021, s. 2.

³¹¹ Freedom House 2021, [kohta G2].

³¹² IOM/ DTM 2021a, s. 9.

³¹³ WFP 23.4.2021.

³¹⁴ Esim. ruoka-annosten pienentäminen tai niiden sisällön yksipuolistaminen.

³¹⁵ WFP 7/2021, s. 2.

³¹⁶ OCHA [päiväämätön], s. 1, 4.

suljettu ja monia on myös muutettu hätätilamajoitukseksi sisäisesti siirtymään joutuneille perheille.³¹⁷ IOM arvion mukaan 59% Libyan julkisista ja yksityisistä terveydenhuoltolaitoksista oli toiminnassa, 35% osittain toiminnassa ja 6% ei lainkaan toiminnassa. Myös toiminnassa olevien terveyskeskusten toiminnan raportoitiin olevan usein rajoitettua erilaisten tekijöiden kuten kroonisiin sairauksiin tarkoitettujen lääkkeiden puutteen takia.³¹⁸

Kuten aiemmissakin luvuissa todettiin, eri puolilla Libyaä järjestettiin elokuun ja syyskuun 2020 aikana mielenosoituksia, joissa vastustettiin katkoksia sähkön- ja vedenjakelussa, polttoaineen korkeita hintoja, koronavirustapausten nopeaa kasvua ja laajamittaista korruptiota.³¹⁹ The Tahrir Institute for Middle East Policyn mukaan Libyan kansalaiset ovat kärsineet jopa 20 tunnin pituisista sähkökatkokista, veden ja polttoaineen puutteesta, internet- ja telepalveluiden heikkenemisestä ja öljytuotannon romahtamisen synnyttämän talouskriisin aiheuttamasta elinkustannusten lisääntymisestä.³²⁰

OCHAN mukaan "Suuri ihmisen tekemä joki" vastaa 60%:sta kaikesta Libyan makeasta vedestä, ja se perustuu ei-uusiutuvista (ja siten hupenevista) pohjavesialtaista saatavaan veteen. Libyan vesi-infrastruktuuriin kohdistuneet jatkuvat hyökkäykset, COVID-19-pandemian synnyttämä lisääntynyt veden tarve ja vesi-, sanitaatio- ja hygieniainfrastruktuurin (WASH) rapautuminen ovat johtaneet tilanteeseen, jossa UNICEF on todennut yli 4 miljoonan libyalaisen kohtaavan veden saatavuuteen liittyviä ongelmia, ellei toimiin asian korjaamiseksi ryhdytä. OCHAN mukaan Libyan kesien kuumuus, akuutit sähkökatkokset ja koronaviruksen nopea leviäminen pahentavat tilannetta, jossa vesijärjestelmän kokemat vauriot vaarantavat ihmisten terveyden ja hygienian ja synnyttävät riskin epidemioihin ja tarttuvien tautien leviämiseen.³²¹

Elokuun 2021 loppuun tultaessa Libyassa oli raportoitu yhteensä 308 972 vahvistettua koronavirustartuntaa (COVID-19) ja 4 247 virukseen liittyvää kuolemaa. Elokuun aikana uusia tapauksia vahvistettiin 55 536 ja uusia kuolemantapauksia 699. Elokuussa 2021 aktiivisia tartuntoja raportoitiin olevan Libyassa yhteensä 84 257, maassa oli tehty yhteensä 1 542 044 koronatestiä ja viruksen aiheuttamasta taudista oli toipunut yhteensä 220 468 henkilöä. Elokuussa 2021 WHO raportoi Libyan maanlaajuisten tautitapausmäärien olevan laskussa, joskin virus oli edelleen leviämisvaiheessa kaikissa Libyan piirikunnissa ja vahvistettujen tartuntojen ja kuolemantapausten määrät olivat edelleen erittäin korkealla monissa Itä- ja Etelä-Libyan piirikunnissa. WHO:n mukaan Libyassa tehtiin elokuussa 2021 yhteensä 217 948 koronatestiä, mikä oli kuukausittaisen testimäärien osalta uusi ennätys.³²²

Toukokuussa 2021 koronapandemian raportoitiin edelleen ylikuormittavan Libyan terveydenhuoltojärjestelmää. Testauskapasiteetin todetaan olevan sekä henkilökunnan että välineiden osalta hyvin rajallinen, ja tartuntojen tosiasiallinen lukumäärä arvioidaan huomattavasti vahvistettujen tapausten määrää korkeammaksi. Useiden terveydenhuoltolaitosten kerrottiin olevan toukokuun 2021 alussa edelleen kiinni happea- ja lääkityksen puutteen ja henkilöstöpulan takia. Lukuisat kunnat eri puolilla Libyaä olivat sulkutilassa lisääntyneiden tautitapausten takia.³²³ Noin puoli vuotta aiemmin, tammikuussa 2021, perusterveydenhuoltoon keskittyvien laitosten raportoitiin olevan kiinni henkilöstövajeen, sähkökatkosten ja suojavarusteiden puutteen takia, minkä kerrotaan vaikuttaneen koronaepidemian hoidon ohella myös elintärkeisiin terveyspalveluihin pääsyyn (lisääntymisterveys, alle 5-vuotiaille lapsille tarkoitetut terveyspalvelut ja ei-tarttuvien tautien

³¹⁷ World Bank 2021, s. x.

³¹⁸ IOM/ DTM 2021a, s. 11.

³¹⁹ Freedom House [kohta E1].

³²⁰ Bajec 28.9.2020.

³²¹ OCHA [päiväämätön], s. 4.

³²² WHO [päiväämätön], s. 1.

³²³ UN Security Council 22.3.2021, s. 14.

hoito).³²⁴ WHO ja UNICEF varoittivat 5.11. tuberkuloosia, poliota ja tuhkarokkoa vastaan suojaavien rokotteiden loppumisesta ennen vuoden 2020 loppua. Rokotteissa ilmenevien puutteiden raportointiin vaikuttavan lasten rokotusaikatauluun ja lisäävän noin 250 000 lapsen riskiä sairastua rokotteilla ehkäistäviin tauteihin.³²⁵

YK:n pääsihteerin raportissa elokuulta 2020 raportointiin useiden julkisten terveydenhuoltolaitosten sulkemisesta suojavarusteiden puutteen takia. Myös hallinnon hajanaisuuden todettiin olevan vakava este koronaepidemian hoitamiseksi, sillä yhtenäisen kansallisen koordinaation puuttuessa monet kunnat olivat antaneet omia direktiivejään ja erilaisia paikallisia toimia. Jo elokuussa 2020 rokotteilla ehkäistäviin tauteihin saatavilla olevien rokotteiden puutteen raportointiin vaarantavan monien nuorten lasten terveyden. Tuhkarokkoepidemioiden todettiin muodostavan merkittävän riskin aseellisen konfliktin, perusterveydenhuollossa ilmenevien häiriöiden ja sähkön- ja vedenjakelussa ilmenevien katkosten takia. Toukokuun 2020 loppuun tultaessa ruokaturvattomien määrän raportoidaan nousseen Libyassa 683 000:een, siinä missä vastaava luku oli vielä ennen koronapandemian puhkeamista 336 000. Turvallisuustilanteen, byrokraattisten hidasteiden ja pandemiaan liittyvien rajoitteiden kerrottiin rajoittavan humanitaarisen avun pääsyä alueille.³²⁶

Libyan kansallinen COVID-19-rokotuskampanja käynnistettiin Tripolissa 17.4.2021 ja heti tämän jälkeen maan länsi-, itä- ja eteläosissa. Kampanjan ensimmäisessä vaiheessa etusijalle asetettiin terveydenhuollon henkilökunta ja kroonisesti sairast, ikääntyneet henkilöt. 29.4.2021 Libyan kansallinen tautienhallintakeskus ja UNICEF käynnistivät yhteiskampanjan, jolla pyrittiin lisäämään libyalaisien luottamusta rokotteisiin.³²⁷

9 Sisäisesti siirtymään joutuneet (IDP) ja palanneet

YK:n pääsihteerin 5.5.2020 turvallisuusneuvostolle luovuttaman raportin mukaan yli 200 000 henkilöä oli joutunut pakenemaan Libyan pääkaupunki Tripolissa ja sen ympäristössä sijaitsevista kodeistaan (alueella uudelleenestaloituneen) aseellisen konfliktin seurauksena huhtikuun 2019 jälkeen.³²⁸ YK:n pääsihteerin 25.8.2020 turvallisuusneuvostolle luovuttaman raportin mukaan toukokuun puolivälin 2020 jälkeen Tripolissa, Tarhunassa ja Sirtessä raportoidut sotatoimet johtivat lähes 30 000 henkilön pakenemiseen kodeistaan. Useimmat sisäisesti siirtymään joutuneet henkilöt (IDP) asettuivat sukulaistensa tai isäntäperheiden luo tai paikallisviranomaisten perustamiin yhteisasumuksiin.³²⁹

YK:n pääsihteerin 11.5.2021 turvallisuusneuvostolle luovuttaman raportin mukaan IDP-väestön määrä oli vähentynyt Libyassa arviolta 278 000:een, siinä missä heinäkuussa 2020 tällaisia henkilöitä arvioitiin olevan noin 429 000. Raportin mukaan peruspalveluiden puute ja sodan räjähämättömät jäänteet ja maamiinat muodostavat kuitenkin esteen paluulle erityisesti Tripolin eteläosissa.³³⁰ Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön (IOM) toukokuun ja kesäkuun 2021 tilannetta tarkastelevan raportin mukaan Libyassa oli kesäkuun lopulla yhteensä 212 593 sisäisesti siirtymään joutunutta henkilöä (IDP).³³¹ Toukokuun ja kesäkuun välisenä aikana IDP-

³²⁴ UN Security Council 19.1.2021, s. 14.

³²⁵ UN Security Council 19.1.2021, s. 14.

³²⁶ UN Security Council 25.8.2020, s. 13, 14.

³²⁷ UN Security Council 22.3.2021, s. 14.

³²⁸ UN Security Council 5.5.2021, s. 1–2.

³²⁹ UN Security Council 25.8.2020, s. 13.

³³⁰ UN Security Council 22.3.2021, s. 13.

³³¹ IOM/ DTM 2021a, s. 5.

väestön määrä väheni 11 356 henkilöllä,³³² maaliskuun ja huhtikuun välisenä aikana 21 534 henkilöllä³³³ ja tammikuun ja helmikuun välisenä aikana 32 694³³⁴.

IOM:n toukokuun ja kesäkuun 2021 tilannetta käsittelevän raportin mukaan maan sisäinen pakolaisuus oli ensisijaisesti kytköksissä turvallisuuteen liittyviin seikkoihin kuten vuosina 2019–2020 Länsi-Libyassa käynnissä olleeseen aseelliseen konfliktiin, joka synnytti suurimman viimeaikaisen piikin sisäisesti siirtymään joutuneiden määrässä. Turvallisuustilanteen yleisen parantumisen todetaan vastaavasti johtaneen paluumuuton lisääntymiseen.³³⁵ Kotien ja julkisen infrastruktuurin kärsimät vahingot muodostivat merkittävimmät esteet sisäisesti siirtymään joutuneiden libyalaisien paluulle takaisin alkuperäiseen kotipaikkaansa.³³⁶ Kesäkuun 2021 lopussa sisäisesti siirtymään joutuneita oleskeli eniten Bengasin (37 815), Tripolin (37 393) ja Misratan (33 895) hallintoalueiden (*mantika*) alueella. IOM:n mukaan Tripolin alueella oleskelevien sisäisesti siirtymään joutuneiden paluumuutto alkuperäisille kotiseuduilleen jatkui, minkä seurauksena Bengasi oli noussut tilastoissa ensimmäiselle sijalle. Valtaosan Bengasin hallintoalueella oleskelevasta IDP-väestöstä raportoitiin paenneen Bengasin alueella sijaitsevista kotipaikoistaan aseellisen konfliktin tuottamien vahinkojen takia jo vuonna 2017 tai aiemmin. Misratan hallintoalueella oleskelevasta IDP-väestöstä noin puolet oli paennut alueelle itäisen Libyan alueelta ja heidän pakonsa raportoitiin pitkittyneen.³³⁷

IOM kuvaa Libyan turvallisuustilanteen säilyneen vakaana ja toteaa, ettei maassa raportoitu huhtikuun 2021 loppuun mennessä uusista sisäisistä joukkopaoista (*mass displacement*). Jo aiemmin raportoidun trendin, jossa sisäisesti siirtymään joutuneet olivat palaamassa alkuperäisiin kotipaikkoihinsa, todettiin jatkuvan. Kesäkuun 2020 lopussa kotipaikkaansa palanneita oli yhteensä 643 123. Palanneiden yhteismäärän raportoidaan kasvaneen toukokuun ja kesäkuun 2021 aikana 715 henkilöllä.³³⁸ Maaliskuun ja huhtikuun 2021 välisenä aikana alkuperäiseen kotipaikkaansa palasi 19 189 henkilöä³³⁹ ja tammikuun ja helmikuun 2021 välisenä aikana 18 254 henkilöä³⁴⁰. IOM toteaa paluutrendin tasaantuneen, sillä monen sisäisesti siirtymään joutuneen tapauksessa pako kotialueelta on pitkittynyt (*protracted displacement*) erilaisten haasteiden, kuten kotipaikkaa vaivaavan turvallisuuden tai sosiaalisen koheesion puutteen, vahingoittuneen infrastruktuurin, peruspalveluiden puutteen ja kotien tuhoutumisen ja asumiskelvottomuuden takia.³⁴¹ Kesäkuun 2021 lopussa eniten palanneita oli asettunut Bengasin (189 025), Tripolin (150 945) ja Al-Jifara (105 295) hallintoalueille.³⁴²

IDP-väestöstä 80% asui yksityiseltä taholta vuokratussa majoituksessa, 13% isäntäperheiden luona maksamatta vuokraa ja 7% muissa majoitustyypeissä (ml. julkiset rakennukset ja epäviralliset leirit). Kotipaikkaansa palanneista 88% oli palannut alkuperäiseen kotiinsa. Palanneista 6% asui vuokralla, 5% isäntäperheiden luona ja 1% muissa majoitustyypeissä pääasiassa sen takia, ettei kotiin palaaminen ollut mahdollista kotien ja infrastruktuurin vahingoittumisen takia.³⁴³

³³² IOM/ DTM 2021a, s. 5.

³³³ IOM/ DTM 2021b, s. 5.

³³⁴ IOM/ DTM 2021c, s. 5, kaavio 1.

³³⁵ IOM/ DTM 2021a, s. 7.

³³⁶ IOM/ DTM 2021a, s. 6.

³³⁷ IOM/ DTM 2021a, s. 6.

³³⁸ IOM/ DTM 2021a, s. 5.

³³⁹ IOM/ DTM 2021b, s. 5.

³⁴⁰ IOM/ DTM 2021c, s. 5.

³⁴¹ IOM/ DTM 2021a, s. 5.

³⁴² IOM/ DTM 2021a, s. 7.

³⁴³ IOM/ DTM 2021a, s. 17.

10 Liikkuminen

10.1 Liikkumisrajoitukset

Freedom Housen mukaan Libyassa vuonna 2011 perustuslaillinen julklauseuma takaa liikkumisen vapauden, mutta puolisotilaallisten militioiden ylläpitämät tarkastuspisteet rajoittavat matkustamista Libyan sisällä. Lisäksi taistelutoimet ja yleisempi turvallisuusolosuhteiden heikkous vaikuttavat ihmisten liikkumiseen, koulunkäyntiin ja työntekoon.³⁴⁴

Yhdysvaltain ulkoministeriön (USDoS) vuoden 2020 tilannetta käsittelevän ihmisoikeusraportin mukaan Länsi-Libya hallitseva Libyan kansainvälisesti tunnustettu hallitus (GNA) ei hallinnut tosiasiallisesti ihmisten liikkumista Länsi-Libyan alueella. GNA:han kytköksissä olevat militiat ylläpitivät kuitenkin alueella joitakin tarkastuspisteitä. "Libyan kansalliseen armeijaan" (LNA) kytköksissä olevat joukot ylläpitivät tarkastuspisteitä Itä- ja Etelä-Libyan alueella. USDoSin mukaan sen tietoon oli tullut tapauksia, joissa Libyan lentokenttiä kontrolloivat aseelliset ryhmät olisivat tehneet kotimaan- ja kansainvälisten lentojen lähteville matkustajille satunnaisia tarkastuksia, joissa saatetaan tarkastaa myös henkilökohtaiset älylaitteet.³⁴⁵

Tutkija Omar al-Hawarin mukaan "5+5-komissio" on onnistunut avaamaan kaksi niistä Libyan kolmesta keskeisestä tiestä, jotka olivat suljettuja ennen lokakuun 2020 tulitaukosopimuksen solmimista. Avatut tiet olivat Misratan ja Sirten välinen rannikkotie³⁴⁶ ja Gharyanin ja Shwerifin välinen tie. Hawarin mukaan Jufran ja Abu Qurayn välinen tieosuus oli syyskuussa 2021 edelleen suljettu. Hawarin mukaan erityisesti Misratan ja Sirten välisen tien avaamisella tulee olemaan hyvin myönteinen vaikutus Libyan itä-, länsi- ja eteläosien välisten liikkumis- ja kuljetusyhteyksien vahvistumiseen.³⁴⁷

IOM:n sisäisesti siirtymään joutuneiden (IDP) ja palanneiden tilannetta toukokuun ja kesäkuun 2021 aikana käsittelevän raportin mukaan yhteensä 7 Libyan kunnassa (*baladiya*) raportoitiin raportin tarkastelujakson aikana jonkinlaisista liikkumisrajoituksista. Al-Baydan, Al-Kufra, Qasr Bin Ghasheerin ja Sidi Assayehin kunnissa liikkumisrajoitukset liittyivät alueen turvallisuustilanteeseen (*insecurity*), Arrhaibatin kunnassa tiesulkuihin ja muihin syihin (mm. räjähtämättömät taisteluvälineet) ja Abu Qurayn ja Al-Aziziya kunnissa turvallisuustilanteeseen, tiesulkuihin ja muihin syihin.³⁴⁸ Maaliskuun ja huhtikuun 2021 tilannetta käsittelevässä raportissa liikkumisrajoituksia raportoitiin 6 kunnassa, joita olivat Abu Quray (tiesulut, sodan räjähtämättömät jäänteet ja muut syyt), Al-Aziziya (tiesulut), Al-Kufra (turvallisuustilanne), Qasr Bin Ghasheer (tiesulut, turvallisuustilanne ja muut syyt), Sidi Assayeh (turvallisuustilanne) ja Zliten (turvallisuustilanne) kunnissa.³⁴⁹

Tammikuun ja helmikuun 2021 tilannetta käsittelevässä raportissa liikkumisrajoituksia raportoitiin vielä 15 kunnassa, joita olivat Abu Qurayn (turvallisuustilanne ja sodan räjähtämättömät jäänteet), Abusliem (tiesulut, turvallisuustilanne ja muut syyt), Ain Zara (tiesulut, turvallisuustilanne ja sodan räjähtämättömät jäänteet) Al-Aziziya (tiesulut, turvallisuustilanne ja muut syyt), Bani Walid (turvallisuustilanne), Derna (tiesulut, sodan räjähtämättömät jäänteet ja muut syyt), Al-Haraba (tiesulut, turvallisuustilanne ja muut syyt), Al-Kufra (turvallisuustilanne), Murzuq (turvallisuustilanne), Qasr Akhyar (turvallisuustilanne), Qasr Bin Ghasheer (tiesulut,

³⁴⁴ Freedom House 2021 [kohta G1].

³⁴⁵ USDoS 30.3.2021, s. 22.

³⁴⁶ Tie avattiin virallisesti heinäkuun 2021 lopussa (UN Secretary-General 31.7.2021). Tarkemmin tien avaamiseen liittyvistä raivaustoista, ks. luku 6.

³⁴⁷ Al-Hawari 9.9.2021.

³⁴⁸ IOM/ DTM 2021a, s. 13.

³⁴⁹ IOM/ DTM 2021b, s. 14.

turvallisuustilanne ja muut syyt), Sebha (turvallisuustilanne), Sidi Assayeh (tiesulut, turvallisuustilanne ja muut syyt), Suq Alkhamees (tiesulut, turvallisuustilanne ja muut syyt) ja Tarhuna (turvallisuustilanne).³⁵⁰

OCHAN mukaan Libyan koronatilanne heikkeni heinäkuussa 2021 eri puolilla maata, vahvistettujen tapausten määrän kasvaessa 660% kesäkuun tasosta. Libyan terveysministeriö vastasi tilanteen heikkenemiseen julistamalla maahan julkiseen terveyteen liittyvän hätätilan ja asetti koko maahan tiukkoja rajoituksia, kuten yöllisen ulkonaliikkumiskiellon (kello 18 ja kello 6 välillä), kaikkien koulujen ja yliopistojen toiminnan keskeyttämisen, maan ulkorajojen sulkemisen sekä vapaa-ajanviettopaikkojen, puistojen ja julkisten puutarhojen sulkemisen.³⁵¹

UNHCR:n 13.8.2021 julkaiseman päivityksen mukaan vuonna 2021 yhteensä 20 799 pakolaista ja siirtolaista oli pelastettu/pysäytetty merellä Libyan rannikkovartioston toimesta. Heinäkuussa 2021 Libyan satamiin palautettujen ihmisten määrän todettiin olevan yli kolminkertainen verrattuna vuotta edeltävään tilanteeseen (heinäkuu 2020), minkä katsottiin olevan seurausta koronavirusepidemiaan liittyvien liikkumisrajoitusten jaksoittaisesta helpottumisesta ja rauhallisemmista meriolosuhteista.³⁵²

10.2 Kansainvälisten lentokenttien toiminta

Maahanmuuttoviraston maatietopalvelun 5.10.2020 julkaistussa maatietovastauksessa läpikäytyjen tietojen perusteella Libyan pääkaupungissa Tripolissa toimiva Mitigan kansainvälinen lentokenttä avattiin uudelleen elokuussa 2020, ja se toimi Libyan pääasiallisena lentokenttänä kaupalliselle kansainväliselle lentoliikenteelle. Misratan lentokentän kaupallisen lentoliikenteen raportoitiin keskeytyneen kentällä elokuun 2020 alussa sattuneen tulipalon takia.³⁵³ Bengasissa sijaitseva Beninan kansainvälisen lentokentän ja Al-Baydassa sijaitsevan Al-Abraqin kansainvälisen lentokentän toiminnasta ei ollut vielä tuolloin varmuutta.

Libyan Express -verkkolehti uutisoi 31.12.2020 Misratan lentokentän avautuvan uudelleen lentoliikenteelle 1.1.2021, jolloin Libyan Wings -lentoyhtiön oli määrä lentää kentältä Tunisian pääkaupunkiin Tunisiin.³⁵⁴ Yksityisen turvallisuuspalvelu Garda Worldin 4.1.2021 julkaiseman päivityksen mukaan Misratan lentokenttä olisi avattu uudelleen lentoliikenteelle sen jälkeen, kun kenttä oli ollut poissa käytöstä 5 kuukautta huoltotöiden takia. Kentältä lennettiin 1.1.2021 ensimmäinen lento Tunisian pääkaupunkiin Tunisiin ja Libyan Wings -lentoyhtiön kerrotaan ilmoittaneen aloittavansa säännöllisen lentoliikenteen (3 lentoa/viikko) kentällä 11.1.2021.³⁵⁵

Africanew uutisoi 11.2.2021 Libyan sisäisen, Tripolin ja Bengasin välisen lentoyhteyden uudelleenavaamisesta. Uutisen mukaan yhteys avattiin Mitigan kansainväliseltä lentoasemalta Beninan kansainväliselle lentoasemalle 10.2. suunnanalla Libyan Airlinesin lennolla, jonka kyydissä oli ko. lentoyhtiön Tripolissa toimivia johtohenkilöitä.³⁵⁶ Al-Arabiya uutisoi 9.3.2021 Bengasin (Benina) ja Misratan välisten lentojen uudelleenkäynnistymisestä. Uutisen mukaan ensimmäisen lennon kaupunkien välillä suorittanut Afriqiyah Airways oli avaamassa säännöllisen lentoyhteyden (4 lentoa/viikko) Bengasin ja Misratan välille.³⁵⁷

Kesäkuussa 2021 Asharq al-Awsat uutisoi Egyptin siviili-ilmailuministeriön Libyaan tekemästä tarkastuskäynnistä, jonka tarkoituksena oli tarkastaa Libyan päälentokenttien toiminta ennen suorien lentojen käynnistämistä Libyan ja Kairon kansainvälisen lentokentän välillä. Uutisen

³⁵⁰ IOM/ DTM 2021c, s. 20.

³⁵¹ OCHA [päiväämätön], s. 3.

³⁵² UNHCR 13.8.2021.

³⁵³ Maahanmuuttovirasto/ maatietopalvelu 5.10.2020, s. 3–4.

³⁵⁴ Libyan Express 31.12.2020.

³⁵⁵ Garda World 4.1.2021.

³⁵⁶ Africanews 11.2.2021.

³⁵⁷ Al-Arabiya 9.3.2021.

mukaan Libyasta Egyptiin suuntautuvien lentojen on ollut aiemmin mahdollista laskeutua vain Alexandrian Borg el-Arabin kansainväliselle lentokentälle. Tarkastuskäynti oli jatkoa Libyan ja Egyptin yhteiskonsulaatin järjestämälle tapaamiselle, jossa sovittiin matkustamisen fasilitoimisesta ko. maiden välillä. Tarkastukset suoritettava delegaatio oli vierailut kesäkuun 2021 alkuun mennessä Mitigan, Misratan ja Beninan lentokentillä.³⁵⁸

Garda Worldin heinäkuun 2021 alussa julkaiseman turvallisuusarvion mukaan useimmat (kansainväliset) lennot Libyaan operoivat Mitigan kansainvälisellä lentokentällä, mutta myös Misratan ja Beninan kentillä operoi kansainvälisiä lentoja.³⁵⁹ Anadolu Agencyn 18.8.2021 julkaiseman uutisen mukaan Libyan viranomaiset ilmoittivat 17.8.2021 Tunisiaan suuntautuvan lentoliikenteen uudelleenkäynnistymisestä ja maarajan uudelleenavaamisesta. Viranomaiset olivat ilmoittaneet reilu kuukausi takaperin, 8.7.2021, lentojen keskeyttämisestä ja maarajan sulkemisesta sen jälkeen, kun Tunisian koronataapausten raportoitiin olevan kasvussa.³⁶⁰

Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön (IOM) 26.8.2021 julkaiseman, koronaviruspandemiaan (COVID-19) liittyviä liikkumisrajoituksia tarkastelevan raportin mukaan Mitigan, Misratan, Beninan ja Al-Abraqin kansainväliset lentokentät ovat avoinna/ täysin toiminnassa.³⁶¹

Lähteet

Abdullah, Walid

18.8.2021. *Libya to reopen land border, air traffic with Tunisia*. Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/en/africa/libya-to-reopen-land-border-air-traffic-with-tunisia/2338525> (käyty 13.9.2021).

17.2.2021. *Libya: Attack on revolution commemoration kills child*. Anadolu Agency (AA). <https://www.aa.com.tr/en/africa/libya-attack-on-revolution-commemoration-kills-child/2148034> (käyty 8.9.2021).

ACLED (Armed Conflict Location and Event Data) 1.1.2020-31.8.2021 [excel]. *Libya. Data Export Tool*. Available Data. <https://acleddata.com/data-export-tool/> [vaatii kirjautumisen] (tiedot ladattu 7.9.2021).

Africanews 11.2.2021. *Libyan airlines restarts flights between Tripoli and Benghazi*. <https://www.africanews.com/2021/02/11/libyan-airlines-restarts-flights-between-tripoli-and-benghazi/> (käyty 8.9.2021).

Allahoum, Ramy 9.1.2020. *Libya's war: Who is supporting whom*. Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2020/1/9/libyas-war-who-is-supporting-whom> (käyty 8.9.2021).

Amnesty International 2021. *Report 2020/21. The State of the World's Human Rights*. <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/POL1032022021ENGLISH.pdf> (käyty 8.9.2021).

Al-Arabiya 9.3.2021. *Flights resume between Libya's rival cities of Benghazi, Misrata after seven years*. <https://english.alarabiya.net/News/north-africa/2021/03/09/Libya-conflict-Flights-resume-between-Libya-s-rival-cities-of-Benghazi-Misrata-after-seven-years> (käyty 8.9.2021).

³⁵⁸ Jawhar 4.6.2021.

³⁵⁹ Garda World 2.7.2021.

³⁶⁰ Abdullah 18.8.2021.

³⁶¹ IOM 26.8.2021, s. 1 [numeroimaton].

Arab Weekly 7.6.2021. *ISIS claims suicide attack in Libya's Sebha.*

<https://the arabweekly.com/isis-claims-suicide-attack-libyas-sebha> (käyty 8.9.2021).

Badi, Emadeddin 2020. *Exploring Armed Groups in Libya: Perspectives on Security Sector Reform in a Hybrid Environment.* DCAF - Geneva Centre for Security Sector Governance.

https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/ExploringArmedGroupsinLibya_0.pdf (käyty 8.9.2021).

Bajec, Alessandra 28.9.2020. *Libyan Protests in Tripoli and Beyond Signal People's Discontent at Political Elite.* The Tahrir Institute for Middle East Policy.

<https://timep.org/commentary/analysis/libyan-protests-in-tripoli-and-beyond-signal-peoples-discontent-at-political-elite/> (käyty 10.9.2021).

CATS Network 14.7.2021. *What do the new interim government and upcoming elections in Libya mean for the interests and the security of the EU and its member states?* Centre for Applied Turkey Studies (CATS).

https://www.cats-network.eu/assets/cats/networkperspectives/14072021_CATS_Network_Perspectives_Libya.pdf (käyty 8.9.2021).

CIA 3.9.2021. *CIA World Factbook - Libya.* <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/libya/> (käyty 16.9.2021).

EASO (European Asylum Support Office) 7.12.2020. *COI Query: Libya. Security Situation between 1 January 2019 and 30 September 2020 in Al-Butnan, Al-Jabal Al-Akhdar, Al-Jabal Al-Gharbi, Al-Wahat, Al-Jifara, Al-Margeb, Al-Marj, Al-Nuqat Al-Khams, Azzawiya, Benghazi, Derna, Misrata, Nalut, Sirt, and Tripoli (Q31-2020).*

https://coi.easo.europa.eu/administration/easo/PLib/2020_12_COI_Q31_LIBYA_SECURITY_SITUATION.pdf (käyty 8.9.2021).

ECHO (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations)

18.6.2021. *Libya (Factsheet).* https://ec.europa.eu/echo/where/africa/libya_en (käyty 10.9.2021).

11.2.2021. *Libya (Factsheet).* Saatavilla osoitteessa:

https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/libya_2021-02-11.pdf (käyty 10.9.2021).

Eaton, Tim 6/2021. *The Libya Arab Armed Forces. A network analysis of Haftar's military alliance.* Chatham House, Middle East and North Africa Programme.

<https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2021-05/2021-05-28-libyan-arab-armed-forces-eaton.pdf> (käyty 8.9.2021).

Elumami, Ahmed 3.9.2021. *Worst Tripoli fighting in a year shows limits of Libya peace push.*

Reuters. <https://www.reuters.com/world/africa/worst-tripoli-fighting-year-shows-limits-libya-peace-push-2021-09-03/> (käyty 8.9.2021).

FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) [päiväämätön]. *FAOSTAT – Libya.* <http://www.fao.org/faostat/en/#country/124> (käyty 16.9.2021).

Fishman, Ben & Hiney, Conor 6.5.2020. *What Turned the Battle for Tripoli?* The Washington Institute for Near East Policy. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/what-turned-battle-tripoli> (käyty 8.9.2021).

Freedom House 2021. *Freedom in the World 2021 – Libya.*

<https://freedomhouse.org/country/libya/freedom-world/2021> (käyty 9.9.2021).

Garda World

2.7.2021. *Libya: Security situation to remain unstable due to lack of unified security force and government.* <https://www.garda.com/crisis24/news-alerts/497651/libya->

[security-situation-to-remain-unstable-due-to-lack-of-unified-security-force-and-government](#) (käyty 9.9.2021).

4.1.2021. *Libya: Misrata International Airport resumes operations as of Jan. 4 following five-month closure.* <https://www.garda.com/crisis24/news-alerts/425116/libya-misrata-international-airport-resumes-operations-as-of-jan-4-following-five-month-closure> (käyty 9.9.2021).

Al-Hawari, Omar 9.9.2021. *The Geneva Ceasefire Agreement: Implementation Challenges and Their Impact on Sirte.* MEDirections Blog, European University Institute/ Robert Schuman Centre for Advanced Studies. [Blogi.] <https://blogs.eui.eu/medirections/the-geneva-ceasefire-agreement-implementation-challenges-and-their-impact-on-sirte/> (käyty 13.9.2021).

Human Rights Solidarity

23.8.2021. *Crimes of Abductions and Assassinations in Libya (Jan - Jun) 2021.* <https://hrsly.com/en/crimes-of-abductions-and-assassinations-in-libya/> (käyty 8.9.2021).

[päiväämätön]a. *Libya: Crimes of Abductions and Assassinations in 2020.* <https://hrsly.com/en/solidarity-issues-report-monitoring-abductions-and-assassinations-in-libya-in-2020/> (käyty 8.9.2021).

[päiväämätön]b. *AP Mines / ERW Contamination in Libya (The Anti-personal Landmine Epidemic and Virtual Contemporary Art Exhibition of humanitarian disaster caused by anti-personal landmines Conference, May 12, 2021).* <https://hrsly.com/en/the-anti-personal-landmine-epidemic-and-virtual-contemporary-art-exhibition-of-humanitarian-disaster-caused-by-anti-personal-landmines-conference-may-12-2021/> (käyty 8.9.2021).

Human Rights Watch 2021. *World Report 2021. Events of 2020.* https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2021/01/2021_hrw_world_report.pdf (käyty 9.9.2021).

Ibrahim, Nader & Barabanov, Ilya 11.8.2021. *The lost tablet and the secret documents.* BBC. <https://www.bbc.co.uk/news/extra/8iaz6xit26/the-lost-tablet-and-the-secret-documents> (käyty 16.9.2021).

International Crisis Group

21.5.2021. *Libya Turns the Page.* Middle East and North Africa Report N°222. <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/222-libya-turns-the-page.pdf> (käyty 9.9.2021).

29.1.2021. *Keeping a Libya Settlement on Track.* <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/north-africa/libya/keeping-libya-settlement-track> (käyty 8.9.2021).

[päiväämätön]. *CrisisWatch August 2021 Middle East and North Africa.* <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/crisiswatch/CrisisWatch%20August%202021%20Middle%20East%20and%20North%20Africa%20.pdf> (käyty 8.9.2021).

IOM (International Organization for Migration)/ DTM (Displacement Tracking Matrix)

26.8.2021. *DTM COVID-19. Status of entry and exit points by Country / Territory / Area.* https://migration.iom.int/system/tdf/maps/DTM_COVID19_20210826_MRM_Regional_Atlas_Point_Operational_Status.pdf?file=1&type=node&id=12280&force=1 (käyty 8.9.2021).

2021a. *Libya — IDP and Returnee Report 37 (May - June 2021).* https://displacement.iom.int/system/tdf/reports/DTM_R37_IDP_Returnee_Report.pdf?file=1&type=node&id=12253 (käyty 8.9.2021).

2021b. *Libya — IDP And Returnee Report 36 (March - April 2021)*.
https://displacement.iom.int/system/tdf/reports/DTM_R36_IDP_Returnee_Report_0.pdf?file=1&type=node&id=11884 (käyty 8.9.2021).

2021c. *Libya — IDP and Returnee Report 35 (January - February 2021)*.
https://displacement.iom.int/system/tdf/reports/DTM_R35_IDP_Returnee_Report_Final_0.pdf?file=1&type=node&id=11325 (käyty 8.9.2021).

Jawhar, Jamal 4.6.2021. *Egyptian Delegation Inspects Libya's Airports to Resume Direct Flights*. Asharq al-Awsat. <https://english.aawsat.com/home/article/3009106/egyptian-delegation-inspects-libya%E2%80%99s-airports-resume-direct-flights> (käyty 8.9.2021).

Lacher, Wolfram

4/2021. *Libya's Flawed Unity Government. A Semblance of Compromise Obscures Old and New Rifts*. SWP Comment No. 29, Stiftung Wissenschaft und Politik (German Institute for International and Security Affairs). https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2021C29_LibyasGovernment.pdf (käyty 8.9.2021).

11/2020. *A Most Irregular Army. The Rise of Khalifa Haftar's Libyan Arab Armed Forces*. SWP Working Paper Nr. 02, Stiftung Wissenschaft und Politik (German Institute for International and Security Affairs). https://www.swp-berlin.org/publications/products/arbeitspapiere/2020WP02_FG06_lac.pdf (käyty 8.9.2021).

Lacher, Wolfram & Al-Idrissi, Alaa 6/2018. *Capital of Militias. Tripoli's Armed Groups Capture the Libyan State*. SANA Briefing Paper, Security Assessment in North Africa (SANA) & Small Arms Survey. <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/T-Briefing-Papers/SAS-SANA-BP-Tripoli-armed-groups.pdf> (käyty 8.9.2021).

Libyan Express 31.12.2020. *Air-travel set to resume in Misrata*.
<https://www.libyanexpress.com/air-travel-set-to-resume-in-misrata/> (käyty 8.9.2021).

The Libyan Observer 14.6.2021. *Interior Minister discusses latest developments in Al-Ajaylat city*. <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/interior-minister-discusses-latest-developments-al-ajaylat-city> (käyty 8.9.2021).

Maahanmuuttovirasto/ maatietopalvelu

5.10.2020. *Libya / Kansainvälisten lentokenttien tilanne*. [Lähtömaatietovastaus.] [Saatavilla Tellus-lähtömaatietokannasta.] [Edellyttää kirjautumista.]

15.7.2020. *Tripolin tilannekatsaus heinäkuussa 2020*.
https://migri.fi/documents/5202425/5914056/Tripolin_tilannekatsaus_hein%C3%A4kuussa_2020.pdf/ (käyty 8.9.2021).

Al Monitor 3.9.2021. *Clashes in Libya's capital raise concerns over stability ahead of elections*.
<https://www.al-monitor.com/originals/2021/09/clashes-libyas-capital-raise-concerns-over-stability-ahead-elections> (käyty 8.9.2021).

OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs)

4.4.2017. *Libya: Administrative Map*.
https://www.unocha.org/sites/unocha/files/Libya-%20Adminboundary_capital_A4_r150_20170404.pdf (käyty 16.9.2021).

12.7.2015. *Libya: Libya Administrative Map*. Saatavilla osoitteessa:
https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/libya-administrative_map_a0_r120_20150712_elevation_0.pdf (käyty 9.9.2021).

[päiväämätön]. OCHA Libya. July 2021 Humanitarian Bulletin.

https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/libya_bulletin_july_2021_english.pdf (käyty 9.9.2021).

OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs) / ROMENA (Regional Office for the Middle East and North Africa) 2018. *Humanitarian Atlas. Middle East and North Africa*.

<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ROMENA%20Humanitarian%20Atlas.pdf> (käyty 8.9.2021).

Pack, Jason 5/2019. *Kingdom of Militias. Libya's Second War of Post-Qadhafi Succession*. ISPI (Italian Institute for International Political Studies).

https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/isp_i_analysis_libya_pack_may_2019_0.pdf (käyty 8.9.2021).

REACH 7.7.2017. *Libya. Reference Map*. Saatavilla osoitteessa:

https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/reach_libya_map_reference_20170907_a1.pdf (käyty 16.9.2021).

Reuters 7.6.2021. *Blast kills two at southern Libya checkpoint*.

<https://www.reuters.com/world/africa/blast-kills-two-checkpoint-southern-libya-2021-06-06/> (käyty 8.9.2021).

UNHCR (The United Nations High Commissioner for Refugees) 13.8.2021. *UNHCR Libya Update 13 August 2021*. <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/88195> (käyty 8.9.2021).

UN News 16.4.2021. *Libya: Security Council backs ceasefire mechanism, calls for withdrawal of foreign forces and mercenaries*. <https://news.un.org/en/story/2021/04/1089992> (käyty 8.9.2021).

UN Secretary-General 31.7.2021. *Welcoming Reopening of Libya Coastal Road, Secretary-General Renews Call for Implementing 2020 Ceasefire Agreement*.

<https://www.un.org/press/en/2021/sgsm20841.doc.htm> (käyty 8.9.2021).

UN Security Council

11.5.2021. *United Nations Support Mission in Libya, Report of the Secretary-General [S/2021/451]*. <https://undocs.org/s/2021/451> (käyty 8.9.2021).

16.4.2021. *Resolution 2570 (2021). Adopted by the Security Council on 16 April 2021. [S/RES/2579 (2021)]*. [https://undocs.org/en/S/RES/2570\(2021\)](https://undocs.org/en/S/RES/2570(2021)) (käyty 8.9.2021).

22.3.2021. *Letter dated 19 March 2021 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council [S/2021/281]*. <https://undocs.org/s/2021/281> (käyty 8.9.2021).

19.1.2021. *United Nations Support Mission in Libya, Report of the Secretary-General [S/2021/62]*. <https://undocs.org/S/2021/62> (käyty 8.9.2021).

25.8.2020. *United Nations Support Mission in Libya, Report of the Secretary-General [S/2020/832]*. <https://undocs.org/s/2020/832> (käyty 8.9.2021).

5.5.2020. *United Nations Support Mission in Libya, Report of the Secretary-General [S/2020/360]*. <https://undocs.org/s/2020/360> (käyty 8.9.2021).

9.12.2019. *Letter dated 29 November 2019 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council [S/2019/914]*. <https://undocs.org/S/2019/914> (käyty 8.9.2021).

UNSMIL (The United Nations Support Mission in Libya)

3.9.2021. *UNSMIL expresses concern over armed clashes in Tripoli's Salaheddine area, calls for immediate cessation of hostilities*. <https://unsmil.unmissions.org/unsmil->

[expresses-concern-over-armed-clashes-tripoli%E2%80%99s-salaheddine-area-calls-immediate-cessation](#) (käyty 8.9.2021).

26.8.2021. UNSMIL welcomes the creation of a joint force comprising the Tareq Bin Ziyad Brigade and the 166 Brigade as an important step towards unification of state institutions. <https://unsmil.unmissions.org/unsmil-welcomes-creation-joint-force-comprising-tareq-bin-ziyad-brigade-and-166-brigade-important> (käyty 8.9.2021).

USDoS (The United States Department of State) 30.3.2021. *Libya 2020 Human Rights Report*. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2021/03/LIBYA-2020-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf> (käyty 13.9.2021).

Wehrey, Frederic 9/2020. "This War is Out of Our Hands". *The Internationalization of Libya's Post-2011 Conflicts From Proxies to Boots on the Ground*. New America/ ASU (Arizona State University) Center on the Future of War. https://d1y8sb8igg2f8e.cloudfront.net/documents/This_War_is_Out_of_Our_Hands_FINAL.pdf (käyty 8.9.2021).

Wehrey, Frederic & Weiss, Andrew S. 8/2021. *Reassessing Russian Capabilities in the Levant and North Africa*. Carnegie Endowment for International Peace. https://carnegieendowment.org/files/202108-Wehrey_Weiss_Russia_North_Africa1.pdf (käyty 16.9.2021).

WFP (World Food Programme)

7/2021. *Food Security and Nutrition Survey (Round 4)*. <https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000131068/download/> (käyty 15.9.2021).

23.4.2021. *Libya Interim Country Strategic Plan 2019-21*. https://api.godocs.wfp.org/api/documents/WFP-0000127058/download/?_ga=2.191333352.396859705.1631278497-1680666154.1631278497 (käyty 10.9.2021).

WHO (World Health Organization) [päiväämätön]. *Libya COVID-19 Surveillance Monthly Bulletin Epidemiological Month of August (1– 30 August)*. https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/libya_monthly_covid-19_epi_update_aug_2021_final.pdf (käyty 8.9.2021).

Worldometer 16.9.2021. *Libya Population (Live)*. <https://www.worldometers.info/world-population/libya-population/> (käyty 16.9.2021).

World Bank

15.6.2021. *Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) - Libya*. <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=LY> (käyty 10.9.2021).

2021. *Libya Economic Monitor. Spring 2021*. <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/3d3cd163628175d3add84db3c707eaa5-0280012021/original/ENG-Libya-Economic-Monitor.pdf> (käyty 10.9.2021).

2015. *Labor Market Dynamics in Libya. Reintegration for Recovery*. A World Bank Study 97478. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/967931468189558835/pdf/97478-PUB-PUBLIC-Box-382159B-9781464805660.pdf> (käyty 10.9.2021).

[päiväämätön]. *Population, total - Libya*. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=LY> (käyty 16.9.2021).